

UNGES HOLDNINGER TIL AFVIGENDE HANDLINGER

ET ERHVERVSSPECIALE
UDARBEJDET I SAMARBEJDE
MED SSP VEJLE

*Af Laura Kirstine Olesen &
Liv Katharina Andresen Tremlett
03/06-2025*

*Kandidat i kriminologi
Vejleder: Annick Prieur
Anslag: 191.653*

AALBORG UNIVERSITET

Abstract

This thesis is a qualitative study of adolescents' attitudes and norms regarding deviant and criminal behavior. Conducted in collaboration with SSP Vejle, the study focuses on students in grades 7 to 9 in Vejle Municipality. The aim is not only to uncover what young people think about crime, but also to explore the underlying rationales and arguments that shape their attitudes.

Methodologically, the study combines survey data from 159 respondents with qualitative insights from five class-based discussions, two focus group interviews involving 11 students in total, and four interviews with professionals in crime prevention. The theoretical framework draws on concepts of norms and attitudes, including Balvig's theory of pluralistic ignorance and Sutherland's Differential Association Theory. The thesis is further grounded in a social constructivist and interactionist perspective, which highlights how norms are negotiated and how gender is performed in social interactions. Additionally, the study employs Sykes & Matza's techniques of neutralization and Scott & Lyman's concept of accounts to examine how young people justify or excuse deviant behavior.

The findings show that young people generally disapprove of criminal and deviant acts, although their acceptance varies depending on the nature of the offense. Gender differences are apparent: boys tend to be more accepting than girls, which is reflected in both their interactions and their gender performance. Furthermore, the study identifies indications of pluralistic ignorance among the youth – both in terms of what is legally defined as criminal and what is perceived as socially normal.

Forord

Vi vil rette en stor tak til vores vejleder, Annick Prieur, for din engagerede vejledning, gode sparring og konstruktive feedback gennem hele processen.

Vi ønsker også at takke SSP-team Vejle for et godt samarbejde og den tillid, I har vist os i vores arbejde med netop jeres målgruppe. Dette har været uvurderligt for specialets relevans og praksisnærhed.

Endelig vil vi takke alle de fagprofessionelle, skoler og elever, som har deltaget i undersøgelsen. Jeres villighed til at dele erfaringer og perspektiver har været essentiel for specialet, og vi er taknemmelige for jeres engagement.

Vi håber for læseren, at specialet giver stof til eftertanke og vækker nye perspektiver, og at I dermed finder det interessant og relevant.

Rigtig god fornøjelse med læsningen.

GAI-erklæring

Vi har benyttet ChatGPT som refleksionsværktøj og til inspiration til konstruktion af vignetter, litteratursøgning, problemformuleringens ordvalg samt til synonymer og forbedring af sprog. Programmet er ligeledes brugt til at konstruere billedet til forsiden. Vi har forholdt os kritisk til ChatGPTs tilbagemeldinger og potentielle fejlkilder, især i litteratursøgningen, hvorfor den kun er brugt den som inspirationskilde.

Indholdsfortegnelse

Abstract.....	1
Forord.....	2
GAI-erklæring	2
1. Indledning.....	5
2. Problemfelt.....	6
2.1. Børn- og ungdomslivet anno 2025	6
2.2. En stadig loydydig ungdom?	7
2.3. Ungdomskriminalitet i Vejle Kommune.....	8
2.4. Ungdomskriminalitetsforebyggelse i Vejle Kommune	8
3. Eksisterende forskning.....	10
3.1. Forskning om unges normer og holdninger til afvigende handlinger	10
3.2. Forskning om brug af neutraliseringsteknikker	13
4. Problemstilling og –formulering.....	14
5. Begrebsafklaring	14
6. Teoriafsnit.....	15
6.1. Normers påvirkning af unge.....	15
6.2. At forske i normer ud fra et socialkonstruktivistisk-interaktionistisk perspektiv	16
6.3. At trodse normer	17
6.4. At gøre sit køn	19
6.5. Opmærksomheder ved at arbejde med normer og morale.....	20
7. Metode.....	21
7.1. Specialets undersøgelsesdesign	21
7.2. Forskning i normer, holdninger og sociale interaktioner	23
7.3. Dataindsamling	23
7.4. Databehandling	31
7.5. Analysestrategi	33
7.6. Opsummering på specialets kvalitet	34
7.7. Ethiske overvejelser ved forskning med unge	35
8. Analyse	36
8.1. Analysedel 1: Holdninger til afvigende adfærd.....	36
8.2. Analysedel 2: Analyse af interaktioner og rationaler	50
8.3. Analysedel 3: Diskuterende analysedel	70
9. Diskussion	77

9.1. At forske i unge med et kriminalitetsforebyggelsesøjemed	77
9.2. Hvor ordentlige er de unge egentlig?	78
10. Konklusion	80
11. Litteraturliste	81

1. Indledning

Det er fredag, og du skal hænge ud med nogle venner i parken. Du ved, at der har været overfald i parken før, og du tager derfor en lommekniv med i jakkelommen. Er dette ulovligt, og er dette ok?

Måske mener du, at svaret til scenariet ovenfor er selvindlysende – eller måske synes du, det er dilemmafyldt, og det afhænger af den konkrete situation. Det kan være vidt forskelligt, om man anser noget for at være kriminelt eller ej, og om det er acceptabelt at gøre. Kriminalitet forstås som handlinger, der er gjort strafbare efter lov (Balvig & Rentzmann, 2017). Kriminalitet er derved en dynamisk størrelse, idet det varierer ud fra tid, sted, kultur, menneskesyn, normer og værdier. For eksempel betegnes et manglende samtykke inden sex som voldtægt i 2025, mens det før år 2021 ikke kunne defineres sådan ud fra et juridisk perspektiv (Anklagemyndigheden, 2023). Kriminalitet er også en relativ fast størrelse, da vi ved at læse lovtekster kan tjekke, om noget er kriminelt eller ej. Hvorimod om noget vurderes acceptabelt eller ej, er sværere at objektivisere. Denne form for vurdering kan ses som en subjektiv proces, hvor fænomener som normer og morale spiller en væsentlig rolle.

I den senere tid har børn og unges normer og adfærd været genstand for betragtelig opmærksomhed i både medierne og den offentlige debat med et særligt fokus på afvigende adfærd; børn og unge bruger for meget tid på sociale medier (Medom, 2025), de drikker for meget (Skaaning, 2025), de tager opioider (Husum, 2025), ryger puff-bars (Oleander, 2024), flere går med kniv (Holst & Pihl, 2024), og der er sket en forråelse i den danske ungdom (Dahlin, 2025; Sørensen et al., 2025). Justitsministeren Peter Hummelgaard har også udtalt sig om, at kriminaliteten blandt børn og unge er blevet mere forrået, og derfor er der nedsat en kriminalitetsforebyggelseskommission for at forebygge børn og unges kriminalitet (Dahlin, 2025).

Normer og værdier har en indvirkning på adfærd (Balvig, 2015, s. 5), og flere kriminologiske teorier fremsætter, at morale og normer spiller en stor rolle i, hvorvidt unge begår kriminalitet eller ej (Sykes & Matza, 1957; Sutherland & Cressey, 1960; Hirschi, 1969; Merton, 1938). Gennem vores praktikker vækkedes ovenstående refleksion, og vi blev nysgerrige på, hvad unges holdninger til kriminalitet egentlig er – er de indforståede med lovgivningen, og er de enige med den? Siden vores fokus er at få viden om subjektive holdninger, vil vi dykke ned i holdninger i et konkret, lokalt område. Vi har derfor fået en unik mulighed i samarbejde med SSP Vejle at dykke ned i unges perspektiver.

2. Problemfelt

2.1. Børn- og ungdomslivet anno 2025

Nutidens børn og unge har ofte fået betegnelsen 'generation mistrivsel' i medierne og samfundsdebatten (Knudsen, u.å; Drivsholm & Wang, 2025). Størstedelen af børn og unge i Danmark trives, men over en længere årrække har der været en stigende tendens til mistrivsel (Trivselskommissionen, 2025, s. 7; Københavns Kommune, 2024, s. 7). Dette kan der være flere årsager til, bl.a: unges følelse af utilstrækkelighed; et ungdomsliv i et højt tempo med både ydre og indre pres (Trivselskommissionen, 2025, s. 9-10; Wulff, Matthiesen & Blinkenberg, 2023, s. 18); følelsen af ikke at blive hørt og inddraget i samfundsdebatter og samtaler, som handler om deres liv og trivsel (Wulff, Matthiesen & Blinkenberg, 2023, s. 33; Alminde et al., 2024). Børn og unge oplever en større grad af individualisering og frihed, men dette skaber også pres og usikkerhed over valgmuligheder og ansvar (Trivselskommissionen, 2025, s. 9; Ungdomsbarometeren, 2025, s. 8). Unge har dertil i stigende grad fokus på økonomisk succes og status, hvilket også kan ses i en genopblomstring af mere konservative værdier og traditionelle kønsroller (Ungdomsbarometeren, 2025, s. 8 og s. 22).

Sociale medier og gaming kan styrke sociale bånd, men samtidig kan de også påvirke sociale fællesskaber negativt (Trivselskommissionen, 2025, s. 9; Københavns Kommune, 2024, s. 9; Nyborg Kommune, 2025, s. 9; Fynbo et al., 2022, s. 28; Børns Vilkår, 2024, s. 12).

Sociallivet og fællesskaber er afgørende for børn og unges trivsel og livskvalitet (Wulff, Matthiesen & Blinkenberg, 2023, s. 10; Nyborg Kommune, 2025, s. 6). Børn og unge føler sig presede ift. snævre normer om sociallivet (Børns Vilkår, 2024, s. 4), og der er også mange forventninger om at deltage i mange sociale aktiviteter, hvilket kan være stressende. Samtidigt kan det også opleves stressende ikke at deltage (Wulff, Matthiesen & Blinkenberg, 2023, s. 12). Børn- og ungdomslivet består også af kønsstereotype forventninger, hvor piger skal være dygtige, seriøse og rolige, og drenge skal udvise ligegyldighed, være stærke og ikke udvise svaghed (Børns Vilkår, 2024, s. 8-11).

Alkohol spiller en central rolle i den danske kultur. Efter en periode med faldende alkoholforbrug blandt de unge, er der nu en stigning igen, og danske unge drikker fortsat mest i Europa (Ottosen et al., 2022, s. 122-124; Københavns Kommune, 2024, s. 11). Dertil er unges forbrug af nikotinprodukter steget markant (Københavns Kommune, 2024, s. 10; Sundhedsstyrelsen, 2023).

2.2. En stadig lovlydig ungdom?

Siden 2006 har ungdomskriminaliteten i Danmark været faldende støt - i hvert fald fra 2006 til og med 2016 (Jensen, 2024, s. 10-11). Flemming Balvig angiver en række faktorer, der kan bidrage til at forklare, hvorfor ungdomskriminaliteten er faldende i den periode: unge har tættere bånd til deres forældre; fået større tilknytning til skole; der er sket normændringer i sociale fællesskaber; der findes færre sociale misforståelser; det er sværere at begå kriminalitet; unge opholder sig i mindre grad på gaden og i højere grad online; unges forbrug af rusmidler er faldet; unge udviser i højere grad selvkontrol og fremtidsorientering (Balvig, 2017, s. 182-183; Balvig, 2011, s. 122). Men siden 2016 har ungdomskriminaliteten i Danmark snarere haft udsving fra år til år, og derfor kan man ikke længere tale om at ungdomskriminalitet er faldende (Jensen, 2024, s. 10-11). Dette rejser en undren om, hvorvidt vi ser en stabilisering efter et historisk lavt niveau, stagnation, eller om vi står ved indledningen til en ny tendens med stigende kriminalitet blandt unge?

2.2.1. Tendenser i ungdomskriminaliteten

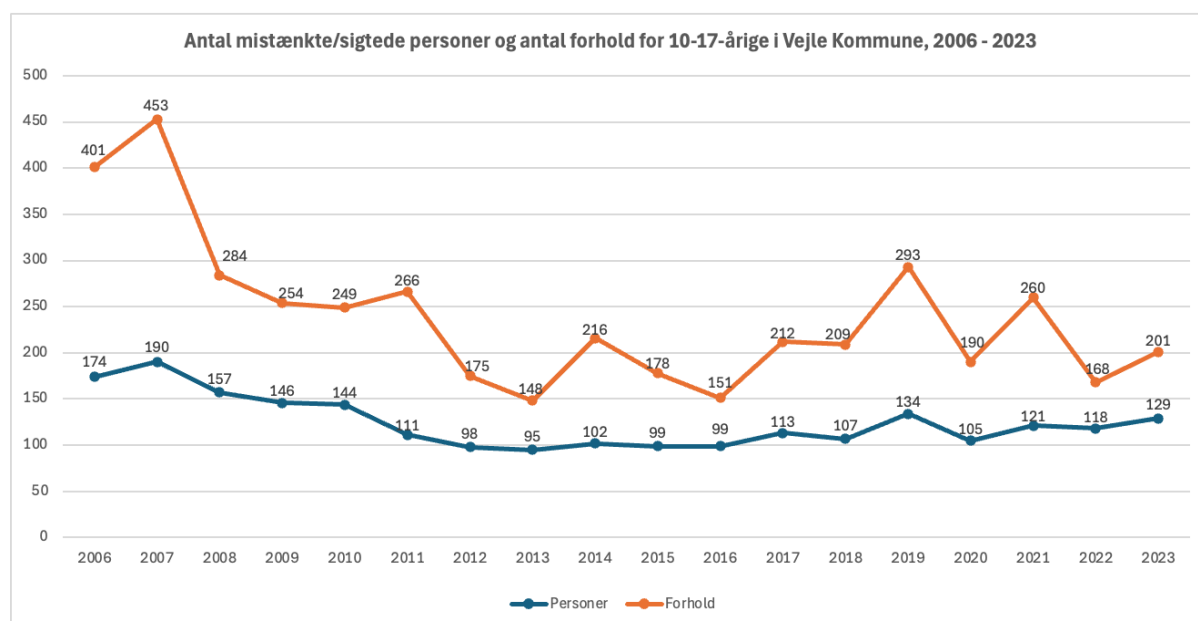
Det samlede antal forhold er faldet en smule fra 2014 til 2023, men denne udvikling har ikke været lineær, og samtidig inkluderer dette ikke sager med multiple registreringer, såsom bedrageri og databedrageri (Jensen, 2024, s. 3 og 12). På den anden side er antallet af mistænkte og sigtede personer steget med 7 % (Jensen, 2024, s. 3 og 15), hvilket indikerer, at flere unge er involveret i kriminalitet, men med færre lovovertrædelser per person. Kriminaliteten blandt de ældste aldersgrupper (16-17-årige) er generelt faldet, hvorimod de yngre aldersgrupper (11-15-årige) er steget (Jensen, 2024, s. 3 og 23). Derudover er kriminaliteten blandt piger steget markant – med 45% fra 2017 til 2023. For drenge er kriminaliteten generelt stabilt eller svagt faldende, hvilket betyder, at kønsforskellen i ungdomskriminalitet nu er på sit laveste niveau i den målte periode, 2014-2023 (Jensen, 2024, s. 24). Mellem 1-1,2% af befolkningen i alderen 10-17 år er mistænkt/sigtet for kriminalitet i en straffelovssag mellem 2014-2023, hvilket ligger ret stabilt (Jensen, 2024, s. 16). Kriminalitetsarterne har ændret sig i løbet af perioden med fald i sager om hærværk, indbrud og brugstyverier, mens vold og trusler, økonomisk kriminalitet og butikstyverier er steget. Der er en forskel mellem, hvilken type kriminalitet piger og drenge begår, hvor drengene dækker et bredere spektrum af kriminalitetsarter, mens pigerne udøver bestemte typer af kriminalitet (Jensen, 2024, s. 31).

2.3. Ungdomskriminalitet i Vejle Kommune

Siden specialet undersøger unges holdninger til afvigende handlinger i Vejle Kommune, vil vi skabe et indblik i ungdomskriminaliteten i Vejle Kommune. De eneste tal, vi kan få adgang til, er data fra Justitsministeriets rapporter om udviklingen i ungdomskriminalitet, hvilket er begrænset. Vi har lavet Figur 1 med tal fra flere rapporter fra Justitsministeriet, som viser udviklingen af ungdomskriminalitet i Vejle Kommune fra 2006 til 2023:

Figur 1

Antal mistænkte/sigtede personer og antal forhold for 10-17-årige i Vejle Kommune fordelt over år

Figur 1 er udarbejdet af data fra rapporten af Jensen, 2024, s. 107; Kyvsgaard, 2017, s. 84 fra Justitsministeriets hjemmeside: <https://www.justitsministeriet.dk/forskning/boerne-og-ungdomskriminalitet/>

Figuren viser, at ungdomskriminaliteten i Vejle Kommune er faldet markant, særligt i perioden fra 2007 til 2013. Antallet af forhold er i denne periode faldet med 67,3%, mens antallet af personer er halveret. Året 2013 markerer samtidig det laveste niveau i hele måleperioden. Siden da har ungdomskriminaliteten generelt været stigende, dog med varierende udsving. Fra 2013 til 2023 er både antallet af forhold og antallet af personer steget med 35,8% (Hjarsen, 2023, s. 101; Jensen, 2024, s. 107). Figur 1 viser, at her er tale om små udsving med få personer og sager.

2.4. Ungdomskriminalitetsforebyggelse i Vejle Kommune

Vejle Kommune arbejder ud fra en fastsat strategi for forebyggelse af børne- og ungdomskriminalitet, og strategien er lavet for årene 2014-2018 (Vejle Kommune, u.å.b). Selvom strategien kun er tænkt at skulle gælde indtil 2018, så er det stadig denne strategi, der er gældende årene efter,

da den er baseret på overordnede værdier, og ikke lange og specifikke strategier (Bilag 9, s. 3-4; Bilag 6, s. 7).

SSP Vejle består af et team med seks medarbejdere og en leder, hvor deres overordnede arbejdsområder er: 1. undervisning til elever og forældre på skoler om hhv. sociale medier, alkohol, misbrug og kriminalitet i 4.-9. klasse; 2. gadeplansarbejde i kommunen, på fritidsklubber, til byfester mm.; 3. koordinator for tværfagligt samarbejde på forskellige organisatoriske niveauer (Tremlett, 2024, s. 1-3).

I Vejle kommune har man også en boligsocial helhedsplan med et stort netværk af samarbejdspartnere, som bl.a. har et fælles ansvar for at sikre opnåelsen af nogle bestemte kriminalitetsforebyggende delmål i Helhedsplanen (Helhedsplanen Vejle, u. å.). I delaftalen for 2021-2025 har man udvalgt tre fokusområder; at styrke de tværfaglige netværk i områderne, at skabe interessebårne aktiviteter for unge samt at øge tilknytningen til forenings- og idrætslivet (Landsbyggefonden, u. å., s. 1-3).

Kommunens ungdomskriminalitetsforebyggende tiltag har grobund i Per-Olof Wikströms situationelle teori (SAT) grundet et ønske om at arbejde mere evidensbaseret (Bilag 6, s. 11; Bilag 9, s. 4). SAT sætter fokus på fire vigtige elementer, når man skal arbejde kriminalpræventivt: 1. relationer, 2. morale, 3. selvkontrol og 4. miljø (Brynå, 2016). Helhedsplanen arbejder særligt med elementet om miljø og relationer, hvor indsatserne er båret af boligsociale indsatser og fokusområder. SSP underviser de unge og deres forældre om gode normer, morale og flertalsmisforståelser på skolerne, og de forsøger at skabe tillidsfulde relationer med de unge gennem individuelle forløb og gruppeforløb eller på gadeplan. Gadeplansarbejdet spiller også ind i elementet "miljø", idet SSP er til stede til sociale arrangementer såsom byfester og koncerter i kommunen for at skabe tryghed og for at virke som en forhindring til, at unge situationelt set skulle være tilbøjelige til at gøre noget, de ikke må/burde. Udover undervisning om morale og normer laver SSP også undervisning og øvelser, som skal højne unges selvkontrol. Man valgte i Vejle kommune at arbejde ud fra SAT på hele børne- og ungeområdet, så man hermed fik skabt en fælles forståelse og sikrede nogle fælles rammer og værktøjer i samarbejdet om og med børn og unge. Man uddannede derfor 500 medarbejdere på tværs af kommunen i "Hvem styrer orkestret", som tager inspiration i SAT (Bilag 9, s. 4).

3. Eksisterende forskning

Der er en del forskning om unge og ungdomskriminalitet, eftersom kriminalitet ofte betegnes som et ungdomsfænomen (NIRAS, 2012, s. 8). Formålet med afsnittet er at kortlægge den forskning og metode, der findes inden for specialets emne.

3.1. Forskning om unges normer og holdninger til afvigende handlinger

Ved en gennemgang af relevant forskning om unges holdninger og normer til afvigende handlinger, ser vi, at det er yderst begrænset. Balvig (2015, s. 5) beskriver, at normer, holdninger og værdier har en stor indvirkning på adfærd, og at holdninger kan ændre sig over tid. Dette eksemplificerer han ved udviklingen af holdninger til korporlig afstraffelse i opdragelsen (Balvig, 2015, s. 17). Denne udvikling i normændringer af vold er sværere at finde forskning om hos børn og unge, men selvrapporteringsundersøgelser fra 1999, 2005 og 2010 giver en indikation på, at der også er sket en normændring af vold hos børn og unge (Balvig, 2015, s. 17).

Forskning om danskeres holdninger til afvigende/kriminelle handlinger er der generelt set ikke meget af, hverken ved voksne eller børn og unge. Der findes et par eksempler på rapporter, hvor man undersøger danskeres holdninger til kriminalitet med et fokus på deres forestillinger af kriminalitetsomfanget i Danmark (Fuglsang, 2017). Et eksempel på dansk forskning, som faktisk kigger ind i unges holdninger til kriminel adfærd, er rapporten *Første led i fødekæden?* (Pedersen & Lindstad, 2011). Rapporten beskriver forskellen mellem unges holdninger til kriminalitet ud fra kriminalitetskategorier – hvilket de kategoriserer som enten “lovlydige”, “småkriminelle”, “alvorligt kriminelle” og “unge i kriminelle grupperinger” (Pedersen & Lindstad, 2011, s. 3). Rapporten konkluderer, at unge i kriminelle grupperinger finder kriminel adfærd og rusmidler mere acceptabelt end unge i de andre kriminalitetskategorier (Pedersen & Lindstad, 2011, s. 50-52; 107-108). Der findes andre eksempler på dansk forskning, som dykker ned i unges holdninger og normer ved nogle bestemte fænomener, som ikke direkte relaterer til kriminalitet (Mastrigt & Hartmann, 2021; Johansen, 2016; Tolstrup et al., 2019; Dahl et al., 2018; Rasmussen, 2024; Jarlstrup, 2023; Fynbo et al., 2021). Mange af de nævnte rapporter redegør for unges holdninger, men de går ikke nødvendigvis det skridt dybere og undersøger rationalerne og forklaringerne, de unge har, til de holdninger, de fremstiller. Ved litteratursøgningen på international forskning om unges holdninger til kriminelle og afvigende handlinger brugte vi søgeordet ‘attitudes’ som oversættelsen til ‘holdninger’. Ved kombinationen af søgeordene ‘youth*’, ‘crime’ og ‘attitudes’ finder vi en del artikler om befolkningers holdninger/attitudes til unge og ungdomskriminalitet, men artikler om unges holdninger/attitudes til kriminalitet er vanskeligere at finde. Ud af de forskningsartikler, vi kan

finde vedrørende unges holdninger til kriminalitet, fokuserer de på at finde sammenhænge mellem holdningerne og andre variable og karakteristika i et kvantitativt øjemed og dermed ikke at undersøge mere kvalitativ viden om de unges rationaler bag de holdninger, de udtrykker (Omoniyi et al., 2019; Chow, 2011; Scott, 2014).

I holdningsstudier ser man, at der er forskelle mellem mænd og kvinder ift. holdning til afvigende og kriminel adfærd samt straf. I studiet af Borg & Hermann (2023), viser resultaterne, at kvinder er generelt mere negative i deres holdninger til kriminalitet end mænd (Borg & Hermann, 2023, s. 7), og undersøgelsen af Applegate, Cullen & Fisher (2002, s. 98) viser, at kvinder generelt udviser en mere omsorgsfuld og beskyttende tilgang, og de derfor er mere skeptiske over for brugen af tvang og straf end mænd. De inddrager også Gilligans teori om moralsk udvikling, som argumenterer for, at mænd ofte anvender en 'retfærdighedsetik', hvor der er fokus på principper og retigheder, hvorimod kvinder handler ud fra en 'omsorgsetik', som søger at mindske skade og tage ansvar for andres velfærd (Applegate, Cullen & Fisher, 2002, s. 90). Der er en del uenigheder i, om Gilligans argumenter holder skak, og hvilke etiske refleksioner hver køn typisk udøver. Der er især diskussioner om mænd og kvinders brug af hhv. utilitaristiske og/eller deontologiske beslutninger og vurderinger. Der er forskel i forskningens bud på, hvorvidt forskellen mellem kønnene ligger i socialisering, moralsk-kognitive skemaer, kalkuleringen af skade eller lignende (Spohn, 2000, s. 133-135; Goywy et al., 2025; Atari, Lai & Dehghani, 2020; Friesdorf, Conway & Gawronski, 2015; Fumagalli et al., 2010).

3.1.1. Selvrapporteringsundersøgelser af børn og unge

Nye & Short (1957) introducerede selvrapporteringsundersøgelsen som et værktøj til at måle kriminel adfærd, som et modspil til det traditionelle brug af registerdata som eneste mål for ungdomskriminalitet. I starten af 1960'erne blev Danmarks første selvrapporteringsundersøgelse, "Sessionsundersøgelsen", gennemført med fokus på "sessionssøgende unge mænd" (Clausen, Djurhuus & Kyvsgaard, 2009, s. 10). Med en sammenligning af resultater fra politiets registerdata og selvrapporteringsundersøgelsen, fandt man en diskrepans som udtrykte et mørketal i registerdata (Clausen, Djurhuus & Kyvsgaard, 2009, s. 10; Balvig, 2011, s. 7-8). Denne direkte sammenligning mellem registerdata og selvrapporteringsundersøgelser kritiserer Hildelang, Hirschi & Weiss (1979, s. 1012) og argumenterer for, at begge metoder er gyldige, men måler noget forskelligt. "Sessionsundersøgelsen" har desuden også mødt kritik for sit begrænsede fokus på unge mænd og mindre alvorlige kriminalitetstyper (Balvig, 2011, s. 10), hvilket man også ser ved kritik af selvrapporteringsundersøgelser (Clausen, Djurhuus & Kyvsgaard, 2009, s. 10; Hildelang, Hirschi & Weiss, 1979, s. 1010-1011).

Gladsaxeundersøgelsen inddrager både piger og drenge i 8. klasse i Gladsaxe Kommune samt flere og mere alvorlige kriminalitetstyper end den tidligere selvrapporteringsundersøgelse (Balvig, 2011, s. 5; 9-10). Gladsaxeundersøgelsen gav en unik mulighed for at analysere udviklingen af børne- og ungdomskriminalitet over en periode på 30 år (Balvig, 2011, s. 5), og den indikerer en udvikling i normalitetsbilledet blandt de unge fra 1979 til 2010. I 1979 var andelen af lovlydige i undertal, mens i 2010 var de pludseligt flertallet (Balvig, 2011, s. 11-13;21).

Der findes også internationale forskningsstudier af unges selvrapporterede afvigende og kriminelle adfærd, bl.a. International Self-Report Delinquency Study (ISRD), som er et tværnationalt samarbejde mellem forskere i forskellige lande (Pedersen, 2013, s. 2). Pedersen (2013, s. 2) præsenterer resultater fra den danske deltagelse i ISRD 2 og 3, hvor elever i 7.-9. klasse i Storkøbenhavn og Odense har deltaget i 2006 og 2012. Resultaterne viser bl.a., at ungdomskriminalitet er mere fremherskende i Storkøbenhavn end i Odense, og der er sket et markant fald i ungdomskriminaliteten i Storkøbenhavn fra 2006 til 2012, bl.a. i kriminalitetsarterne hærværk, butikstyveri, røveri, indbrud og våbenbesiddelse (Pedersen, 2013, s. 9; 10; 11-12; 14; 15-16). Dermed bekræfter ISRD-undersøgelserne også tendenserne fra "Gladsaxeundersøgelsen".

I 2015 opstartede man et pilotprojekt, Ungeprofilundersøgelsen, med 38 deltagende kommuner, om en landsdækkende og årlig selvrapporteringsundersøgelse om bl.a. unges trivsel, sundhed og risikoadfærd. Formålet med denne er at få et lokalt billede af selvrapporteret adfærd samt at styrke den forebyggende indsats i kommunerne, og resultaterne hænger i tråd med de tidligere nævnte undersøgelser påstande om, at ungdommen er blevet mere lovlydig (Partnerskabet bag Ungeprofilundersøgelsen, 2016, s. 7; Jensen & Østergaard, 2021, s. 8). Vejle Kommune har valgt ikke at lave ungeprofilsundersøgelser (Bilag 9, s. 6), hvortil vi må kigge til ungeprofilsundersøgelser i andre kommuner inden for de seneste par år for at se på tendenser i ungdommens adfærd. Undersøgelserne i kommunerne Esbjerg, Aabenraa, København og Frederikssund, viser en mulig tendens om, at billeddeling af egen krop stadig er udbredt og endda muligvis er mere 'almindelig' end i 2015 (UngEsbjerg, 2024, s. 8; SSP Aabenraa, 2023, s. 18; Frederikssund Kommune, 2024, s. 7). Dertil ser det ud til, at alkoholdebutten stadigvæk ligger på omkring 14-15 år for de fleste, men at 'binge-drinking' blandt unge er steget siden 2015 (UngEsbjerg, 2024, s. 9; SSP Aabenraa, 2023, s. 30; Københavns Kommune, 2024, s. 52-53). Der kan være en indikation på, at brugen af e-cigaretter og lignende er vokset en smule siden 2015, men at det som regel er blandt de ældre af udskolings eleverne (UngEsbjerg, 2024, s. 10; Københavns Kommune, 2024, s. 46). Ved kriminalitetsarter som vold/trusler og butikstyveri er det stadigvæk kun et fåtal af de unge, der rapporterer, at de har begået dette, men der er indikationer på en mindre stigning siden 2015 (SSP Aabenraa, 2023, s. 50; Frederikssund Kommune, 2024, s. 10).

Overordnet er de tidligere nævnte ungeprofilsundersøgelser og holdningsundersøgelser præget af metodiske og formidlingsmæssige forskelle, hvilket kan gøre det svært at sammenligne data, men de kan indikere forandringer i normer og adfærd blandt danske unge, som er værdifuldt, når der er mangel på holdningsstudier om kriminel og afvigende adfærd blandt børn og unge.

3.2. Forskning om brug af neutraliseringsteknikker

Sykes og Matzas (1957) teori om neutraliseringsteknikker har haft stor indflydelse inden for bl.a. kriminologi og er blevet videreudviklet gennem årene, men den har dog også fået en del kritik. Hindelang (1970 og 1974) kritiserer teorien, idet den forudsætter moral, der måske ikke er til stede, da mange lovovertrædere ikke tager del i samfundets konventionelle normer og værdier, og de derfor ikke har brug for at neutralisere deres handlinger (Hindelang, 1970, s. 508; Hindelang, 1974, s. 384). Denne påstand afviser Agnew (1994, s. 11), da hans undersøgelse om neutraliseringsteknikker og vold antyder, at langt de fleste er konforme med samfundets normer og værdier. Agnews pointe er, at jo mere man accepterer neutraliseringer for vold, jo større er sandsynligheden for at begå vold. Samme pointe ser vi i også i et nyere studie om neutraliseringsteknikker ved stofbrug (Siebert & Stewart, 2019, s. 14). Disse studier indikerer, at neutraliseringsteknikker kan være foregående mekanismer og ikke kun noget, man tager i brug efter en afvigende handling.

Andre studier påviser dog, at neutraliseringsteknikker bruges primært efter en afvigende adfærd for at håndtere ens skyldfølelse og opretholde ens selvbillede – adfærd kommer før neutralisering (Hamlin, 1988, s. 436; Maruna & Copes, 2005, s. 221). Hamlin (1988, s. 436) argumenterer for, at mange unge ikke opfatter deres afvigende handlinger som moralske forkerte, før andre fortæller dem, at det er forkert. Samme tænkning ser vi også hos Rebellon, Manasse & Cohn (2014). Meget kriminologisk forskning antager, at holdninger påvirker adfærd – men deres studie viser, at unge rationaliserer og retfærdiggør deres handlinger og adfærd bagefter, og deres holdninger og morale ændres som konsekvens af dette efterfølgende (Rebellon, Manasse & Cohn, 2014, s. 361). Studiet af Mitchell & Dodder (1983) viser, at den mest accepterede neutraliseringsteknik er *benægtelse af et offer* og den mindst accepterede er *appel til højere loyaliteter* (Mitchell & Dodder, 1983, s. 307), og de pointerer, at der er en relation mellem bestemte neutraliseringsteknikker og bestemte typer af kriminalitet. Dette er dog komplekst og varierer meget efter den specifikke situation, person og kriminalitetstype. Dermed anbefaler de, at man skal undersøge neutraliseringsteknikker og kriminelle handlinger ud fra hver situation og kontekst, og ikke snakke om en samlet og entydig teori (Mitchell & Dodder, 1983, s. 318). Dette ser man også i et nyere studie om cybercrime (Brewer et al., 2020, s. 560).

4. Problemstilling og –formulering

Som opsummering til afsnittet om eksisterende forskning kan vi se, at der er et videnshul i forskning og studier om holdninger til kriminel og afvigende adfærd hos både voksne og børn/unge. I dansk kontekst har man især brugt selvrapporteringsundersøgelser for at få et indblik i unges adfærd og liv, og disse kan give indikationer til unges normer og holdninger. Der er meget forskning inden for neutraliseringsteknikker, men det er svært at konkludere, om hvad kommer først – neutraliseringen eller handlingen. Som beskrevet i problemfeltet, har man før har beskrevet, at vi i Danmark har en lovlydig ungdom, men der er også indikationer på, at det i dag måske ikke er tilfældet. Desuden ved vi ikke, hvordan unge begrunder og argumenterer for deres holdninger til afvigende adfærd.

Specialet har derfor til formål at redegøre for unges holdninger til afvigende handlinger i 7.-9. klasse i Vejle kommune – hertil hvilke rationaler der ligger til grund for disse holdninger, samt hvordan unge forhandler med normer og påvirker hinanden i meningsskabelsesprocessen om, hvorvidt en handling er acceptabel eller ej.

Vi vil hertil besvare følgende problemformulering:

Hvordan forholder unge i 7.-9. klasse i Vejle kommune sig til afvigende handlinger, og hvilke mønstre kan identificeres på tværs af køn, samt hvilke rationaler og logikker ligger bag disse de unges vurderinger?

5. Begrebsafklaring

- **Holdninger:** Når vi vil beskrive unges vurderinger, indstillinger og holdninger om noget, bruger vi ordet “holdninger”. På engelsk bruger man ofte ordet “attitude”, når man taler om nogens holdning/mening/opfattelse/indstilling/forståelse/rationale/vurdering om noget, men på dansk betyder “attitude” ikke det samme som på engelsk. Vi benytter i dette speciale ordet “holdninger”, som skal forstås som det engelske begreb “attitude”.
- **Rationaliseringer:** Når vi taler om neutraliseringsteknikker og accounts, hvilket omfatter, når nogen retfærdiggør eller undskylder for en afvigende handling, bruger vi i stedet ordet “rationaliseringer”. Vi går i dybden med accounts og neutraliseringsteknikker i teori-afsnittet.
- **Afvigende handlinger:** Afvigende handlinger omfatter i dette speciale adfærd og handlinger, der enten er kriminelt eller anerkendt som afvigende i normalsamfundet. I dette

speciale vedrører dette især handlingerne, som er beskrevet i de vignetter, vi bruger som metode.

6. Teoriafsnit

Teoriafsnittene skal vise, hvordan nogle teorier anser normer som generelle og fastlagte, mens andre teorier pointerer, at normer kan forhandles og tilpasses i interaktioner mellem mennesker. Vi vil først komme ind på læringsteori samt flertalsmisforståelser og gennemgå, hvordan normer påvirker menneskers adfærd. Anden del gennemgår specialets videnskabsteoretiske ståsted, mens tredje del går mere i dybden med teorier om, når mennesker trodser normer, herunder teorier om accounts og neutralisering, som aktivt bruges i analysen. Slutteligt vil vi komme ind på nogle teorier om, hvordan man ud fra et socialkonstruktivistisk perspektiv "gør sit køn", som skal bruges i relation til specialets analytiske fund.

6.1. Normers påvirkning af unge

I dette speciale er vi interesseret i at forstå unges holdninger til afvigende handlinger, og hvilke begrundelser der lægger til grund for dette. Men for at forstå sådanne holdninger – hvad de bygger på, og hvordan de formes – er det nødvendigt at rette blikket mod det begrebsmæssige grundlag, de tager afsæt i, nemlig normer. Der findes flere teorier om, hvordan normer påvirker os som mennesker. Normer kan defineres som en "sociale eller kulturelle forventninger", som kan være mere eller mindre "handlingsspecifikke" (Jacobsen, 2011, s. 457). Ifølge Flemming Balvig (2021, s. 2) kan normer nærmere defineres som "det, flertallet – halvtreds procent eller flere - foretager sig, mener eller forventer". Balvig skelner mellem hhv. diskriptive – hvad flertallet gør - og præskriptive normer – hvad flertallet mener og forventer. Specialet er optaget af de præskriptive normer og herved, hvad vi oplever, andre forventer af os og hinanden. Balvig (2021, s.2-3) forklarer i den forbindelse, at normer ofte er fiktive - altså at det, vi tror, andre forventer af os, kan være falsk. Dette kaldes sociale misforståelser.

Balvig skrev i samarbejde med Lars Holmberg (2014) bogen "Flamingoeffekten", som beskriver, at vi gør, hvad vi tror, andre gør – vi er styret af normer. Man kan være påvirket af sociale misforståelser – herunder flertalsmisforståelser, som går ud på, at man tror, det er enten de færreste eller de fleste, der gør noget bestemt, men at det så i virkeligheden er det modsatte (Balvig & Holmberg, 2014, s. 21-22). Balvig og Holberg finder, at et effektivt forsøg på at mindske sociale misforståelser og herved have en effekt på risikoadfærd er gennem social pejling (Balvig, 2021,

s. 4). Social pejling går ud på at konfrontere de misforstående med deres sociale misforståelse gennem egentlig fakta, hvorefter man lægger en plan for, hvordan man undgår yderligere sociale misforståelser i fremtiden. Teorien om sociale misforståelser forsøger at forklare, hvordan menneskers antagelser om andres holdninger og normer – hvad man tror, flertallet synes – påvirker individets handlingsrationaler. Andre kriminologiske teorier som bl.a. sociale læringsteorier beskriver også, hvordan normer spiller ind i individers holdninger og rationaler. F.eks. tager Edwin Sutherland og Donald Cresseys Differential association theory udgangspunkt i, at (afvigende) adfærd læres gennem socialisering og interaktion i grupper. Individer internaliserer eller lærer adfærd men også holdninger og normer, som er definerede af de andre betydningsfulde personer i gruppen (Cullen, F. T, Agnew, R. & Wilcox P., 2022a, s. 79-82).

6.2. At forske i normer ud fra et socialkonstruktivistisk-interaktionistisk perspektiv

Dette afsnit vil beskrive vores videnskabsteoretiske ståsted, og vi vil beskrive ud fra nogle socialkonstruktivistiske-interaktionistiske idéer, hvordan interaktioner og normer spiller sammen. Ifølge Harste & Mortensen (2013) må man først gøre sig klart, hvilke normer og morale findes, og hvordan man bedst kan studere dem, hvis man vil forstå menneskers handlinger. Menneskelig adfærd er dybt struktureret gennem indlejrede normer, som findes allevegne – både i små interaktioner, handlinger og beslutninger, men også i større sammenhænge – uden at man nødvendigvis er klar over det (Harste og Mortensen, 2013, s. 217-218). Harste og Mortensen (2013, s. 218) pointerer også, at det er det usagte, det mellem linjerne i interaktionen, som er særligt interessant, når man skal studere normer og interaktioner.

Interaktionismen ses i vores erkendelse af, at viden konstrueres i interaktioner mellem mennesker, og mennesker tilskriver betydninger til deres erfaringer, handlinger og interaktioner. På den måde skaber mennesker hele tiden nye forståelser og definitioner gennem menneskelige forbindelser og relationer (Harste & Mortensen, 2013, s. 218-219). Mennesker handler ud fra betydninger, som skabes i interaktioner, og internaliserer normer og perspektiver fra samfundet – en idé udviklet af Meads og videreført af Blumer (Mortensen & Bertilsson, 2013, 146-147; Harste & Mortensen, 2013, s. 218-219).

I tråd med interaktionismens interesse for samspillet mellem mennesker, beskriver Erving Goffman, hvordan menneskers tilpasser sig bestemte sociale situationer ved at påtage sig bestemte roller (Rasborg, 2018, s. 389-391). Goffman mener ikke, at selvet essentielt set findes inden i os, men at den i stedet produceres gennem interaktioner. Det betyder, at de normer og forståelser,

som unge i Vejle kommune har, skabes mellem hinanden. Som både Becker og Goffman illustrerer, er unormale handlinger ikke sig selv er forkerte, men reaktionen fra og reglerne i samfundet gør handlingen forkert (Rasborg, 2018, s. 391).

Specialets grundlag i et interaktionistisk og socialkonstruktivistisk udgangspunkt giver plads til både makro- og mikroforståelser af vores forskningsfelt – at unges holdninger, normer og morale skabes gennem både interaktioner samt samfundets normer og regler (Andersen & Kaspersen, 2013, s. 26-27).

6.3. At trodse normer

Med udgangspunkt i Alberts Banduras (2002, s. 102) teori om moralsk frakobling kan vi teoretisk sige, at morale spiller en rolle ift. unges vurderinger af accept ved afvigende handlinger. Der indgår dermed en psykologisk proces i individer, når vi gør eller overvejer at gøre noget, der er forkert. Den moralske frakobling kan vi ikke identificere i dette speciale, men forståelsen for, hvordan morale spiller en rolle ift. sammenhængen mellem normer og adfærd, kan være vigtig at forstå, når vi kigger på de rationaler, de unge har om, hvorvidt noget er acceptabelt eller ej – og om noget er forkert eller ej. Morale spiller hermed en rolle, når nogen vælger at trodse samfundets normer og regler. I forlængelse af specialets socialkonstruktivistiske og interaktionistiske ståsted finder vi det relevant at dykke ned i teorier om, hvordan normer og morale ikke blot indlæres og efterleves – men forhandles. Vi dykker derfor ned i to teorier, som forklarer, hvordan mennesker sætter morale i parentes og forhandler med normer ved at rationalisere uacceptabel adfærd gennem hhv. neutraliseringsteknikker og accounts.

6.3.1. Neutraliseringsteknikker – Gresham Sykes & David Matza

Sykes og Matza (1957) beskriver, at unge deler fælles normer og værdier med resten af samfundet, hvorfor de kan føle skyld og skam ved at bryde disse. For at godtgøre deres handlinger overfor samfundet, fremstiller unge dermed forklaringer til deres handlinger – neutraliseringsteknikker. Dette stiller de op imod de klassiske subkulturteoriens påstande om, at unge i subkulturer frasi-ger sig samfundets normer og værdier og skaber i stedet deres egne (Maruna & Copes, 2005, s. 229).

Sykes og Matza tager inspiration i Sutherland & Cresseys Differential Association-teori; at krimi-nel adfærd læres. Sykes og Matza mener, at kriminaliteten opstår ved, at unge lærer at bruge neutraliseringsteknikker – hvilket hænger sammen med Sutherlands sjette proposition om, at unge lærer “definitions favorable to the violation of law” (Sykes & Matza, 1957, s. 667). Sykes og Matza kategoriserer fem neutraliseringsteknikker: 1. benægtelse af ansvar – f.eks. ”det var ikke

min skyld”; 2. benægtelse af skade – f.eks. at stjæle fra en stor og rig butik, som ikke bemærker tyveriet økonomisk set; 3. benægtelse af offer – f.eks. at slå en, der fortjente det; 4. fordømmelse af fordømmeren – f.eks. påstå, at dommeren er korrupt; 5. appel til højere loyaliteter – f.eks. at stjæle penge, fordi ens familie har brug for penge (Sykes & Matza, 1957, s. 668-669).

Sykes og Matza (1957, s. 669) understreger vigtigheden i at forske i neutraliseringsteknikker, idet neutraliseringsteknikker modererer den sociale kontrol, som ellers afholder unge fra at begå kriminalitet. Med andre ord kan neutraliseringsteknikker gøre det muligt for individer at bryde normer og morale og samtidigt have respekt for den sociale kontrol samt normerne og værdierne i samfundet – og sig selv.

6.3.2. “Accounts” - Marvin Scott & Stanford Lyman

Ud fra et mere sociologisk perspektiv anses Scott og Lymans (1968) arbejde med “accounts” særligt populært. Accounts er sproglige værktøjer, som bruges til at forklare en handling, som strider imod morale eller normen – med andre ord, en form for neutraliseringsteknik. Accounts er altså former for forklaringer, hvor man skaber sammenhæng i en konflikt mellem normer/regler/morale og en unormal/forbudt/umoralsk handling (Scott & Lyman, 1968, s. 46-47).

Scott og Lyman (1968, s. 47-52) beskriver to former for accounts: *undskyldninger* og *retfærdiggørelser*. Undskyldninger er accounts, hvor man anser handlingen som forkastelig, men man tager ikke fuldkommen ansvar for handlingen – f.eks. en soldat, som dræber i krig, anser drabet som forkert, men at han gjorde det grundet ordre, og det derfor ikke er hans skyld. Derimod er retfærdiggørelser accounts, hvor man tager det fulde ansvar for ens handling, men forkasteligheden og umoralen ved at begå denne handling benægtes – f.eks. en soldat erkender, at han dræbte under krigen, og siger, at det var det rigtige at gøre, eller at fjenden fortjente det. Scott og Lyman (1968, s. 47-51) identificerer fire typer af undskyldninger: uheld, manglende viden/kontrol, biologisk natur og scapegoating. Som eksempler på typer af retfærdiggørelser bruger Scott og Lyman (1968, s. 51) fire af Sykes og Matzas neutraliseringsteknikker: benægtelse af skade, benægtelse af offer, fordømmelse af fordømmeren samt appel til højere loyaliteter. Hertil tilføjer Scott og Lyman (1968, s. 52) to yderligere eksempler på retfærdiggørelser: hhv. “sad tales” (sørgelige historier) og “self-fulfillment” (selvrealisering). Sad tales bruges ved at fortælle om sin svære tilværelse som forklaring, som også er med til at tilvejebringe sympati – f.eks. at stjæle, fordi man ikke har råd til mad. Self-fulfillment bruger forklaringen, at det var nødvendigt at udføre handlingen for at opnå selvrealisering – f.eks. at negligere sine børn for at pleje sit eget velvære.

Scott og Lyman (1968, s. 52-55) beskriver, hvordan samfundets forventninger (normer, værdier mv.) har betydning for modtagelsen af en account – om den godtages eller ej. Det betyder, at

accounts form og indhold formes efter, hvad man anser som normalt – eller som Scott og Lyman beskriver det – hvad der forventes.

Scott og Lyman (1968, s. 58-61) pointerer, at accounts altid opstår i interaktionen mellem individer, og at individers roller i interaktionen har betydning for en accounts værdi/effekt. Interaktionens forhandling af identiteter og roller manifesteres gennem accounts. Accounts kan dermed anses som meningsskabelsesprocesser, hvor individer forhandler med normer, og hvad der er acceptabelt eller ej, for at bevare deres relation til samfundet gennem interaktionen (Jacobsen & Kristiansen, 2018, s. 123-125).

6.3.3. Neutraliseringsteknikker og accounts i en socialkonstruktivistisk-interaktionistisk analyse

Neutraliseringsteknikker/accounts skal ikke ses som egentlige forklaringer på, hvorfor individer begår kriminalitet, men nærmere som individers forsøg på at rationalisere en uacceptabel handling – og hvis man har neutraliseret før, bliver det nemmere at gøre det igen. Sykes og Matzas teori om neutralisering er blevet brugt i forskning af mange forskellige typer adfærd, helt fra grov kriminalitet til mere almen adfærd (Maruna & Copes, 2005, s. 223). I specialet skal teorierne bruges til at forklare, hvordan unge rationaliserer at udføre en ellers uacceptabel handling, og hvorfor de finder nogle typer af adfærd mere acceptable end andre. Specialet kan dermed ikke sige, om de unge faktisk udfører afvigende handlinger, eller om de har udført dem før. Rationaliseringen skal i stedet ses fra et hypotetisk perspektiv – men som Sykes og Matza pointerer, så kan brugen af neutraliseringsteknikker øge muligheden for at agere ud fra dem (Sykes & Matza, 1957, s. 666). Teori om neutralisering er primært frembragt i sager, hvor unge kriminelle rationaliserer deres afvigende adfærd på individniveau, men vi ønsker i dette speciale at se på, hvordan neutraliseringen fremstilles i gruppesammenhæng i diskussioner – og om rationaliseringen og rekonstruktionen af normer kan opstå som en kollektiv proces. Specialet undersøger ikke nødvendigvis, *hvor mange* neutraliseringsteknikker bliver brugt, men i stedet fokuserer vi på, *hvordan* neutraliseringsteknikker bruges, og hvilken funktion de har.

6.4. At gøre sit køn

I forlængelse af specialet socialkonstruktivistisk-interaktionistiske ståsted og nogle af vores analytiske fund, har vi taget inspiration i teorier om, hvordan mennesker “gør deres køn” som social praksis. I denne sammenhæng taler vi om det engelske begreb “gender” og ikke det biologiske “sex”, når vi bruger ordet “køn”. Candace West og Don Zimmerman (1987, s. 126-127) forklarer og argumenterer, at køn ikke er noget, man blot *er*, men det er noget, man *gør*. Man gør sit køn i

interaktioner gennem sprog, adfærd, handlinger og sociale normer. Vi fremstiller, identificerer og agerer ud fra vores køn, idet køn omfatter en masse normer og kutymmer, som vi agerer ud fra. Til gengæld behandler vi også andre ud fra *deres* køn og de forventninger, vi har om deres køn.

West & Zimmerman (1987, s. 129-130) bygger på Goffmans idéer om rollespil; at vi påtager os en rolle ud fra de karakterer, der passer til vores køn – hvilket ofte er hhv. feminine eller maskuline udtryk. West & Zimmerman kritiserer dog Goffmans idé om, at dette blot er et "skuespil" (display). De mener nærmere, at iscenesættelsen af sit køn strækker dybere end det. At gøre sit køn er mere end påtagelsen af overfladiske roller i bestemte situationer og i stedet noget, mennesker gør hele tiden gennem hverdagens aktiviteter og handlinger, og som er indlejret i os (West & Zimmerman, 1987, s. 135-137). At gøre køn er ikke blot noget, man gør på et mikroniveau mellem individer, men det pålægges også gennem normer og sociale struktureringer, som differentierer kønnene. West & Zimmerman tager udgangspunkt i Goffmans kritik om, at man på den ene side tillægger opdelingen af binære køn biologisk betydning - men den måde, vi gør forskel på køn, har ikke altid noget med vores biologi at gøre – det er nærmere et kulturelt fænomen (West & Zimmerman, 1987, s. 137-140). På den måde kan det, at gøre køn, ses som noget, der også produceres på et makroniveau.

James Messerschmidt finder sammenhæng mellem "at gøre sit køn" og kriminalitet – særligt hvad angår mænd. Nogle mænd udfører kriminalitet for at udtrykke maskulinitet, hvis ikke maskuliniteten kan opnås på legitime måder. Heri findes et hegemonisk maskulinitetsideal om, hvad betegnes som en rigtig mand, hvilket omfatter karakteristika som: "the prevailing idealized cultural conception that defines "masculinity" as involving the dominance of women, heterosexuality, the pursuit of sexual gratification, independence, and so on" (Cullen, Agnew & Wilcox, 2022b, s. 305).

6.5. Opmærksomheder ved at arbejde med normer og morale

Siden vi arbejder med normer og holdninger, vil vi kort i dette afsnit proklamere, at vi ikke kommer med den antagelse, at normer og holdninger er lig med adfærd. Som Pierre Bourdieu (1977, s. 72-73) forklarer ved sin teoretisering af habitus, så er det meste af vores adfærd og de fleste af vores handlinger udført via dybt indlejrede dispositioner, som vi tilegner gennem erfaring og socialisering. Med andre ord handler vi ikke altid ud fra konkrete, kalkulerede beslutninger men snarere indlærte mønstre. Herved er der ofte langt fra holdning til handling. Ud fra et Goffmansk perspektiv agerer mennesker også anderledes end ud fra deres holdning som en del af det sociale skuespil. Man iscenesætter sig selv i interaktionen, så man tilpasser sig efter det sociale sammenspil kontekst, og herved tilsidesættes ens reelle holdninger (Ytreberg et al., 2024, s. 85-88).

Set i specialets kontekst kan man derfor sige, at kortlægningen af de unges holdninger kan ikke sættes direkte i forhold til de unges adfærd. Vi kan i stedet se på, hvordan de unges holdninger og normer præsenteres og forhandles i specifikke interaktioner. Heri tillægges de unge et krydspres mellem hhv. normative forventninger i interaktionen og deres indre værdier, lyster, morale og holdninger.

7. Metode

7.1. Specialets undersøgelsesdesign

Specialet har et kvalitativt undersøgelsesdesign tilrettelagt som en tværsnitsundersøgelse, som skaber et øjebliksbillede af holdninger hos unge i Vejle Kommune (Cottrell & McKenzie, 2005, s. 188).

Vi har anvendt metodetriangulering gennem fokusgruppeinterview, klasseforløb, spørgeskemaundersøgelse og ekspertinterviews, for at undersøge fænomenet bredt og fra flere perspektiver (Emmenegger & Klemmensen, 2020, s. 502). Selvom udgangspunktet har været induktivt, har vi samtidig ladet vores teoretiske forståelsesramme haft en indflydelse i dataindsamlingen. På den baggrund er undersøgelsen metodisk funderet i en abduktiv tilgang, hvor teori og empiri kontinuerligt indgår i en vekselvirkning gennem hele forskningsprocessen (Pedersen & Beach, 2020, s. 298). Nedenstående tabel, viser en oversigt over specialets forskellige metoder.

Tabel 1*Oversigt over specialets metoder*

Metode	Formål	Omfang	Informanter
Fokusgruppeinterview med brug af vignetter	Med brug af vignetter skal unge forholde sig til, hvorvidt de finder en handling acceptabel eller ej. Her ses på, hvad de unge mener, men også hvordan de reflekterer mellem hinanden.	To fokusgruppe-interviews af 1,5 time. Afholdt på to forskellige skoler i grupper af 5-6 elever fra hhv. 7.-9. årgang.	11 elever i alt. 4 fra hhv. 7. og 9. klasse, og 3 fra 8. 7 piger 4 drenge
Klasseforløb	At få et overblik over, hvad unge synes er acceptabel eller uacceptabelt at gøre, og hvordan de udtrykker dette på klasse-niveau	To lektioner (1,5 time) Fire forløb på fire forskellige skoler.	1x 7. klasse 2x 8. klasse 2x 9. klasse Ca. 79 elever i alt
Spørgeskema-undersøgelse	At få et overblik over unges holdninger til, hvilke adfærd de finder acceptabelt og uacceptabelt, på et mere generelt plan.	5-15 minutter til besvarelse.	160 elever fra hhv. 7., 8. og 9. klasse i Vejle kommune.
Ekspertinterviews	At skabe et overblik over det kriminalitetsforebyggende arbejde i kommunen, samt hvilke tendenser fagprofessionelle ser vedrørende ungdomskriminalitet, unges adfærd og trivsel.	Fire interviews.	Politi, SSP-leder, SSP-med-arbejdere og en leder i kommunen.

Viser et overblik over de fire metoder, specialet består af – herunder formål, omfang og informanter.

7.1.1. Målgruppe og emneafgrænsning

Målgruppen i specialet er unge i 7.-9. klasse i Vejle Kommune, som dækker over en aldersgruppe på omtrent 12-16 år. Set i relation til et life-course-teoretisk perspektiv, hvor kriminalitet oftest begynder i teenagealderen og kulminere omkring de 18-19 år, har vi valgt at fokusere på den yngre del af dette alderspænd (Cullen, Agnew & Wilcox, 2022c, s.558). Valget af 7.-9. klasse er strategisk, da unge i denne aldersgruppe stadig har undervisningspligt, og kun en lille andel af disse har hjemmeundervisning (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024, s. 5). Dette betyder, at langt de fleste går i skole, hvilket gør målgruppen mere tilgængelig i praksis. Samtidig bidrager dette valg til en bredere demografisk repræsentation, da unge efter 9. klasse i højere grad spredes ud på forskellige ungdomsuddannelser eller andre forløb, ofte ud fra individuelle interesser og faglige forudsætninger.

I specialet kan vi kun tale ud fra de binære køn, idet det er disse to køn, vores stikprøve repræsenterer. Desuden tager vi udgangspunkt i unges holdninger til nogle kriminalitetsarter, og listen

af disse er ikke udtømmende. Vi har dog forsøgt at variere i alvorlighedsgraden og arten af kriminalitetsarter (Figur 3 ved analysedel 1).

7.2. Forskning i normer, holdninger og sociale interaktioner

Grundet specialets kvalitative forskningsdesign lægger vi vægt på at tydeliggøre vores metodiske valg for at sikre transparens og validitet i forhold til specialets ontologiske, epistemologiske og metodologiske grundlag (Riis, 2012, s. 348-352). Siden specialet ønsker at redegøre for rationaliseringerne bag unges holdninger til kriminalitet, omhandler specialets ontologi unges tanker, rationaler, holdninger, værdier og normer. Vi anser ikke virkeligheden som noget objektivt, men nærmere noget, som mennesker konstruerer og skaber socialt, hvorfor fænomener er dynamiske og foranderlige ud fra kontekst, roller og interaktion. Specialets epistemologiske ståsted er, at vi ikke kan skabe viden om disse fænomener gennem objektive målinger, idet kontekst, interaktion og vores funktion som forsker vil have en indflydelse på det, vi måler. Vi skaber viden gennem interaktion med informanter, hvor kommunikation, kontekst, roller og fortolkning spiller en rolle i vidensskabelsen. Specialets epistemologi har derfor en direkte indflydelse på vores metodologi, som vi i de følgende vil beskrive (Mason, 2002a, s. 16).

7.3. Dataindsamling

Dataindsamlingen i specialet består af flere metoder; fokusgruppeinterview, klasseforløb, spørgeskemaundersøgelse og ekspertinterview, og hvilket vi løbende vil beskrive i de følgende afsnit.

7.3.1. Acces og rekruttering

Specialets målgruppe er en ret stor studiepopulation, og derfor besluttede vi at indsnævre studiepopulationen til at være børn og unge i folkeskoler, friskoler og privatskoler, hvilket ifølge Danmarks Statistik giver en population på 14.015 personer (Danmarks statistik, u.å.). Vi valgte ikke at inkludere efterskoler af praktiske årsager, da elever på disse skoler kan komme fra hele landet, og vi vil fokusere på unge som bor i Vejle Kommune. Unge i 7.-9. klasse i Vejle Kommune giver en studiepopulation på 4.542 unge (Danmarks statistik, u.å.). Vi rekrutterede informanter til vores undersøgelse gennem kontakt til skolerne i kommunen. Vores umiddelbare kontakt var med henblik på at rekruttere respondenter til vores spørgeskemaundersøgelse, og hertil tilbød vi at komme ud på skolerne og afholde klasseforløb, hvor vi kunne undervise om kriminalitet og straf og hertil få elever til at besvare spørgeskemaet til gengæld. Der var ni skoler, der meldte tilbage, og heraf var der 159 elever, der besvarede specialets spørgeskema. Fem af disse skoler deltog også gennem klasseforløb. Nogle skoler meldte aldrig tilbage, om de ville deltage eller ej, hvortil

vi sendte en e-mail igen med et link til spørgeskemaet. Der er derfor en vis usikkerhed i, hvilke skoler der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen. De deltagende skoler har vi illustreret i Tabel 2:

Tabel 2

Oversigt over skoler og deres deltagelse i spørgeskemaundersøgelse

Skole	Type	Tilbage melding	Deltagelse
Skole A	Folkeskole	Vil deltage gennem spørgeskema	Spørgeskema (og fokusgruppeinterview)
Skole B	Folkeskole - specialafdeling	Vil deltage gennem skoleforløb og spørgeskema	Skoleforløb Kunne ikke gennemføre spørgeskema
Skole C	Folkeskole	Vil deltage gennem skoleforløb og spørgeskema	Skoleforløb og spørgeskema
Skole D	Folkeskole	Har ikke tilbagemeldt om de deltager eller ej	Kan se at en fra skolen har besvaret spørgeskemaet
Skole E	Friskole	Vil deltage gennem spørgeskema	Spørgeskema
Skole F	Friskole	Vil deltage gennem spørgeskema	Spørgeskema
Skole G	Friskole	Vil deltage gennem skoleforløb og spørgeskema	Skoleforløb, spørgeskema (og fokusgruppeinterview)
Skole H	Friskole	Vil deltage gennem spørgeskema	Kan ikke se at de har deltaget i spørgeskemaet
Skole I	Privatskole	Vil deltage gennem skoleforløb og spørgeskema	Skoleforløb og spørgeskema
Skole J	Privatskole	Vil deltage gennem skoleforløb og spørgeskema	Skoleforløb og spørgeskema

Tabellen giver et overblik over de deltagendes skolars grad af deltagelse. Skolerne er anonymiseret.

Vi brugte vores bekendtskaber hos SSP som gatekeepere til skoler, så de kunne gøre skolerne opmærksomme på vores mail. I rekrutteringsprocessen har vi været stærkt afhængige af skoler og lærere, og disse har spillet en central rolle som gatekeepere i rekrutteringen af unge (Jensen, 2018, s. 180-185). Vi fik hjælp af gatekeeperne til udvælgelsen af eleverne til fokusgruppeinterviews, idet de kendte eleverne og dermed kunne sikre en bred og varierende repræsentation af unge (Åkerström & Wästerfors, 2018, s. 147). Vi valgte at afholde fokusgruppeinterviewene hver for sig på skolerne, så de deltagende i hver fokusgruppe kendte hinanden for at skabe tryk, men vi ønskede derudover en gruppe, der gav en bredere repræsentation af sociale holdninger og dynamikker end blot at dykke ned i en vennegruppens holdninger. Fokusgruppen skulle helst repræsentere diversitet, og vi ville forhindre, at vores gatekeepers udelukkende ville udvælge de unge, som “tør sige noget” og er velovervejede og “dygtige”. Vi beskrev derfor til gatekeeperne, at det blev vores opgave at få de generte i tale og skabe mening med de måske ikke så velformulerede og velovervejede svar. Vi ønskede, at eleverne ikke følte et pres over at skulle deltage for at gøre gatekeeperne glade. Derfor bad vi gatekeeperne om at fremstille det som et tilbud – og vi valgte at afholde det i skoletiden, så de kunne deltage som et alternativ til undervisningen for at skabe motivation. For at imødegå risikoen for, at lærerne formidlede spørgeskemaet til eleverne forskelligt på de skoler, vi ikke besøgte, lavede vi en større introtekst i spørgeskemaet. Dermed sikrede vi, at alle respondenter får samme beskrivelse af formålet med undersøgelsen, og hvad vi ønsker svar på.

7.3.2. Samtykke og tryghed

Vi indhentede samtykke af både forældre og de unge gennem skriftlige samtykkeerklæringer ved fokusgruppeinterviews. I forlængelse af, at vi skulle besøge de respektive skoler, informerede kontaktlærerne på skolerne forældrene om, at vi ville komme på besøg. I spørgeskemaerne samtykker de unge automatisk, og de informeres om deltagelsens betydning i klasserne.

Vi understregede, at deltagelsen er frivillig, og at informanterne pseudonymiseres i projektet, så deres navne ikke fremgår. Ved fokusgruppeinterviewene fik forældrene samtykkeerklæringerne tilsendt, hvorefter vi modtog digitalt samtykke tilbage. I forlængelse af afsnittet ovenover om acces og rekruttering kan man skelne mellem to former for adgange til informanter: reel og formel adgang (Jensen, 2018, s. 181-182). Som et forsøg på at opnå reel adgang valgte vi at gennemgå samtykkeerklæringen med de unge i fællesskab inden interviewet. Vi gennemgik, hvad vi skulle indsamle af viden, hvor og hvor længe det skulle opbevares, hvad deres samtykke omfatter, og at samtalen lydoptages. De unges samtykke indsamledes herved skriftligt, og de fik mulighed for at stille spørgsmål og lignende. Denne tilgang sikrede, at de unge selv havde sagt ja og udviste motivation og lyst til at deltage, og at vores rekruttering dermed ikke kun byggede på formel acces, hvor de unge måske følte, at det var obligatorisk at deltage i interviewet.

Vi forsøgte desuden at skabe en tryk stemning gennem lidt humor og diverse snacks for at højne muligheden for, at informanterne følte sig trygge nok til at dele deres mening. Desuden afholdte vi fokusgruppeinterviewene på skolerne, så eleverne var i vante rammer, og vi valgte at tage "hverdagstøj" på og agere uformelt, da en følelse af formalitet kan påvirke deres interaktioner og dialog. Vi brugte energi på at tydeliggøre, at det er helt okay at være uenige, og at man ikke kan udtrykke noget forkert i samtalen (Halkier, 2020, s. 174-175; Harrits et al., 2020, s. 197-199).

7.3.3. Fokusgruppeinterviews

Fokusgruppeinterviewene blev afholdt på to forskellige skoler. Det første interview bestod af seks unge med to fra hver årgang og en lige fordeling af køn, mens det andet interview bestod af fem unge med to fra hhv. 7. og 9. og én fra 8., hvor kun en af disse unge var dreng, og resten var piger. Fokusgruppeinterviews giver unge muligheden for at sige noget, som de måske ikke havde lyst eller plads til at sige foran hele klassen. Det var sommetider vanskeligt at fange dialogen og diskussionerne i klassen, når flere talte i munden på hinanden, hvorfor fokusgruppeinterviews giver større mulighed for at få alle holdninger og argumenter med i diskussionen.

Udover mere praktiske årsager til fokusgruppeinterviewet, som beskrevet ovenfor, så kan fokusgruppeinterviewet give os muligheden for at se på de unges holdninger ud fra de sociale settings,

de er i – både individuelt gennem spørgeskemaet, på gruppeniveau ved fokusgruppeinterviews og på klasseniveau ved klasseforløbene. Fokusgruppeinterview kan være med til at skabe viden om interaktioner, normer og betydningsdannelser, hvorfor det er oplagt som metode til at besvare problemformuleringen (Harrits et al., 2020, s. 187).

Rollen som moderator

Vi udøvede “active interviewing”, hvor interviewet fungerer som en dialog, og vi som interviewere skal støtte og anerkende informanterne i deres narrative produktion – f.eks. gennem øjenkontakt, at nikke, at stille opklarende spørgsmål, at gentage deres fortællinger for at sikre, at vi forstår dem korrekt og for at vise, at vi lytter. På samme måde samler vi også op på de emner, de unge selv bringer på banen, selvom de ikke står i interviewguiden (Harrits et al., 2020, s. 195-197).

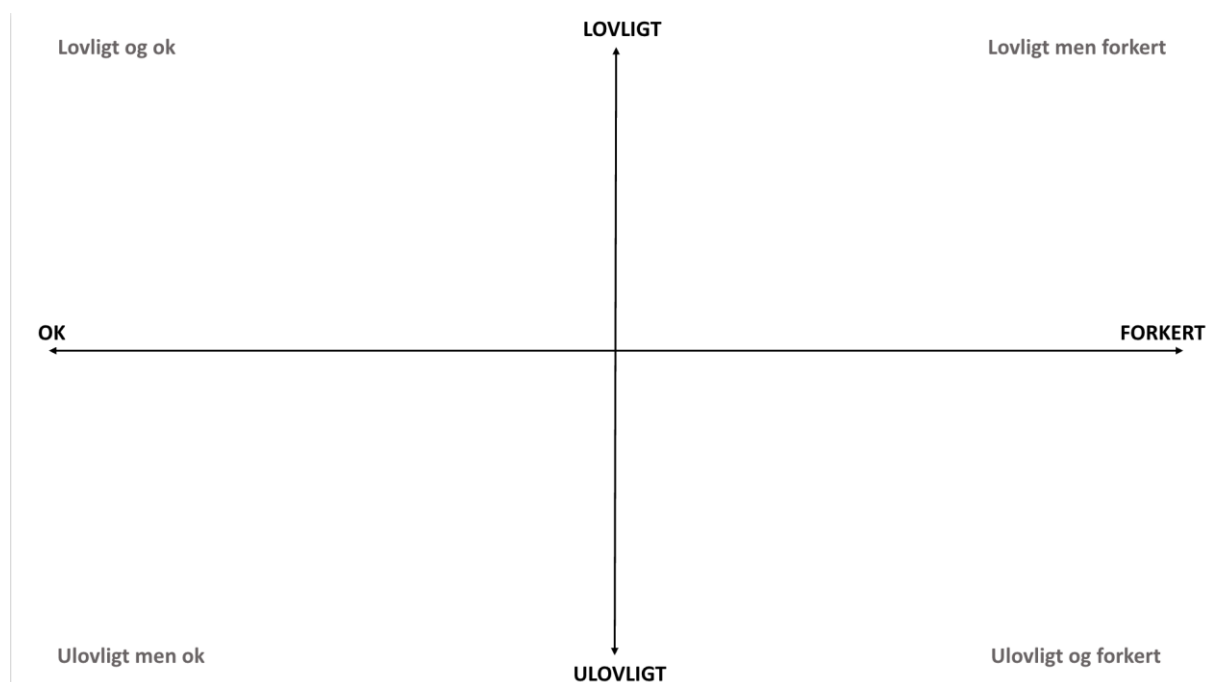
Fokusgruppeinterviewsene var meget dialogbaseret, hvorfor interviewene kan karakteriseres som semistrukturerede, idet meget af dialogen var baseret ud fra det, de unge selv bragte på banen (Harrits et al., 2020, s. 186). I fokusgruppeinterviewene havde vi som interviewere en rolle som moderator, hvor vi faciliterede diskussionerne til vignetterne. Vi stillede spørgsmål for at få gang i diskussionen og dialogen, og vi benyttede primært evaluerende startsspørgsmål, som ønsker at få viden om informanternes normative holdninger og en diskussion om dette. Som moderator i et fokusgruppeinterview er det desuden vigtigt at motivere og sikre stimuli blandt deltagerne. Dette forsøgte vi ved at stille absurde spørgsmål og sætte ting på spidsen for at motivere informanterne til at rettesætte os og herved udtrykke deres holdninger og dele deres refleksioner (Harrits et al., 2020, 187).

7.3.4. Vignetter og spektrumøvelsen

Fokusgruppeinterviewet og klasseforløbene foregik ikke på almindeligvis med et spørgsmål fra interviewer, som informanterne skulle svare på. Vi ønskede i stedet at se, hvordan unge på gruppeniveau argumenterede for, at en givet adfærd er acceptabel eller ej. For at få svar på de unges holdninger til, hvorvidt en givet adfærd er acceptabel eller ej, udformede vi vignetter. Vignetterne omfattede en handling/adfærd, hvor de unge skulle vurdere, hvorvidt de finder handlingen “ok” eller “forkert”, og hvorvidt, de tror, det er lovligt eller ej. Til dette konstruerede vi en spektrumøvelse, som vi benyttede i klasseforløbene og fokusinterviewene:

Figur 2

Spektrumøvelse

Figur 2 er en spektrumøvelse, hvor de unges placerede sig ud fra deres holdninger til vignetter.

Spektrumøvelsen var til for at visualisere de unges holdninger, men også for at gøre det konkret for dem. At synes noget er “ok” eller acceptabelt kan være et bredt begreb og skal forstås i forhold til noget andet. Derfor brugte vi et eksempel med sort arbejde, så de unge kunne se og forstå, hvordan spektrumøvelsen kan bruges. Udfordringen er dog, at ekstremerne ikke er ens for alle – altså er ekstremen ved “forkert” f.eks. drab eller blot at slå nogen? Vi valgte ikke at definere ekstremerne ved de to akser, da vi frygtede, det ville forstyrre de unges holdninger, idet vi kunne komme til at rangere forskellige typer adfærd.

Ved hver vignet placerede hver ung et stykke papir eller en post-it på spektrummet, som skiftes ved hver vignet. Derfor skal spektrumøvelsen ses som et refleksionsværktøj snarere end et egentligt målingsværktøj, som kan sammenlignes med hinanden. Svarene skal derfor ses på individuelt. Fordelen ved spektrumøvelsen er klart, at man kan se, i hvilken grad de unge mener, at noget f.eks. er “ok”. Vi valgte at skelne mellem vurderingen af, om noget er ok/forkert, og om noget er lovligt/ulovligt, for at sikre, at lov ikke skulle påvirke deres holdninger til, om noget er acceptabelt eller uacceptabelt at gøre. Det skulle også hjælpe på satisficing i den forstand, at de unge ikke skulle føle, at de skulle give os de svar, som de tror, vi ønsker at høre – lovlydige svar (Clement, 2017, s. 104). På den måde håber vi, at de unges svar til, hvorvidt noget er acceptabel eller ej, ses adskilt fra, om det er lovligt eller ej.

Læsningen af vignetter indebærer en fortolkningsproces, og det risikofyldte ved vignetter er, at de kan forstås og tolkes på forskellige måder. Derfor brugte vi en del ressourcer og tid på at finde

ud af, hvordan vignetterne kunne forstås og fortolkes (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 67-90). Ved konstruktionen af vignetterne forsøgte vi at gøre vignetterne så simple som muligt i indhold og sprog, så vignetterne var tilpasset målgruppen (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 54-56). Vi testede dette ved at dele spørgeskemaet og vignetterne ud til få bekendte i samme målgruppe. Dette fungerede som små kognitive interviews, hvor de unge kunne give feedback på, hvordan de forstod spørgsmålene og vignetterne, og om noget ikke gav mening (Grønwald, 2021, s. 277-287). Vi undlod, at vignetterne skulle indeholde motivation for adfærden i scenariet, og vi forsøgte at undgå værdiladede ord, som kunne påvirke de unges vurderinger (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 57-59).

7.3.5. Klasseforløb

Klasseforløbene bestod af et oplæg om kriminalitet, og efterfølgende fik de unge tid til at besvare vores spørgeskemaundersøgelse, hvis de skulle have lyst. Slutteligt lavede vi spektrumøvelsen, ligesom i fokusgruppeinterviewet, bare i et andet format og med simplere vignetter.

I klasseforløbene erfarede vi, at det var nemmere for de unge at gemme sig bag sin holdning. Ved begge metoder – klasseforløb og fokusgruppeinterviews – påvirkede de unge hinanden. Afhængigt af klassernes sammensætning og elevernes relationer imellem, oplevede vi, at eleverne i klasseforløbene var mere afslappede og talte meget umiddelbart, sammenlignet med fokusgruppeinterviewene i starten, hvor eleverne går i forskellige klasser.

Spektrumøvelsen forløb således, at eleverne skulle placere en post-it på spektrumøvelsen på et tavlen. På denne måde bliver diskussionen mere interaktiv, og de unge kan se, hvad de andre synes. Når eleverne havde placeret deres post-its, tog vi efterfølgende billeder af spektrummet som led i vores dataindsamling (se bilag 1). Vi skrev løbende noter til, hvad vi observerede, da vi i skoleforløbene ikke optog lyd.

Ved genovervejelse ser vi, at lærernes tilstedeværelse har haft/kunne have en indflydelse på de unges holdninger og udtryk. Vi erfarede, at lærernes tilstedeværelse kan være en ressource ift. at få eleverne i tale, særligt til at starte med, da de kender eleverne. Det kan dog være en vigtig refleksion, om man vil inddrage lærere i sådan et forløb, da deres tilstedeværelse potentielt kan have en påvirkning på elevernes svar og diskussioner.

7.3.6. Spørgeskemaundersøgelse

Vi har udarbejdet et elektronisk spørgeskema via SurveyXact, hvor de unge har tilgået spørgeskemaet gennem et link eller en QR-kode. Formålet med spørgeskemaundersøgelsen er at få et bredt, men individuelt billede af, hvad unge i Vejle Kommune, ser som acceptabelt eller uacceptabelt i forhold til kriminel og/eller bekymrende adfærd. Spørgeskemaet blev publiceret den

19.02.25, og har været tilgængelig i 1,5 måned efterfølgende. Dette har resulteret i 157 komplette gennemførte besvarelser, otte besvarelser med nogen svar, og seks som kun er blevet distribueret, men ikke besvaret. Vi har gennemgået de seks distribuerede svar og de otte besvarelser med nogen svar, og slettet dem, som vi vurderede, ikke havde nok data i sig. Dette har endt ud i, at 12 besvarelser er blevet slettet, og to er blevet bevaret. Dermed har vi et datasæt med 159 respondenter.

Hvorfor spørgeskemaundersøgelse?

Ofte bruges spørgeskemaundersøgelser i et kvantitativ øjemed (Bjarnøe & Hansen, 2020, s. 306; Metodeguiden, u.å.), men vi bruger det som et supplement til vores kvalitative data fra klasseforløb og fokusgruppeinterview. Formålet med spørgeskemaet at få et individuelt billede af, hvad de unge accepterer eller ikke accepterer, og finde tendenser blandt disse. Spørgeskemaet skal bruges til at få en forståelse for de unges holdninger gennem tendenser og mønstre, og ikke at kvantificere specialets resultater. Idet specialet ønsker at undersøge unges holdninger, er det relevant at bruge en spørgeskemaundersøgelse, da den er god til at give et overblik over en populations holdninger og adfærd (Riis, 2004, s. 96).

Udarbejdelse af spørgeskema

Spørgeskemaet er opbygget i to sektioner: Første del indeholder baggrundsspørgsmål, såsom køn, alder, årgang, skole og nationalitet, mens anden del fokuserer på spørgsmål om holdninger og normer, f.eks. hvorvidt man synes, det er i orden at stjæle en parfume fra Matas (Riis, 2004, s. 103). Formålet med denne opbygning er at undersøge, om der eksempelvis er kønsforskelle eller forskelle mellem årgange i unges opfattelser af, hvad der betragtes som acceptabel eller uacceptabel adfærd. Der er primært blev benyttet lukkede spørgsmål med tvungne svarkategorier, især i holdnings- og normspørgsmålene, da det vil gøre databehandlingen nemmere og give et mere klart billede af, hvad de unge synes er acceptabelt eller ej (Vallgård & Koch, 2007, s. 244). Dertil vurderede vi også, at det vil gøre det nemmere for de unge at besvare og tage stilling til spørgsmålene i spørgeskemaet, hvis der var allerede opstillede svarkategorier, så de ikke selv skulle til at formulere et svar. Dertil formulerede vi norm- og holdningsspørgsmålene således, at det var hypotetiske scenarier fremfor personlige spørgsmål, hvilket også vil gøre det nemmere for de unge at tage stilling til og besvare. Svarkategorierne i norm- og holdningsspørgsmålene er opstillet efter en ordinalskala, som kan anvendes til at måle, i hvilken grad respondenterne accepterer et givent udsagn (Hansen, 2020, s. 343). Vi har valgt at bruge tre svarkategorier, udover "ved ikke"-kategorien. Disse er: "Helt i orden", "Kan være i orden" og "Ikke i orden".

Vi lavede en pilottest af spørgeskemaet for at teste, om spørgsmålene var forståelige, og hvor lang tid det vil tage at besvare spørgeskemaet. Det ville have været optimalt at lave en pilottest af spørgeskemaet med den samme målgruppe (unge mellem 12-16 år), som spørgeskemaet er lavet til, men dette var ikke muligt. Derfor var det vores omgangskreds, der besvarede spørgeskemaet og kom med feedback (Hansen, 2020, s. 346).

Respondenter

Nedenstående tabel viser en oversigt over respondenterne til spørgeskemaet fordelt på køn, alder og årgang.

Tabel 3

Oversigt over respondenter fordelt på køn, alder og årgang

Fordeling	Antal	Procentandel
Køn		
Piger	86	54,1%
Drenge	71	44,6%
Ikke besvaret/andet	2	1,3%
Alder		
12 år	1	0,63%
13 år	59	37,1%
14 år	53	33,33%
15 år	33	20,75%
16 år	13	8,2%
Årgang		
7. Klasse	72	45,3%
8. Klasse	47	29,6%
9. Klasse	38	23,9%
Ønsker ikke at oplyse	2	1,2%
Respondenter i alt	159	100%

Tabel 3 viser fordelingen af respondenter i spørgeskemaundersøgelsen ud fra alder, årgang og køn.

Ud fra vores studepopulation har vi en svarprocent på 3,5%, som ikke er særlig høj. Dette kan give en skævhed og påvirke specialets repræsentativitet, men en lav svarprocent er ikke ensbetydende med, at undersøgelsen ikke er repræsentativt. Der er andre faktorer, der også har en betydning blandt andet bredden af ens stikprøve og bortfald (Bjarnøe & Hansen, 2020, s. 311). Med bredden menes der, hvorvidt ens stikprøve er dækkende, og at sammensætningen af stikprøven ligner populationen (Riis, 2004, s. 29). I vores rekrutteringsproces har vi sørget for at henvende os til alle folkeskoler, friskoler og privatskoler i Vejle Kommune for at være så dækkende som muligt. Dette har også gjort, at vi har respondenter fra forskellige slags skoler; privatskole i et dyrt om-

råde, multikulturel privatskole, friskoler, folkeskoler og en folkeskole med specialpædagogisk tilbud. Selvom vores stikprøve er lille i forhold til studiepopulationen, rammer vi relativt bredt og har forskellige grupper og karakteristika af populationen med.

7.3.7. Ekspertinterviews

Som led i undersøgelsesfasen af specialet afholdte vi fire ekspertinterviews med fagfolk fra SSP, børne- og ungeområdet i kommunen samt politiet for at få mere viden om feltet. Disse interviews er ikke til for direkte at kunne besvare problemformuleringen, men i stedet skal de kunne understøtte problemfeltet, analysen og diskussionen. Interviewene giver et dybere indblik i ungdomskriminalitetsarbejdet i kommunen – viden, som ikke nødvendigvis kan læses eller findes offentligt tilgængeligt. Vores primære interesseområder i interviewene omhandlende ungdomskriminalitetstendenser i kommunen gennem tiden, forebyggelsestiltag og –indsatser samt ungdomskulturer i kommunen (Harrits, 2020, s. 187).

Ekspertinterviewsene havde samme formål, og dermed var de baseret på samme interviewguide med tilføjelser og justeringer til hver. Alle interviews var semistrukturerede, og derfor forholdte vi os ikke stringent til spørgsmålene eller deres rækkefølge i interviewguiden (Harrits et al., 2020, s. 186-187; Tanggaard & Brinkmann, 2020, s. 42-47). Spørgsmålstyperne i interviewguide bestod primært af indledende og direkte spørgsmål, hvor vi efterfølgende kunne supplere med opfølgende spørgsmål og bad om uddybelser til det, informanterne fortæller om (Tanggaard & Brinkmann, 2020, s. 48-50). Informanterne fik tildelt en interviewguide på forhånd, men selve interviewene blev afholdt meget semistrukturerede, da spørgsmålene ikke blev gennemgået slavisk, og meget af interviewede fungerede dialogbaseret.

De spørgsmål, som informanterne blev stillet, var ikke personfølsomme men mere generelle emner om unge i kommunen og eksperternes faglighed. Det gjorde, at spørgsmålene ikke var personlige, men nærmere en snak om deres viden og faglighed samt erfaringer fra praksis.

7.4. Databehandling

7.4.1. Pseudonymisering af informanter ved kvalitative data

For at beskytte informanternes identitet har vi valgt at pseudonymisere informanterne i specialet ved at ændre deres navne og karaktertræk (Bengtsson & Mølholt, 2020, s. 194-195). Som led i dataindsamlingen og –behandlingen i dette speciale er informanterne pseudonymiseret, så de ikke kan identificeres af andre end os.

Idet specialet omhandler et defineret område, Vejle Kommune, og andre lokale aktører fra feltet har kendskab til, at informanterne har deltaget i undersøgelsen, har anonymiserings-/pseudonymiseringsprocessen været dilemmafyldt. Vores brug af gatekeepers gør, at informanternes pseudonymisering bliver udfordret, hvis gatekeeperen f.eks. ønsker at fortælle andre om skolens deltagelse i forskningsprojektet, eller gatekeeperen taler med informanterne om deltagelsen i undersøgelsen foran andre elever eller lærere i feltet. På samme måde ved de andre elever i klasserne, at en gruppe elever har været fraværende i undervisningen og deltaget i undersøgelsen (Bengtsson & Mølholt, 2020, s. 200-203). Vi har forsøgt at imødegå dette dilemma ved at ændre informanternes karakteristika og navne, så identificeringen af informanterne bliver sværere.

7.4.2. Transskribering

Ekspertinterviewsene og fokusgruppeinterviewene transskriberedes umiddelbart efter afholdelsen. Grin og andre ting, som ikke illustreres med sprog, beskrev vi med brug af * _ *, og pauser eller tænketid markeres med "...". (Tanggaard & Brinkmann, 2020, s. 50-53). Med fokusgruppeinterviewsene transskriberede vi ordret, også fejlformuleringer mv., for at få et klart billede af de unges udtryk og sprog (Harrits et al., 2020, s. 209-211). Vi besluttede af transskribere hele lydoptagelserne for ikke at risikere at overse relevante passager i dialogerne.

7.4.3. Behandling af surveydata

Data fra spørgeskemaet er hentet ned i et Excel-ark, hvor der heraf er lavet en datamatrice; alle respondenter står lodret i forspalten, og alle spørgsmål står vandret i hovedet af matricen. Dette giver et overblik over data og gør det muligt og nemt at krydse forskellige variabler for at se mønstre og tendenser (Riis, 2004, s. 97). Til den beskrivende analyse har vi benyttet Excel og opstillet pivottabeller, hvor vi blandt andet har krydset variabler som 'Køn' og 'I hvilken grad synes du, det er i orden at gå med kniv?', for at få et overblik over fordelingen af svar og at identificere mønstre i respondenternes holdninger. Af vores surveydata laver vi ikke statistiske analyser såsom lineære regressioner og hypotesetest, da formålet med dette speciale er at beskrive fænomenet, og ikke at finde årsags-/virkning sammenhænge og teste hypoteser. Dermed bruger vi beskrivende analyser, såsom pivottabeller, til at beskrive og afdække enkelte variabler og sammenhænge (Hansen et al., 2020, s. 31).

7.5. Analysestrategi

7.5.1. Analyse af indholdet i ekspertinterviews, klasseforløb og fokusgruppeinterviews

For at analysere indholdet af vores noter fra klasseforløbet og transskriberinger af fokusgruppe- og ekspertinterviews valgte vi en tematisk tilgang. Dette omfatter, at vi ville tematisere koder, som vi identificerede i datamaterialet, for at finde mønstre og sammenhænge (Bryman, 2012, s. 578-581). Den første umiddelbare kodning lavede vi ved transskriberingsprocesserne samt gennemlæsningen og renskrivning af noterne. Efterfølgende lavede vi en mere grundig kodning af de unges holdninger, forklaringer og interaktioner. Hernæst opdelte vi transskriberingerne og noterne efter kategorier ud fra de forskellige kriminalitetsarter. Herigennem opstillede vi nogle temaer ud fra hver kriminalitetsart, og i analyseafsnittet gennemgår vi nogle af disse fund. Desuden sammenlignede vi spektrumøvelserne, som er visualiseret i Bilag 1 og 2.

7.5.2. Konstruktivistisk-interaktionistisk analyse af interviews

Vi ønsker ikke kun at analysere på indholdet af det, de unge udtrykker i klasseforløbene og fokusgruppeinterviewene, gennem tematisk analyse. Vi ønsker også at analysere på interaktionerne mellem eleverne, da vi ud fra vores socialkonstruktivistisk-interaktionistisk ståsted anser dataindsamlingen som socialt situerede samtaler. Margaretha Järvinen (2005, s. 29-30) skriver: "Et interview er ikke en "tapning" af interviewpersonens subjektive erfaringer og mening, men et socialt møde, hvor erfaring bliver fortolket og mening bliver skabt". Ud fra dette perspektiv skabes viden gennem interaktionen mellem interviewer og informant, hvor man fortolker på informantens erfaringer i fællesskab (se også specialets teoriafsnit). Järvinen (2005, s. 30) forklarer, at man ud fra et interaktionistisk perspektiv ikke udelukkende kigger på indholdet i et interview, men at man er mere interesseret i informanternes sociale strategier og sociale identiteter. Hun pointerer, at man i en analyse med fordel kan lede efter "accounts" (se afsnit 6.3.2) i interviews – også i tilfælde, hvor der ikke er tale om afvigende eller kriminelle informanter, da alle sociale aktører fremstiller accounts (Järvinen, 2005, s. 31). Vi har valgt at opspore de accounts/neutraliseringsteknikker, som vores informanter brugte til at legitimere deres adfærd, holdninger og tanker, der kan ses som en selvrepræsentation, positionering og forhandling af deres identitet. Vi tager desuden inspiration i Bente Halkiers (2010) artikel om, hvordan man ud fra et praksisteoretisk perspektiv kan benytte metodologiske værktøjer til at analysere interaktioner i fokusgrupper. Vi analyserer derfor positionering, normer, kategorisering, uenigheder og argumentationer mellem de unge i både klasseforløb og fokusgruppeinterviewsene.

7.5.3. Analyse ved spørgeskemaundersøgelsen

For hver vignet/scenarie givet i spørgeskemaundersøgelsen har vi lavet en udvidet version af Fishers eksakte test i programmet R. Fishers exact test er hovedsageligt brugt på krydstabeller af 2x2-data. Vores tabeller består af binære variabler, køn, og tre ordinale variabler; “helt i orden”, “kan være i orden” og “ikke i orden” (Upton, 2017, s. 1). Derfor har vi benyttet en udvidet version, som kan laves i R. Fishers eksakte test er god ved datasæt med små teststørrelser, hvor den tester, om der er signifikant varians mellem to variable – hvilket i dette speciale vil være en test af, om der er en signifikant forskel mellem drenge og pigers holdninger (Upton, 2017, s. 27-29).

7.6. Opsummering på specialets kvalitet

Da specialet bygger på et kvalitativt forskningsdesign, vurderer vi dets kvalitet ud fra kriterier som troværdighed, gennemsigtighed, refleksivitet, overførbarhed og pålidelighed fremfor klassiske kvantitative kriterier som statistisk repræsentativitet, validitet og reliabilitet.

Pålidelighed i kvalitative sammenhænge forstås som graden af gennemsigtighed og konsistens i den metodiske tilgang. Det handler ikke om at kunne gentage præcist samme observation i en enkeltstående case, men derimod om at kunne opnå tilsvarende indsigter, hvis undersøgelsen gennemføres med samme procedure på andre cases med tilsvarende karakteristika (Riis, 2018, s. 352-353). Derfor har vi gennem specialet løbende tydeliggjort, hvilken type case og undersøgelse der er tale om, og i metodeafsnittet har vi bestræbt os på gennemsigtighed ved at beskrive vores metodiske tilgang så grundigt, at undersøgelsen vil kunne gentages i andre danske kommuner med forventning om at opnå tilsvarende indsigter.

Formålet med beskrivelsen af vores kvalitative undersøgelsesdesign har vægt på overførbarheden. Kvalitative undersøgelser søger at opnå viden om det sociale felt og dets variationer, sådan at resultaterne kan give indsigt i lignende kontekster (Riis, 2018, s. 355-356). Vi har derfor haft fokus på at indfange variationen i populationen ved at henvende os til samtlige folkeskoler, friskoler og privatskoler i Vejle Kommune. Denne brede rekrutteringsstrategi har medført, at vi har inkluderet skoler med forskellige profiler, hvilket afspejler en mangfoldighed blandt eleverne – både i forhold til socioøkonomiske og kulturelle baggrunde. Bredden af vores metodevalg, kan også være en metodisk svaghed, idet datamængden er stort, og det derfor kan være svært at mærke efter når dataindsamlingen har nået sit mætningspunkt (Harrits et al., 2020, s. 203).

Dertil er vi også opmærksomme på de bias, der kan opstå, ved at visse stemmer – f.eks. de mest udadvendte eller dem der var let tilgængelige for os – kommer til at dominere indtrykket af forskningsfeltet, og dermed skaber en skævvridning af feltet (Riis, 2018, s. 355-356). Dette er også en af grundene til at vores metodevalg er så bred, så de individuelle stemmer kan komme til udtryk

i spørgeskemaet og/eller i klasseforløbene, hvor hvert enkelt individ skal tage stilling til et scenarie. Yderligere er vi opmærksomme på, at længden af spørgeskemaet, med de 52 opstillede holdningsvariabler, som de unge skulle tage stilling til, har været for lang, hvilket kan have påvirket respondenternes villighed til at besvare spørgeskemaet fyldestgørende, hvilket kan påvirke specialets reliabilitet (Bjarnøe & Hansen, 2020, s. 312).

7.7. Etiske overvejelser ved forskning med unge

En artikel af Arnadottir et al. (2023) konkluderer, at de største udfordringer ved rekruttering af unge i forskning opstår i dårlig kommunikation mellem forsker og gatekeepere samt de unge. De pointerer også, at deltagerne har behov for en tydelig beskrivelse af forskningens intentioner og formål. Dette hænger i tråd med etikken om samtykke – at samtykket skal være informeret – og dette gælder også ved børn og unge. Vi udformede derfor grundige projektbeskrivelser i forlængelse af samtykkeerklæringen, så både forældre men særligt også unge kunne få på skrift, hvad formålet og omfanget af deltagelsen indebærer.

Vi har haft en del etiske overvejelser omkring indhentning af informeret samtykke af de unge i vores speciale. Da aldersgruppen af vores respondenter spænder mellem 12-16 år, er en stor andel af vores respondenter under 15 år, hvilket skaber det etiske dilemma om, hvorvidt vi skal have informeret samtykke fra respondenternes forældre eller værger. I vores kontakt med skolerne spurgte vi derfor ind til, om vi kunne få informeret samtykke fra forældrene, hvorved skolerne sagde, at det gør de ikke, når det er noget, som indgår i undervisningen. Dermed endte vi med ikke at have informeret samtykke til klasseforløbene og til spørgeskemaundersøgelsen, men i stedet fik vi respondenterne til selv at afgive samtykke. Til fokusgruppeinterviewet 'krævede' vi informeret samtykke af forældrene, da dette format blev mere personligt for de deltagende respondenter.

Projektbeskrivelsen og samtykkeerklæringen havde også det formål at give de unge en følelse af magt i valget om at deltage – at de ikke udelukkende skulle føle et pres til at deltage, fordi deres forældre eller lærere har sagt det. I forlængelse af oplæsningen og samtalen om samtykke og formålet med undersøgelsen i fællesskab med de unge, talte vi om vores tavshedspligt. Denne snak indebar også tavshedspligt og de scenarier, hvor man kan være nødsaget til at bryde det – f.eks. ved trusler om personfarlig kriminalitet. Denne dialog omhandlede med andre ord dilemmaet mellem fortrolighed og anmeldelses- eller underretningspligt; at vi på den ene side skal skabe et "safe space" for de unge, hvor de kan fortælle ting uden konsekvenser, men at vi på samme tid skal viderelede informationer i særlige tilfælde (Radford & Ellis, 2012).

8. Analyse

Analysen skriver vi i tre dele, hvor første del kommer til at give et deskriptivt overblik over de unges holdninger til diverse afvigende handlinger – om de finder handlingerne acceptable eller ej. Dette er med udgangspunkt i spørgeskemaundersøgelsens besvarelser, hvor vi først giver et overblik over generelle mønstre efterfulgt af en sammenligning mellem hhv. drenge og pigers svar. Anden del af analysen går mere i dybden med de unges holdninger – hvad de ligger til grund for deres holdninger, og hvordan de argumenterer for dem. Dette er med fokus på vores kvalitative materiale ved fokusgruppeinterviews og klasseforløbene, hvor vi præsenterer de unges udsagn og meninger ud fra forskellige kriminalitetsarter. Analysedel 3 er en diskuterende analyse, hvor vi samler op på de analytiske fund fra analysedel 1 og 2 og diskuterer disse.

8.1. Analysedel 1: Holdninger til afvigende adfærd

8.1.1. Overordnede mønstre

Spørgeskemaundersøgelsen giver et godt billede af 'holdningslandskabet' blandt de unge i Vejle Kommune, og derfor er det data fra denne, som vil blive brugt til at kortlægge de overordnede holdningsmønstre. Generelt kan det ses ud fra spørgeskemaundersøgelsen, at flertallet af de unge finder de opstillede afvigende handlinger uacceptable. Dette kan ses i nedenstående tabel:

Tabel 4

Svarfordeling af unges vurdering af accept

Svarkategorier	Antal	Pct.	Gennemsnit	Standardafvigelse	Variationsbredde
Helt i orden	1006	12,2	6,3	8,79	52
Kan være i orden	2102	25,4	13,2	5,89	31
Ikke i orden	4716	57	29,7	9,90	51
Ved ikke	416	5	2,6	5,28	37
Ubesvaret	28	0,34	0,18	1,15	14
Total	8268	100	-	-	-

Tabel 4 viser antallet og den procentvise fordeling af 8.268 svar fra 159 respondenter på 52 holdningsvariabler vedrørende vurdering af accept af forskellige handlinger. Dertil viser den gennemsnit, standardafvigelse og variationsbredde for hver svarkategori. Respondenterne har vurderet handlingerne ud fra fire svarkategorier: "Helt i orden", "kan være i orden", "ikke i orden" og "ved ikke".

Tabellen viser, at de unge i overvejende grad har vurderet de 52 opstillede handlinger som uacceptable. Dog skal det bemærkes, at 37,6 % af vurderingerne udtrykker en vis grad af accept (omfatter 12,2 % “helt i orden” og 25,4 % “kan være i orden”), hvilket indikerer, at de unges normer ikke er enstydige, og at der er variation i de moralske vurderinger – enten afhængigt af handlingstype eller forskelle mellem respondentgrupper. Yderligere viser tabellen også spredningen og variationen af svarerne. Dette kan vi se ud fra standardafvigelsen og variationsbredden. Det viser, at der er en generel stor spredning i svarene, som betyder, at de unge ikke gennemsnitligt har svaret ens. Det kan indikere en polarisering i holdninger, hvor nogle grupper af de unge er mere ekstreme og er enten meget positive eller negative i deres vurderinger af handlingerne. Alternativt kan det skyldes, at nogle af de unge ikke har vurderet handlingerne individuelt, men i stedet valgt én bestemt kategori gennemgående på grund af manglende engagement i besvarelse af spørgeskemaet.

8.1.2. Holdningslandskabet

I forsøget på at skabe et overblik over de 52 holdningsvariabler og sammenligne de unges vurderinger for hver af disse med hinanden, har vi lavet et vægtet gennemsnit for hver holdningsvariabel. Figur 3 illustrerer, det vægtede gennemsnit blandt scenarier.

Figur 3

Vægtet gennemsnit pr. scenarie

Figur 3 viser en liggende søjlediagram af de vægtede gennemsnit for hvert scenarie. Hver svarkategori er tildelt en numerisk værdi: "Helt i orden" = 1, "kan være i orden" = 2 og "ikke i orden" = 3. Svaret "ved ikke" og ubesvarede er udeladt fra beregningen. For hvert scenarie er procentandelen af svar i hver kategori ganget med den tildelte værdi, og

summen heraf er divideret med den samlede procentandel af gyldige svar. Dette giver et vægtet gennemsnit for hvert scenarie. Scenarierne er derefter sorteret fra højeste til laveste gennemsnit og farvekodet: Grøn = 1,0-2,2; Gul = 2,3-2,6; og Rød = 2,7-3,0.

Grøn signalerer de scenarier, de unge generelt synes, er i orden (mere eller mindre). Gul signalerer de scenarier, hvor de unge er mere tvivlende, eller hvor svarene er polariserede. Rød signalerer de scenarier, som de unge generelt ikke synes er i orden. Vi vil gå mere i dybden med farveinddelingen i de næste par afsnit.

Grønne scenarier: selvforsvar, hævn og gråzoner

De grønne scenarier er de handlinger, hvor flere af de unge hælder til, at handlingen er helt i orden eller kan være i orden. Blandt disse er der nogle tendenser og mønstre, der træder frem. Flere af scenarierne involverer handlinger, som kan opfattes som selvforsvar, retfærdiggørelse eller gengæld. Scenarier som “at slå ihjel i krig”, “at gå med peberspray”, “at slå et andet menneske ihjel for at beskytte sig selv” og “at slås med en, man er blevet uvenner med, til en fest” har alle elementet af selvforsvar i sig – at udøve vold kan være legitimt, hvis det er for at beskytte sig selv eller andre. I forlængelse heraf kan vold og trusler også være i orden i de tilfælde, hvor det er for at stoppe yderligere vold eller en eskalering af det. Det ser vi i scenariet med “at true andre med vold for at stoppe en konflikt”. Andre scenarier såsom “at lokke en pædofil i en fælde for at ydmyge og banke vedkommende” og “at banke en person, som har slået ens ven” indeholder elementer af retfærdiggørelse og gengældelse; hvis der er sket uret, opfattes volden som en acceptabel måde at genoprette retfærdighed på. Der er en tendens til, at nogle unge ser, at vold kan være legitimt i nogle tilfælde, hvis det handler om forsvar eller hævn.

Andre scenarier i grøn kategori omfatter handlinger, som er klare lovovertrædelser, men som i hverdagen måske ofte opfattes mere ‘uskyldige’. Det kan være situationer, hvor man godt ved, at det er ulovligt, men man tænker, det ikke er så alvorligt at bryde disse – eksempelvis scenarier om færdsel såsom “at gå over for rødt” eller “at køre for hurtigt i bil”. Disse handlinger kan opfattes som harmløse regelbrud, som ikke nødvendigvis anses for at være moralsk forkert.

Den grønne kategori har også scenarier som “at tage en masse af de opstillede prøver i butikkerne”, “at gå ind i en bygning, som virker forladt og faldefærdig”, “at have sex med en, der er meget fuld”, og “at true en anden med vold, når man gamer”. Disse fire scenarier, kan virke meget forskellige, men fællesnævneren for dem er, at de bevæger sig i et grænseland mellem lovligt og ulovligt, rigtig og forkert. Eksempelvis kan opstillede prøver i butikker opfattes som “gratis”, men der er en implicit grænse for, hvor meget man som kunde “må” tage, og der er derfor en grænse mellem “det tilladte” og “udnyttelse”. Tilsvarende kan sex med en, der er meget fuld, placere sig i et grænseland i forhold til samtykke - både hvad angår, hvordan det skal gives, og hvornår en

person er for fuld til at give et gyldigt samtykke. På samme vis som i scenarierne med at gå ind i en forladt bygning eller true nogen med vold i et spil kan disse ofte vurderes til måske at være i et moralsk grænseland, men hvor man ikke nødvendigvis tænker, at det er lovbrud.

Gule scenarier: gråzone-berigelse, grænseoverskridelser og anden risikoadfærd

De gule scenarier er de handlinger, som de unge er mere tvivlsomme eller polariserede omkring – hvor der er en mere ligelig fordeling mellem dem, der synes, det er helt i orden eller kan være i orden, og dem, der synes, det ikke er i orden.

Scenarierne “at tage 500 kr. fra dine forældre, uden at de ved det”, “at snyde med vægten af bland-selv-slikposen, så man ikke betaler den rigtige pris”, og “at tage en sodavand fra sin nabos skur, uden at spørge om lov først” indeholder alle et berigelseselement i form af tyveri eller bedrageri. Disse er dog ikke som de klassiske tyveri-scenarier, hvor det er mere tydeligt, at handlingen er at stjæle, og at det dermed er ulovligt. Scenariet om at tage en sodavand fra sin nabos skur, indeholder også et element af ulovlig indtrængen, ligesom scenariet “at finde en vej ind på skolen, selvom den er låst og lukket, og du ikke har fået lov”. Fælles for disse eksempler er, at de befinder sig i en gråzone, hvor nogle af de unge måske ikke oplever handlingerne som ulovlige – og muligvis handler med ‘uskyldige’ motiver eller uden fuldt overblik over konsekvenserne.

Flere af scenarierne indeholder også handlinger, som overskrider andres grænser - ofte under dække af, at det er for sjov, såsom “at hælde vodka i en vens cola for sjov, uden at de ved det”, “at dele grimme og pinlige billeder/videoer af din ven til andre”, “at filme andre, uden at de ved det” og “at røre ved kroppen på en, der danser til en fest, uden at bede om lov først”. Disse handlinger kan blandt de unge blive opfattet som drillerier, eller hvor man prøver hinandens grænser af, men som samtidig indebærer krænkelser og vold mod andre. Ofte foregår disse i sociale og til tider festlige sammenhænge, hvor grænserne mellem leg og krænkelse kan være svære at spotte – ligesom ved det grønne scenarie om “at have sex med en, der er meget fuld”.

En anden gruppe af scenarier omhandler at skrive grimme ting om andre, såsom “at skrive racistiske ting til en på snapchat” og “at være en del af en gruppe på nettet, hvis formål er at skrive grimme ting om andre”. Disse bevæger sig også ind i en gråzone om ytringsfrihed og grænsen for, hvornår sproget bliver skadende og strafbart. Det kan tænkes, at de unge ikke nødvendigvis tænker over konsekvenserne, især når det foregår digitalt, og de tænker måske nærmere, at det er en del af jargonen på de sociale medier.

Blandt de gule scenarier er der også tendenser til passivitet. I scenarierne “at se ens ven banke en anden uden at stoppe det eller sige det til nogen” og “at se på andre true en person med vold

og bank på messenger uden at sige noget til nogen eller stoppe det” påviser en accept af passivitet hos nogle af de unge. Denne passivitet kan måske være en indikation på, at vold, trusler, hadtale og lignende er blevet normaliseret blandt de unge, og de derfor ikke tænker, at det er noget, man skal stoppe eller sige videre. Det kan også formodes, at passivitet ikke anses for at være lige så forkert som aktiv handlen, hvorfor de unge måske ikke forstår passivitet som noget, der er så “galt”.

Der er også scenarier, såsom “at gå med kniv”, “at køre en bil uden at have et kørekort”, “at springe en postkasse i luften” og “at lave graffiti et sted, man ikke har fået lov”, som kan betegnes som typiske “dreng-/teenagestreger”, hvor motivet potentielt set handler om grænsesøgning og spænding, hvorfor de kan undskyldes.

Røde scenarier: rusmidler, klassisk berigelse, seksuelle og digitale krænkelser

De røde scenarier er de handlinger, som, de unge generelt synes, ikke er i orden – hvor flertallet af de unge hælder til, at handlingen er ikke orden.

Blandt de scenarier, som de unge ikke synes er i orden, er rusmidler. Scenarierne om at ryge hash, ryge puffbars på skolen, at tage kokain og at sælge puffbars til venner, ligger alle i det røde felt.

I det røde felt ligger også de klassiske tyveriscenarier, som omhandler at stjæle fra en butik eller en fremmed person. Her er grænsen for tyveri mere klart og tydeligt, da der her ikke er nogen tvivl om ejerskab eller intention – man ved, at man tager noget, som man ikke må. Det samme gælder i scenarierne “at sælge en falsk vare på facebookmarkedet” og “at sælge noget videre, som en anden har stjålet”. I disse scenarier er ejerskab og intentionen også tydeligt, og målet er at snyde en anden. Dermed er der en klar grænse for, at dette er normativt forkert og ulovligt – hvilket formentligt er årsagen til, at unge generelt synes, at disse handlinger er uacceptable.

Blandt de scenarier, som de unge synes er uacceptable, ligger også scenarier, som handler om digitale krænkelser i form af billeddeling og identitetsmisbrug på sociale medier. Disse handlinger har et element af, at der er et offer, og hvor der kan være intention om at ‘skade’ en anden. Dette ser vi også i scenarier om seksuelle grænseoverskridelser såsom “at kalde en kvinde for en luder”, “at have sex med en, der ikke har sagt ja” og “at tage kondomet af, mens man har sex, uden at sige det til den, man har sex med”. Dette er handlinger, som fjerner en persons autonomi over egen krop, både fysisk og psykisk, hvilket måske gør det nemmere for de unge at vurdere det til at være uacceptabelt.

I scenarierne “at sætte ild til en skraldespand på skolen”, “at betale nogle andre for at true/banke en anden, der har gjort noget, du finder forkert” og “at kaste sten ud på en motorvej med trafik”

har alle et element af farlighed, og at det kan volde personskade. At sætte ild til en skraldespand og at kaste sten ud på en motorvej har også elementet af “drengestreger”, hvor intentionen ikke nødvendigvis er at volde alvorlig personskade, men risikoen for det er rigtig stor. Den høje risiko for personskade kan være grunden til, at disse former for drengestreger er mere uacceptable sammenlignet med de drengestreger, vi beskrev i det gule felt – at lave hærværk, køre uden kørekort mv.

Polariserede handlinger

Tabel 5

Oversigt over de polariserede handlinger, hvor procentandelen af unge er 44-52% i både “helt i orden” + “kan være i orden” og “ikke i orden”

Polariserede handlinger	"Helt i orden" + "Kan være i orden"	"Ikke i orden"
At gå med kniv	49,1	49,1
At tage en masse af de opstillede prøver i butikkerne	48,4	44,0
At have sex med en, der er meget fuld	47,8	42,8
At hælde vodka i en vens cola for sjov, uden at de ved det	45,9	49,7
At snyde med vægten af bland-selv-slikposen, så man ikke betaler den rigtige pris	44,0	51,6
At dele grimme og pinlige billeder/videoer af din ven til andre	44,0	50,9

Tabel 5 oplister de scenarier, hvor forskellen i procentandelen af unge i hhv. den grønne og den røde kolonne er lille.

Tabel 5 kan give en indikation til, hvor unge muligvis er ret uenige ift., om en givet handling er eller kan være acceptabel eller ej – eller med andre ord, en polarisering. Mange af disse scenarier ser vi desuden i det gule felt i Figur 3, som udgør de handlinger, der ikke tydeligt kan defineres som enten acceptabel eller uacceptable af de unge i gennemsnit.

Disse holdninger omfatter scenarier, som kan findes gråzoner – hvor det kan være svært at vurdere, hvor grænsen går til, at det kan betegnes som kriminelt eller ej og rigtigt og forkert. F.eks. hvor går grænsen for, at man er for fuld til at have sex med? Eller hvor mange smagsprøver er for mange?

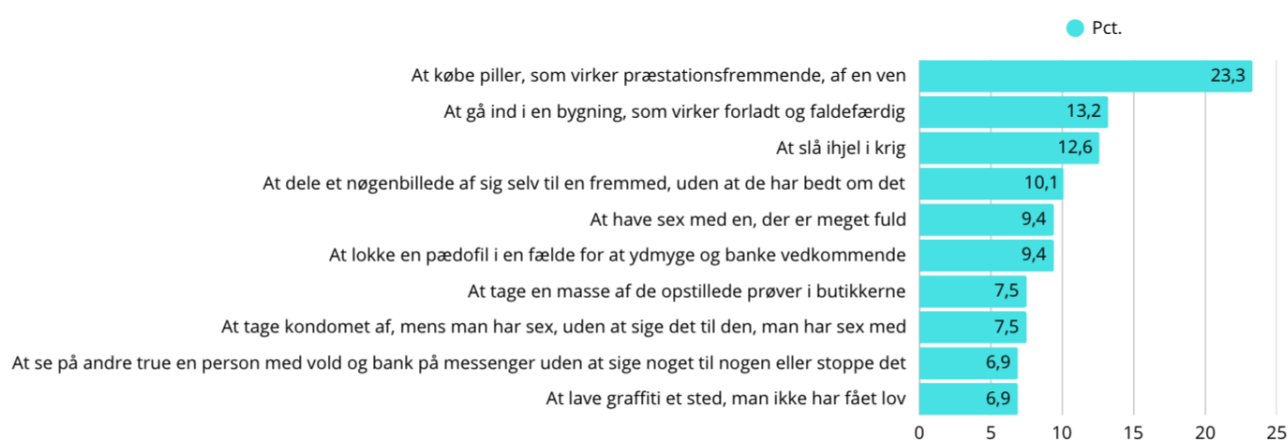
“Ved ikke” og ubesvaret

Af de 8.268 svar, som de 52 opstillede scenarier afgav, er 416 “ved ikke”-svar, og 28 svar er ubesvaret (se Tabel 4). Alle 52 scenarier er repræsenteret blandt disse, dog nogle mere end andre.

Nedenstående figur (Figur 4) viser en oversigt over top-10 scenarier med “ved ikke” og ubesvarede svar. Figur 4 viser, at scenariet “at købe piller, som virker præstationsfremmende, af en ven” udgør 23,3% af “ved ikke” og ubesvarede svar. Det kan tænkes, at de unge har svært ved at vurdere dette scenarie, da de faktisk ikke ved, hvad præstationsfremmende piller er, og at de derfor ikke har en holdning til det. Andre scenarier på listen kan også falde ind under scenarier, som de unge ikke har megen viden om, og som dermed er svære at vurdere – eller gråzoner, hvor de unge kan have svært ved at vurdere, om det rent faktisk er lovligt eller ulovligt eller moralsk acceptabelt eller uacceptabelt.

Figur 4

Oversigt over top-10 af svaret “ved ikke” og ubesvaret. Procentandel.

Figur 4 oplister de scenarier, hvor andelen af unge, der enten ikke har svaret eller valgt “ved ikke”, er størst.

8.1.3. Kønsspecifikke tendenser

De næste par afsnit vil nu se på, hvorvidt de unges holdninger til scenarierne er forskellige blandt kønnene. Nedenstående tabel (Tabel 6) viser en oversigt over svarfordelingerne i spørgeskemaet fordelt på køn. Denne viser, at der er en forskel mellem drenge og piger i deres vurdering af de 52 opstillede scenarier i spørgeskemaet. Denne forskel er ikke stor ved alle svar-kategorier, men der er en større andel af drengene, som er mere tilbøjelige til at være accepterende fremfor pigerne. Dertil at de er mere tilbøjelige til at vælge svarkategorien “helt i orden”, hvorimod pigerne tenderer til at vælge “kan være i orden”, hvis de finder noget acceptabelt. Denne tendens kommer også til udtryk i de vægtede gennemsnit pr. scenarie for hvert køn, som er illustreret i Bilag 5, s. 3-4.

Tabel 6*Fordeling af unges valg af svarkategorier fordelt på køn*

Svarkategorier	Drenge - antal	Drenge - pct.	Piger - antal	Piger - pct.
Helt i orden	653	17,4	301	6,7
Kan være i orden	929	24,8	1173	26,2
Ikke i orden	1924	51,4	2792	62,4
Ved ikke	238	6,4	206	4,6
Total	3744	100,0	4472	100,0

Ta-

bel 6 viser antallet og den procentvise fordeling af 8.216 svar fra 158 respondenter, fordelt på køn, på 52 holdningsvariabler vedrørende vurdering af accept af forskellige handlinger. Den samlede undersøgelse omfatter 159 respondenter, men én person, der har angivet "andet" som køn, er udeladt fra denne oversigt, da det ikke er muligt at foretage statistisk meningsfulde analyser baseret på én enkelt respondent. Der er foretaget en Fisher's Exact Test (Monte Carlo-simuleret) for at undersøge forskellen mellem køn og valg af svarkategorier. Testen gav en p-værdi på 0,00009999, hvilket indikerer, at forskellen er statistisk signifikant.

Kategorisering af afvigende handlinger

I et forsøg på at give et overblik over, hvilke slags kriminalitetsarter de unge finder mest og mindst acceptable, har vi inddelt de 52 opstillede handlinger/scenarier i overordnede kategorier efter kriminalitetsart. Herefter har vi lavet en gennemsnitlig vurdering ud fra hver kategori, som illustreres i Tabel 7:

Tabel 7*Gennemsnitlig vurdering pr. kategori*

Kategori	Gennemsnitlig vurdering
Rusmidler (5)	2,71
Digital krænkelse og privatliv (9)	2,68
Seksuelle grænseoverskridelser (4)	2,66
Tyveri og bedrageri (9)	2,60
Hærværk og ulovlig indtrængen (5)	2,43
Vold og trusler (11)	2,25
Ulovlig færdsel og trafik (7)	2,21
Våben og farlige genstande (2)	2,17

Tabel 7: Den gennemsnitlige vurdering er baseret på et vægtet gennemsnit for hver enkelt handling/scenarie. Hver svarkategori er tildelt en numerisk værdi: "Helt i orden" = 1, "kan være i orden" = 2 og "ikke i orden" = 3. Svarene "ved ikke" og de ubesvarede er udeladt fra beregningen. For hvert scenarie er procentandelen af svar i hver kategori ganget med den tildelte værdi, og summen heraf er divideret med den samlede procentandel af gyldige svar, hvilket giver et vægtet gennemsnit for scenarier. Til sidst er scenarierne grupperet i kategorier, og der er beregnet et samlet gennemsnit inden for hver kategori. Herefter er kategorierne sorteret fra højeste til laveste gennemsnit. Tallene angivet i parenteser angiver antallet af vignetter/scenarier, der er under hver af de ovenstående kategorier.

Tabel 7 viser, at de unge generelt finder scenarier om rusmidler, digital krænkelse og seksuelle grænseoverskridelser uacceptable. Derimod er scenarier om vold og trusler, ulovlig færdsel og trafik samt våben og farlige genstande mere acceptable. Scenarier om tyveri og bedrageri samt hærværk og ulovlig indtrængen er mere splittede; de indeholder scenarier, der har forskellige 'alvorlighedsgrader' og dermed ikke et enstydigt billede af grad af acceptabilitet. Sammenligningen af de unges holdninger ud fra kategorierne skal derfor tages med et gran salt, da scenarierne inden for de forskellige kategorier varierer i alvor og farlighed. Alligevel kan Tabel 7 give os et indtryk af, hvilke kategorier af afvigende og kriminelle adfærd er mere eller mindre acceptable blandt unge.

I forlængelse af Tabel 7 har vi lavet en gennemsnitlig vurdering pr. kategori for hvert køn for at påvise eventuelle kønsforskelle (Tabel 8). Denne viser, at overordnet er begge køn nogenlunde enige i, hvilke kategorier er mere acceptable end andre. Men der er også nogle forskelle. For pigerne er kategorien "Våben og farlige genstande" mest acceptabel, og "Digitale krænkelse og

privatliv” er mest uacceptabel. For drengene er kategorien “Vold og trusler” mest acceptabel og “Rusmidler” er mindst acceptabel. Dog skal det pointeres, at våben-kategorien kun har to scenarier, hvilket betyder, at bare ét scenarie i denne kan trække gennemsnittet op eller ned en del – at scenarierne i denne kategori bliver “vægtet” mere end scenarier i andre kategorier med flere scenarier.

Tabel 8

Gennemsnitlig vurdering pr. kategori fordelt på køn og sorteret med mindste først

Kategorier	Piger	Kategorier	Drenge
Våben og farlige genstande (2)	2,21	Vold og trusler (11)	2,04
Ulovlig færdsel og trafik (7)	2,27	Våben og farlige genstande (2)	2,14
Vold og trusler (11)	2,45	Ulovlig færdsel og trafik (7)	2,17
Hærværk og ulovlig indtrængen (5)	2,53	Hærværk og ulovlig indtrængen (5)	2,34
Tyveri og bedrageri (9)	2,66	Digital krænkelse og privatliv (9)	2,53
Rusmidler (5)	2,77	Seksuelle grænseoverskridelser (4)	2,55
Seksuelle grænseoverskridelser (4)	2,77	Tyveri og bedrageri (9)	2,55
Digital krænkelse og privatliv (9)	2,82	Rusmidler (5)	2,67

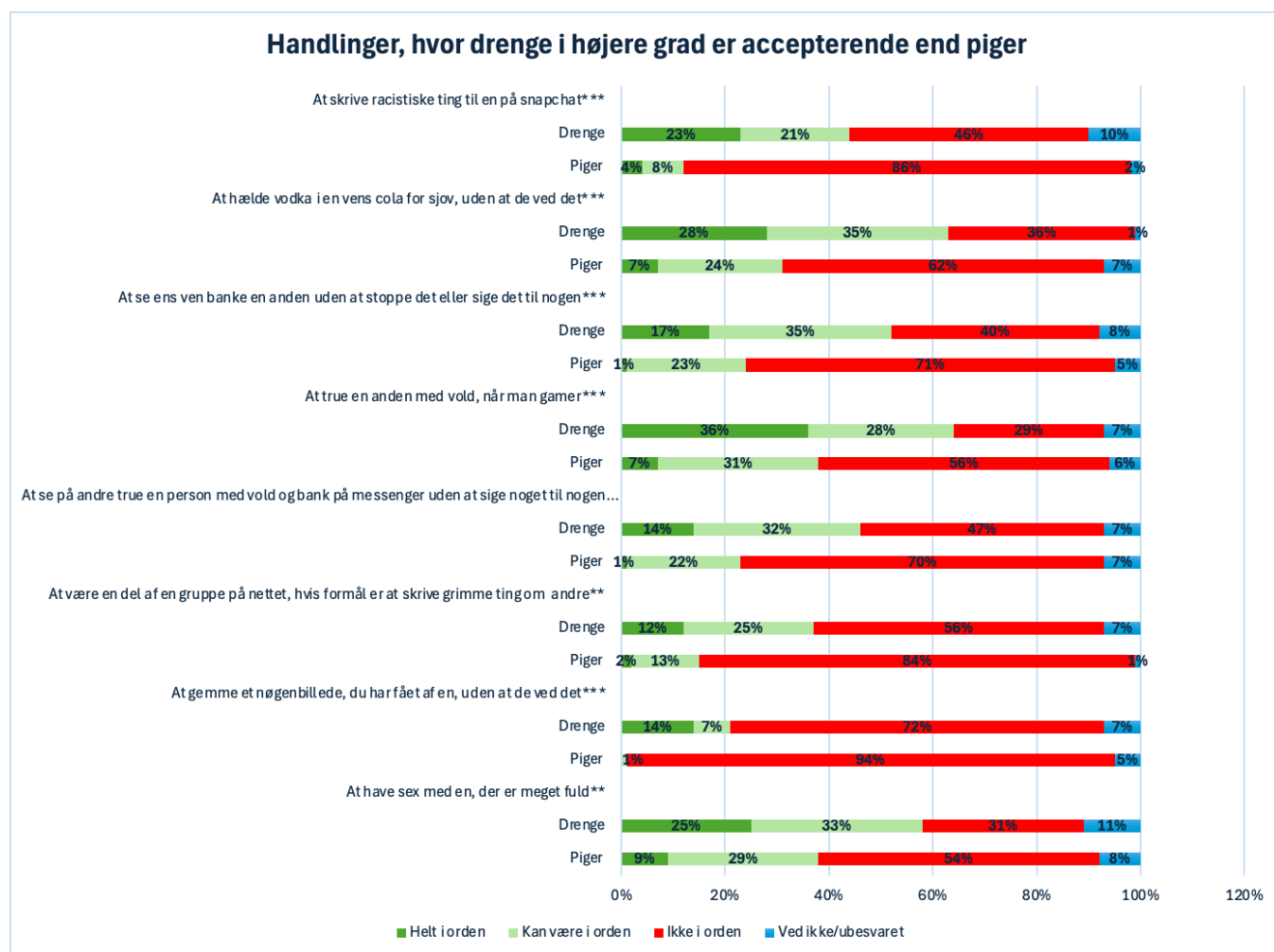
Den gennemsnitlige vurdering er baseret på et vægtet gennemsnit for hver enkelt handling/scenarie. Hver svarkategori er tildelt en numerisk værdi: “Helt i orden” = 1, “kan være i orden” = 2 og “ikke i orden” = 3. Svarkategorien “ved ikke” og ubesvarede er udeladt fra beregningen. For hvert scenarie er procentandelen af svar i hver kategori ganget med den tildelte værdi, og summen heraf er divideret med den samlede procentandel af gyldige svar – hvilket giver et vægtet gennemsnit for scenarier. Til sidst er scenarierne grupperet i kategorier, og der er beregnet et samlet gennemsnit inden for hver kategori. Tallene angivet i parenteser angiver antallet af scenarier, der er under hver af de ovenstående kategorier.

Scenarier hvor drenge i højere grad udviser større accept end piger

Generelt er drenge mere accepterende end piger – eller en andel af drengene er. Så derfor er der i de fleste scenarier en større andel af drenge, der har valgt svarkategorien “helt i orden” sammenlignet med pigerne. Dette giver et billede af, at der er store kønsforskelle, men i realiteten følger kønnene hinanden ift., hvad de finder enten acceptabelt (kan være i orden + helt i orden) og uacceptabelt (ikke i orden). Der er dog nogle scenarier, hvor der er 20 procentpoint eller mere i forskel på drenge og piger i forhold til, hvad de synes er “helt i orden” og “kan være i orden”. Der er ni scenarier, hvor drengene i højere grad er accepterende end pigerne, og disse er illustreret i nedenstående Figur 5.

Figur 5

Søjlediagram over handlinger, hvor drenge i højere grad er accepterende end piger. Procentandele.

Figuren viser den procentvise andel af holdninger ud fra hvert køn, hvor der er 20 procentpoint eller mere i forskel på "Helt i orden" + "Kan være i orden" mellem drenge og piger.

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Diagrammet i Figur 5 oplister med andre ord de scenarier, hvor der er en større forskel mellem kønnene, idet drengene tilkendegiver, at scenarierne er mere acceptable, end pigerne vurderer dem til at være. Vi ser her, at drengene er flittigere til at vælge svarkategorien "helt i orden", og at svarkategorierne "helt i orden" og "kan være i orden" samlet set er højere ved drengene end ved pigerne. Svarkategorien "kan være i orden" omfatter dog ikke så store forskellen mellem kønnene, som svarkategorien "helt i orden". Scenarierne omfatter både noget med dårlig adfærd online, passivitet og alkohol. Dette indikerer, at flere piger finder dårlig adfærd online, såsom digital racisme, hadtale, trusler, mindre acceptabelt end drenge gør. Dette samme gælder ved scenarier, som omhandler passivitet – her finder pigerne heller ikke så stor accept, som drengene gør.

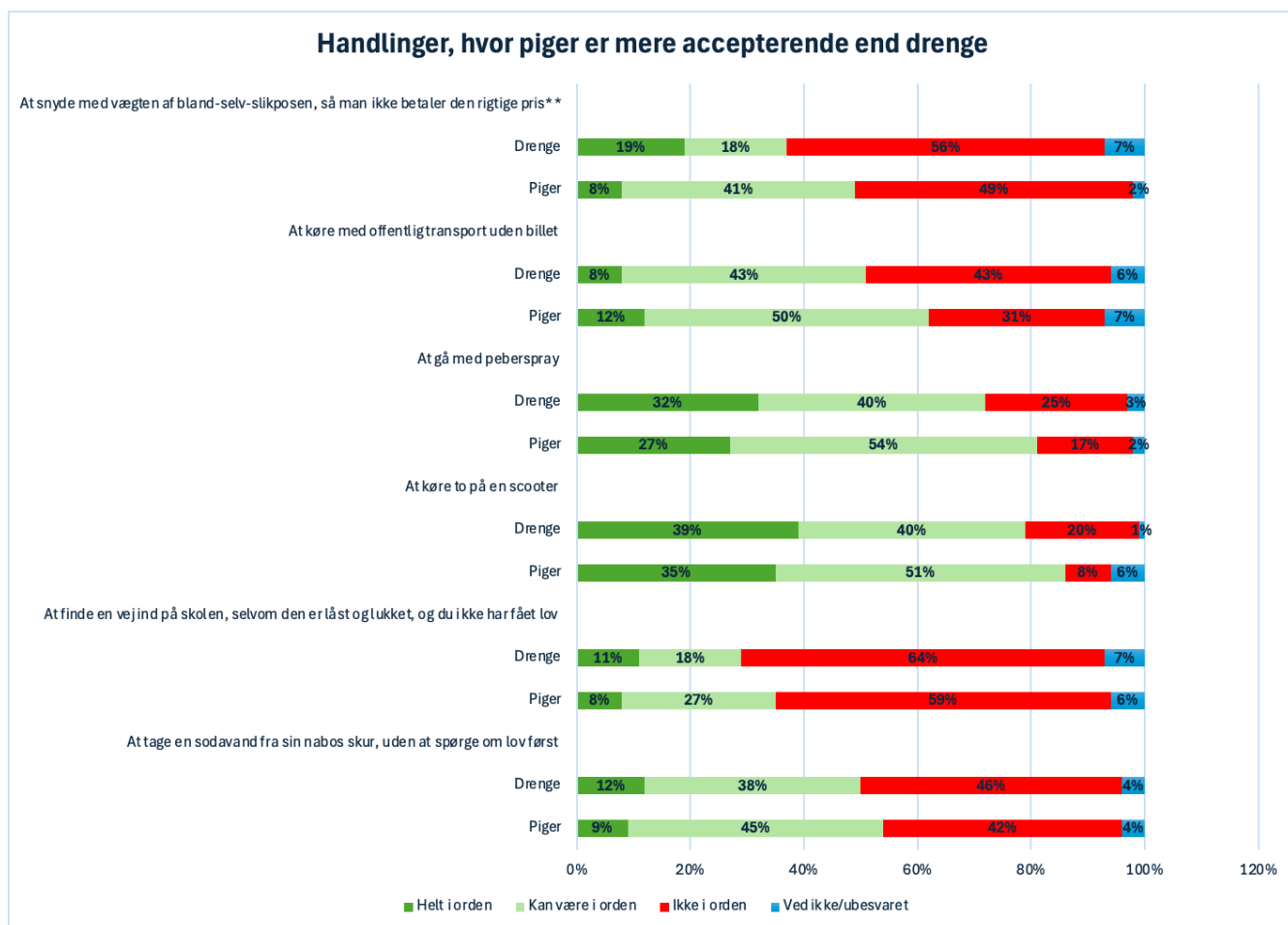
Med andre ord kan flere piger måske godt se problemet i, at man passivt ser på uønsket adfærd og ikke gøre noget ved det, end drenge kan se det forkerte i dette. Forskellen mellem kønnene ved de to scenarier om alkohol – “at hælde vodka i en vens cola for sjov, uden at de ved det” og scenariet om “at have sex med en, som er meget fuld” – indikerer, at drengene er mere åbne ift. alkoholadfærd sammenlignet med pigerne. Mange af scenarierne har også elementer af vold i sig, hvilket kan være en årsag til, at pigerne er imod dem.

Scenarier hvor piger udviser større accept end drenge

Der findes også scenarier, hvor pigerne i procentandele tilkendegiver mere accept end drenge, hvilket vi har illustreret ved Figur 6 nedenfor.

Figur 6

Søjlediagram over handlinger, hvor piger er mere accepterende end drenge. Procentandel.

Viser den procentvise andel af holdninger ud fra hvert køn, hvor piger har højere procentandel i ”helt i orden” + ”kan være i orden” i forhold til drenge.

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

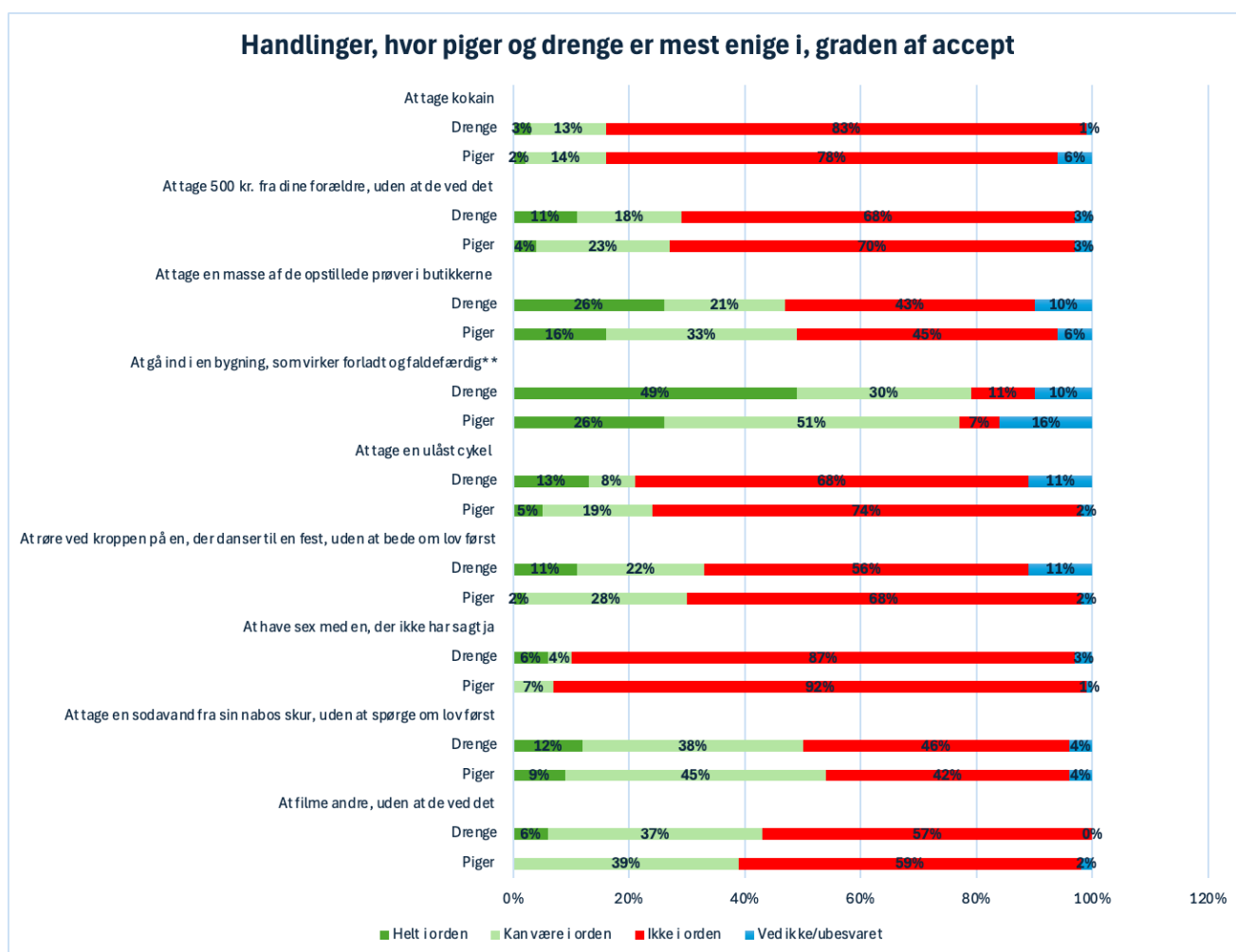
Som vi kan se på Figur 6, er der kun et af scenarierne, hvor pigerne udviser mere accept end drengene, der har statistisk signifikans – nemlig scenariet om at snyde med vægten, så man betaler mindre for sin bland-selv-slik. Derudover er der ikke store forskelle mellem drengenes og piger-nes holdninger i disse scenarier, hvilket betyder, at pigerne generelt ikke udviser mere accept end drengene.

Scenarier med størst enighed mellem kønnene

Vi har også set på, hvilke scenarier de unge udviser størst enighed ud fra procentandele mellem kønnene, hvilket ses i Figur 7 nedenfor.

Figur 7

Søjlediagram over handlinger, hvor piger og drenge er mest enige i graden af accept. Procentandel.

Søjlerne viser den procentvise andel af holdninger ud fra hvert køn, hvor der er 5 procentpoint eller mindre i forskel mellem drenge og piger ved svarkategorierne "helt i orden" + "kan være i orden".

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Her ser vi de scenarier, hvor andelen af de unge, som finder scenarierne hhv. acceptable (grøn) eller ej (rød), næsten ikke varierer efter køn. Vi finder dog, at der er statistisk signifikant forskel mellem kønnene ved scenariet om at gå ind i en forladt bygning. Selvom forskellen mellem kønnenes svar er statistisk signifikant ($p = 0,005$), tyder fordelingen på, at drenge og piger generelt er enige om, at det ikke er uacceptabelt at gå ind i en forladt bygning. Forskellen ligger primært i graden af accept: drenge vurderer oftere, at det er "helt i orden", mens piger i højere grad siger, at det *kan* være i orden – ligesom vi beskrev ved Tabel 6.

8.2. Analysedel 2: Analyse af interaktioner og rationaler

De følgende afsnit går i dybden med rationalerne bag de unges holdninger, hvor vi går i dybden med data fra ekspertinterviews, fokusgruppeinterviews og klasseforløbene. Vi inddeler denne del af analysen efter de kriminalitetsarter, vi talte om med de unge i hhv. fokusgruppeinterviews og klasseforløb. Vi vil dykke ned i nogle af vores analytiske fund vedrørende de unges positioneringer, rationaler, roller, argumentationer, brug af rationaliseringer, forhandlinger og deres måder at gøre køn på. Analysen skal give et indblik i, hvordan de unge rationaliserer handlingerne i vignetterne, og hvordan de forhandler med morale og normer i de forskellige interaktioner. Vi indleder hvert afsnit med et overblik over, hvad eksperterne erfarer i deres praksis, hvorefter vi gennemgår analyser af klasseforløb og fokusgruppeinterviews.

8.2.1. Berigelseskriminalitet

Butikstyveri har længe været en typisk lovovertrædelse blandt børn og unge (Bilag 8, s. 3), men der ses en stigning i antallet af sager (Bilag 7, s. 5). Mange unge prøver det én enkelt gang, og gentager det ikke, men der er også nogle gengangere (Bilag 7 s. 2). Begge køn er repræsenteret i denne kriminalitetsart. En særlig fremgangsmåde blandt unge er brugen af selvbetjeningskasser, hvor de bevidst undlader at betale for hele deres varevalg, f.eks. ved at tage flere stykker bake-off-brød, end de scanner. Der har også været sager, hvor butikstyveri opfattes som en form for 'challenge', hvor det handler om at se, hvor meget man kan slippe af sted med at stjæle. I disse tilfælde ser de unge ikke deres handlinger som lovbrud, men som en spændende udfordring eller en form for leg (Bilag 8, s. 9). De har også haft en sag med systematisk tyveri, da en hel årgang opdagede en teknisk fejl ved en selvbetjeningsdør, som automatisk åbnede uden betaling. Information om fejlen spredte sig hurtig til hele årgangen, og flere elever udnyttede muligheden til at tage vare uden at betale for det (Bilag 8, s. 17).

Tyveri

De unge diskutererede emner som tyveri, hæleri og bedrageri. Opsummerende fra analysedel 1 kan vi se, at de unge overordnet set synes, at klassisk berigelseskriminalitet er uacceptabelt. De unge har dog forskellige opfattelser af, hvad der er ulovligt ift. berigelseskriminalitet.

Vedrørende butikstyveri er de unge klar over, at man ikke må stjæle, da det betegnes som tyveri. Hvorledes noget betegnes som tyveri, og om det kan være ok, er dog forskelligt blandt de unge. Overordnet set er mange af de unge i tvivl om, hvorvidt det er ulovligt at fylde noget parfume fra testeren i Matas i sin egen beholder for at tage det med hjem (Bilag 1, s. 1-2; Bilag 4, s. 1). Samme usikkerhed ses ved scenarier, hvor man tager penge eller kreditkortoplysninger fra en forælder (Bilag 2, s. 8; Bilag 1, s. 3-4). De er dog relativt enige i, at det bliver ulovligt, når man som voksen stjæler fra sine forældre (Bilag 4, s. 1; Bilag 3, s. 1). Overordnet kan man sige, at de unge er klar over, at tyveri er ulovligt – men hvad der betegnes som tyveri, kan diskuteres, og nogle former for tyveri er mere acceptable end andre. Nogle af de unge er usikre på, om det er ulovligt at tage et overvæld af testere/smagsprøver samt at tage penge eller bruge kreditoplysninger fra sine forældre. Ifølge Straffeloven § 276 (2024) straffes personer som “uden besidderens samtykke borttager en fremmed rørlig ting for at skaffe sig eller andre uberettiget vinding ved dens tilegnelse”. Vi kan derfor forstå de unges tvivl om, hvorvidt det er tyveri at tage fra testerne i butikkerne, når butikkerne stiller produktet til rådighed. Testere er der for at blive taget af – og formålet og omfanget af dette er forskelligt fra butik til butik. De unge er i tvivl om lovligheden, men ift. om det er acceptabelt eller ej, mener de fleste unge, at det er forkert (Bilag 3, s. 1).

Om det er acceptabelt at tage mange prøver fra en butik, afhænger af værdien, produktet og konteksten. I det ene interview forsøger Adam med at påstå, det er ok at tage syv smagsprøver, hvorefter han griner (Bilag 3, s. 1-2). Ingen griner med ham, så han vinkler hurtigt samtalen til, at “det er der *nogen*, der gør” for ikke at fremstille sig selv som en, der gør det. Herefter forklarer han, at det faktisk er skideirriterende, når folk tager mange smagsprøver - selvom han tidligere proklamerede, at det var i orden at gøre. Det var ikke vores indtryk, at Adam sagde, at det var i orden i starten, som en spøg. Vi tolker nærmere, at han benyttede facework til at iscenesætte sig selv som en, der ikke kunne finde på at gøre sådan noget. Adam retter med andre ord ind efter de andre, hvilket er en tendens, vi ser, fylder meget i både fokusgruppeinterviews og klasseforløbene.

Adspurgt rationaliserer Adam, at man kan komme til at tage mange smagsprøver i en butik grundet sociale dynamikker (Bilag 3, s. 2); “Kommer an på, hvilken stilling man har i gruppen (...). Altså hvis man er i bunden, en man er pisseligeglad med, eller en der er høj – så kan den lave prøve og vise sig selv”. Adam formoder, at man godt kan være nødsaget til at “vise sig selv” over for andre

højtstillede i en gruppe. Her laver han en distance mellem adfærden og sig selv ved at tale i “man”-form fremfor “jeg”. Adam kommer flere gange i situationer, hvor han positionerer sig selv til at være mere ordentlig, end han ved første udsagn kommer til at fremstå.

Eva pointerer til sidst i sekvensen, at emnet har noget med opdragelsen at gøre, hvilket hun påtaler som et faktuel eller normativt udsagn. Eva kommer flere gange med udsagn, som hun får til at lyde som en fælles norm ved brug af “man”. Hun benytter også “jeg” i mange af sine sætninger, især når hun starter ud med at svare, men i bestemte scenarier bruger hun “faktuelle” udsagn for at følge op på andres udsagn. På den måde befinder Eva sig typisk i en rolle, der har styr på, hvad der er rigtigt og forkert. Dette ses også i diskussionen om at tage penge fra sine forældre (Bilag 3, s. 3):

Mmmh. Er der forskel på, hvor gammel man er? Altså hvis en fra 4. klasse gjorde det for eksempel sammenlignet med en, der var 18, og som måske ikke bor hjemme?

Christian: Ja

Frida: Ja, der er stor forskel

Adam: Det der er jo tyveri, når man er 18

Christian: Ja

Okay, hvorfor?

Bolette: Fordi der er man jo voksen.

Ja, okay. Så hvad med, hvis man er for eksempel 16? Så er man vel ikke helt voksen endnu, eller hvad?

Adam: Nej, det er man ikke

Eva: Derfor kommer det vel stadig til at stå på ens straffeattest, gør det ikke?

De unge griner

Eva: Hvis ens forældre går så vidt som at melde det *grin*

Adam: Jaer okay, okay.

Eva: Søde forælder *fnis*

I sekvensen her er de unge enige i, at der er forskel på accepten af at tage penge fra sine forældre afhængigt af barnets alder. Eva kommer med fakta om, at det kan stå på ens straffeattest, hvis man stjæler fra ens forældre, selvom man er under 18 år, efterfulgt af et retorisk spørgsmål. At de unge griner, når Eva pointerer, at det kommer til at stå på ens straffeattest, indikerer, at de unge synes, det er absurd, hvis forældre melder sit barn. Absurditeten ser vi i alle tilfælde, hvor vi tager dette scenarie op med de unge (Bilag 4, s. 1). Denne tillid til, at forældre ikke anmelder deres børn, er muligvis også den største grund til, at de fleste unge mener, at det er mere okay at stjæle fra sine forældre end fra andre. Rationalet om, hvorvidt det er okay, grunder derved meget i en beregning eller antagelse om de efterfølgende konsekvenser ved handlingen. Det kan også formodes, at de unge muligvis har ejerfornemmelse over deres forældres penge – eller at der er

tale om en følelse af fælles eje, og at forældrene jo alligevel havde tænkt sig at give pengene, hvis de unge havde spurgt først (Bilag 4, s. 1).

Adspurgte, om det er lovligt at tage en ulåst cykel, er de unge klar over, at det er ulovligt (Bilag 1, s. 4-5). Samtalerne vedrørende ulåste cykler går dermed ikke ud på at diskutere lovligheden, men nærmere om det kan være i orden eller ej at tage den alligevel (Bilag 4, s. 2-3). I diskussionen fremstiller nogle af de unge accounts, som minder om det, man kalder "victim blaming" eller en benægtelse af offer; hvis man ikke låser sin cykel, så beder man om at få den taget (Bilag 3, s. 6; Bilag 4, s. 2-3). Flere unge mener også, at hvis den er blevet stjålet i forvejen, eller hvis den har buler og ikke er meget værd, er det i orden at tage den, da den jo er efterladt – benægtelse af skade. Det er i øvrigt mere ok, hvis man lægger den tilbage – så er det blot et lån. Dette afhænger også af, om den har stået fremme længe, og om den står på privat eller offentlig grund (Bilag 3, s. 6). De unge fremstillede flere diskussioner om dette, og ved sammenligning af at tage en hund, som er bundet uden for en dagligvarebutik, var der enighed om blandt de unge, at "det gør man bare ikke" (Bilag 4, s. 2-3). I et klasseforløb på folkeskole C (Bilag 4, s. 2) var eleverne relativt enige om, at der kunne være scenarier, hvor det er ok at tage en ulåst cykel, og de unge blev mere og mere kreative med deres bud på, hvornår det er i orden; hvis man f.eks. bliver jagtet eller lignende. De kreative scenarie, som de unge fremstillede, bestod dog oftest af accounts i form af "appel til nødvendighed".

I det ene fokusgruppeinterview diskuterede vi, om det er okay at tage penge fra en efterladt pung i en park. Her var enighed i, at det må være ulovligt, men det kan alligevel være okay at tage pengene (Bilag 2, s. 8; Bilag 3, s. 2-5). De unge kommer hurtigt i et spor, hvor frygten for at blive taget fylder mere, end moralen i at tage pengene eller ej. Dette ser vi flere gange i interviewene og klasseforløbene; når de unge taler om ikke at begå en afvigende handling, er det fordi, de vil undgå konsekvenserne ved det – de rationaliserer hvordan man lavpraktisk undgår at blive taget i det. Lidt senere i samtalen spørger vi ind til, om det ville være ok at tage pengene med udgangspunkt i et bestemt beløb (Bilag 3, s. 5):

Hvis der nu lå 500 kroner i pungen, ville det så være ok at tage dem?

Adam: Stadig forkert. Det gør man ikke

Eva: Så ville jeg kigge på, hvor mange kort der er deri. Hvis der lå sådan, kreditkort, bankkort, og jeg ved ikke, sygesikringskort, kørekort - så kunne det godt ske, jeg bare ville lade den ligge.

Adam: Jeg ville nok se, hvems det er. Tage alle de der kort-

Eva: Hvis det nu er en, man kender, kunne det godt være man skulle *utydeligt* personen og aflevere det tilbage.

Okay. Hvad med hvis I fandt dem på Facebook – kunne I så finde på at... Altså ville I overhovedet prøve at finde ejeren var og give den tilbage?

Adam: Jaja

Eva: Altså jeg ville sige, hvis der nu var et billede på nogle af kortene, så ville jeg måske bare lige kigge, om jeg kendte personen, og hvis ikke, så...

Mmmh. Hvad med at give det til politiet eller sådan noget?

Adam: Det kunne man

Eva: Det er sgu for besværligt

Christian: For meget arbejde

Fnisen

Er I alle sammen enige i det så?

David: Ja

De unge nikker

Så I ville heller ikke give det til jeres forældre, så de kan gøre arbejdet?

...

Eva: Så ville de sige til en selv, at man skulle finde på et eller andet. "Det er dit eget problem. Løs det".

I sekvensen ser vi, hvordan Adam ændrer mening, efter de andre unge tilkendegiver deres holdning til, om man ville kontakte vedkommende, som har glemt deres pung, på Facebook. Adam er den første til at sige, at man ikke tager de 500 kr., hvorefter Eva beskriver, at hun nok først lige ville se på de ID, der er i pungen. Adam kan godt se pointen i at indlevere pungen til politiet eller finde vedkommende på Facebook, men de andre unge fortæller, at det er for bøvlet. Herefter ændrer Adam mening og nikker sammen med de andre, når vi spørger, om de er enige i, at det er for besværligt. Dette indikerer, at det enten var svært for Adam at stå ved sin mening, eller at det var nemt at få ændret sin mening.

Lavpraktiske refleksioner ses også ved diskussionen om, hvorvidt man må tage varer fra bake-off uden at betale for dem, når medarbejderne har travlt til at hjælpe ved scan-selv (Bilag 3, s. 5-6). Eva pointerer, at man ud fra et teoretisk standpunkt godt kan godtgøre at tage varerne, da de jo er spildt i forvejen, fordi man ikke kan lægge dem tilbage, og personalet så skal rydde op efter vedkommende. Men Eva får gjort det klart, at "det gør man jo ikke..." (Bilag 3, s. 6). Adam fortæller af erfaring, at unge gør det i Netto, og formoder, at de unge erfarer, at de kan slippe afsted med det, hvorfor det bliver dem en vane (Bilag 3, s. 7). Han pointerer også, at unge måske ikke er så gode til at stoppe hinanden i akten, da de vil hellere bare ignorere det end konfrontere hinanden. Her skaber Adam afstand mellem ham selv og de unge, som kunne finde på at stjæle, ved at bruge "de" i stedet for f.eks. "man".

Hæleri og bedrageri

I det ene fokusgruppeinterview diskuterede de unge, hvorvidt hæleri og bedrageri er ulovligt. De unge kendte ikke til begrebet hæleri, og de kunne ikke se, hvordan det i scenariet kunne være køberen skyld (Bilag 3, s. 6). De mener dermed ikke, at det er ulovligt at begå hæleri (Bilag 2, s. 9). Ift. bedrageri er de usikre på, om det er lovligt eller ej ud fra det scenarie, de er givet, hvor "Emilie" undlader at gøre et stykke arbejde for en mand, som hun desuden blokerer, selvom han allerede har betalt hende for det (Bilag 2, s. 7). En ung forklarer, at det er svært at se det ulovlige i scenariet, da de ikke har haft en konkret kontrakt. De unge er enige i, at det ikke er i orden at snyde (Bilag 3, s. 7).

Hvad angår hæleri og bedrageri er de unge usikre på, hvor grænsen går, før der er tale om en decideret ulovlig handling. De er enige i, at bedrageri ikke er i orden, mens ved hæleri er de usikre på, hvordan det kan være uordentligt at være køber. Deres refleksioner omkring hæleri er et simpelt eksempel på brugen af rationaliseringer, hvilket kan ses i følgende sekvens, hvor nogle piger fra et fokusgruppeinterview rationaliserer hæleri (Bilag 3, s. 6):

Ellen: Ja altså, man kunne måske godt tænke, at dem, der sælger dem, at det måske ikke er helt okay, øhm men det, vil jeg ikke sige, er Emilies skyld.

Diana: Ja jeg vil nok aldrig tænke, at det sådan var stjålne varer. Øhm men ja, man kunne godt sådan tænke, at det ku' være lidt for godt til at være sandt. Men jeg vil nok aldrig gå hen til, at det kunne være en stjålet vare.

Ellen: Nej jeg tror bare mere, jeg vil tro, at det var fake. Altså sådan... have beviser for, at det er købt et godt sted, man kan jo nemt finde noget, der ligner.

De fratager Emilie skylden for at gå med til at købe en meget billig macbook. De erkender, at det ikke er i orden at sælge stjålne varer, men købet af det kan undskyldes ved at appellere til uvidenhed. Pigerne flytter i stedet fokus hen til, at Emilie kunne være offer for bedrageri - altså at sælgeren sælger en fake vare. På den måde sættes skylden igen på sælgeren og væk fra Emilie. Pigerne er til gengæld enige i og hurtige til at sige, at bedrageri er snyd og ikke i orden (Bilag 3, s. 7). Diana påpeger, at "det gør man bare ikke", hvilket repræsenteres som en normativ holdning ved brug af ordet "man". Hun veksler mellem at gøre holdningen normativ og tale i jeg-form. Hun virker derved usikker på, om hun vil gøre holdningen normativ eller personlig – muligvis fordi hun er den første til at svare. Ellen supplerer og understøtter Dianas svar. Ellen beskriver, at der er tale om snyd, hvor hun får sit udsagn til at lyde som en selvfølge ved brug af "jo".

Pigerne i fokusgruppeinterviewet graduerer "slemheden" ved bedrageri ud fra værdien af det, man har snydt for, samt offerets karakteristika (Bilag 3, s. 7). De påpeger, at det er værre, hvis man snyder for mange penge, da det i sidste ende kan gøre mere skade for offeret. En pige pointerer også, at hun ville hellere snyde en 40-årig end en sød, ældre dame. Pigen situerer herved et

ideelt offer, som minder mindre om en 40-årig, men mere om en sød, ældre dame. Offerkarakteristikken kan være en iscenesættelse, som skal gøre pigen mere anstændig, end hvis hun f.eks. havde sagt, at hun ville være ligeglad med, hvem det gik ud over.

8.2.2. Seksuelle grænseoverskridelser og blufærdighed

SSP finder, at der er sager med seksuel krænkelse i form af billeddeling, hvor det ofte er piger, hvis billede er delt. Men de har også haft få sager, hvor det er drenge, som har fået billeder delt af piger (Bilag 8, s. 11). Dertil har de også haft sager om samtykke, hvor i langt størstedelen af disse sager er piger, der står bag anmeldelserne. Mange af sagerne centrerer sig omkring spørgsmålet om samtykke, hvor det enten ikke er blevet givet tydeligt, eller hvor der opstår tvivl om, hvad der reelt er samtykket til (Bilag 8, s. 11).

Vi har lavet forskellige vignetter, som vedrører grænseoverskridende eller afvigende handlinger ift. seksuelle adfærd og blufærdighed. Dette emne er, efter vores opfattelse, det, der har vækket mest interesse hos de unge, vi har talt med. Vi mødte en del engagement fra de unge, men det var også et emne, som for nogle virkede fjernt – hvilket formentligt kan skyldes deres unge alder. Emnet er også et af dem med flest scenarier, der bliver anset som mest uacceptable i spørgeske- maundersøgelsen. Vi ser også, at især vignetterne omkring billeddeling er de scenarier, hvor eleverne har været meget enige i ved spektrumøvelsen, at det er ulovligt og forkert (Bilag 1, s. 6-7; Bilag 2, s. 10). Et gennemgående tema, som de unge kom med i forlængelse af diskussionerne om disse emner, er samtykke. Ved diskussionerne om billeddeling, overgreb og voldtægt, påpeger de unge selv vigtigheden af samtykke (Bilag 4, s. 3):

Ung: Hvis de ikke kan gå - hvordan kan de så give lov?

Interviewer: Hvad med hvis de ikke har sagt nej eller kæmpet imod?

Ung: Hvordan kan de sige ja, hvis de ikke kan kæmpe imod?

I vignetten om stealthing – som er en handling, hvor mænd tager kondomet af under samleje uden samtykke til det - er de unge usikre på lovligheden ved det (Bilag 3, s. 14). Dette er med god grund, da det diskuteres i Danmark, om stealthing skal kriminaliseres eller ej, og det er derfor ikke fastlagt i lovgivningen endnu (Miljø- og Ligestillingsministeriet, 2025). Eva og Adam diskuterer, om det lovligt eller ej (Bilag 3, s. 14). Eva og Adam er enige i, at det er uacceptabelt, men Adam kan ikke umiddelbart se en mening i, at det skal kriminaliseres. Eva kan dog godt se pointen i at kriminalisere stealthing, idet et samtykke, ifølge Eva, er specifikt tilrettelagt - i dette tilfælde tilrettelagt efter, om man bruger kondom eller ej. Evas pointer illustrerer også en forståelse af, at kvinder pålægges et stort ansvar efterfølgende, hvis hun skulle blive gravid af stealthingen.

På trods af de unges viden om samtykke er det stadig vanskeligt for dem at kende grænserne for samtykket. Dette ses særligt i relation til scenarierne om at have sex, når man er meget fuld, hvor

de unge er uenige om grænsen - og om det er lovligt eller ej (Bilag 1, s. 8). Vi kan f.eks. se på disse udsagn fra et klasseforløb, hvor hver sætning repræsenterer forskellige unges udsagn (Bilag 4, s. 3):

Det er jo ikke ulovligt!

Hvis det er med ens kæreste, er det fair nok!

Hvis man har gået og kysset, og de begge er fulde, og de næsten ikke kan gå - så er det jo deres eget problem, begge to.

Hvis man ikke har spurgt om lov, så er det jo en form for voldtægt.

Man kan jo også bare snakke om det dagen efter, hvad der skete.

Det kommer an på, om den anden er helt ædru og har taget i byen med det formål at finde en, der er meget fuld - så er det ikke helt ok.

Det er en bop-bop situation.

Citaterne viser, at de, på trods af kendskab til reglerne om samtykke, er uenige om, hvad betegnes som voldtægt i scenariet om at have sex med en, som er fuld og knap nok kan gå. Vi hører flere gange fra de unge, at hvis man har gjort det før (haft sex sammen eller delt nøgenbilleder med hinanden), så er det mere ok at gøre det igen – på trods af et manglende samtykke. De unge synes, det er svært at komme med et entydigt svar til, hvorvidt det er okay at have sex, når man er meget fuld. De mener dog overordnet, at det ikke er smart, da man ikke tænker klart, når man er påvirket af alkohol (Bilag 3, s. 11). Hvis begge parter er lige fulde, er det mere ok at have sex, ifølge de unge. De pointerer, bl.a. i et fokusgruppeinterview, at man kan tale om det dagen efter og “rette op på det” (Bilag 3, s. 11-12). Denne tilgang fungerer ligesom en account – en undskyld for at have sex på trods af en meget påvirket hjerne – hvor en samtale dagen efter skal godtgøre “fejlen” fra dagen før. Alkoholen bruges som en undskyldning, mens udsagnet om, at man kan gøre det godt igen ved at tale om det, minder mere som en retfærdiggørelse.

I et andet scenarie, hvor en meget fuld ung mand bliver voldtaget på toilettet, er de unge enige i, at det er ulovligt (Bilag 2, s. 12; Bilag 3, s. 8). De, særligt drengene, har dog svært ved at tage vignetten seriøst, idet de griner og laver vittigheder om homoseksualiteten i scenariet (Bilag 3, s. 9-12). Drengene gør grin med, at det må have gjort ondt og fjerner herved fokus fra, at det i det hele taget er et overgreb. De tager afstand fra, at manden på nogen måde skulle have haft en interesse i den anden mand, selvom vi foreslår et scenarie, hvor de kunne have flirtet og kysset tidligere på aftenen (Bilag 3, s. 10). Denne afstandstagen fra at udvise medlidenhed for den homoseksuelle mand og i stedet gøre grin med scenariet, kan illustrere deres forsøg på at demonstrere deres heteronormative maskulinitet – de gør deres mandighed. Hele dialogen ved dette scenarie frembringer flere diskussioner om køn - bl.a. om mænd kan være ofre for voldtægt af andre mænd.

Dette er de unge enige i, at de kan (Bilag 3, s. 10). En andet vignet beskrev, at en pige, Maja, (voldtog) havde sex med sin kæreste, Frederik, på trods af, at han sagde nej. Her træder drengene ind i en anden rolle sammenlignet med deres rolle ved scenariet før, hvor de gjorde grin ved, at en mand voldtog en anden mand, til scenariet nu, hvor en kvinde voldtager en mand. Deres rolle i det sidstnævnte scenarie består af, at de forsvare Frederik, mens en af pigerne (Eva) påstår, at “der må manden træde i karakter” (Bilag 3, s. 12). Eva laver en account, som minder om den, vi ser ved scenariet om den ulåste cykel – en form for victim blaming eller nægtelse af offer. Adspurgte, om det gælder begge veje - altså om Eva forventer, at en pige skal træde i karakter og stoppe en mand fra at begå overgreb – fumler Eva med ordene. Hun mener, at man som kvinde også skal prøve at stoppe det, men hendes udtryk virker ikke så sikkert, som hendes umiddelbare udsagn om Frederiks scenarie. Frederik gøres ikke så nemt til et offer for voldtægt, som manden, der blev voldtaget af en anden mand. En af drengene slutter dialogen af med følgende refleksion (Bilag 3, s. 13):

Kunne det ikke også være voldtægt i det her scenarie?

Adam: teknisk set jo, men... Ja... Man gør det bare alligevel, tænker jeg

Fordi pigen vil?

Adam: ja

Adams udsagn udviser indikationer for en norm, som siger, at mænd finder sig i seksuelle henvendelser fra kvinder, selvom de ikke har lyst. Et brud på mænds grænser betegnes dermed ikke som et overgreb, som det gør ved kvinder – på nær når de overtrædes af andre (homoseksuelle) mænd. Jo, de unge ser overgrebet mod Frederik som en voldtægt i teknisk forstand, men i realiteten, i praksis, ville det ikke betegnes sådan. Eva udtrykker samme forståelse og undren set fra et retssystemtisk perspektiv (Bilag 3, s. 11):

Eva: altså er det ikke noget med i retten og sådan - hvis det nu er sådan, at det er en kvinde og en mand, er det så ikke noget med, at så er det manden, der får skylden – det er ham, der har... gjort det *småfnis*

Hendes beskrivelse signalerer en forståelse af, at mænd er dem, der “gør” det. Mænd er dem, der kan voldtage. Det er dog uklart, om denne forståelse bygger på, at mænd er dem med evnen til at kunne voldtage, eller at der statistisk set bare er flere voldtægtsforbrydere, som er mænd. Hendes brug af viden om retspraksis indikerer, at du tillægger det værdi til dialogen at kunne benytte viden om, hvad man gør ude i samfundet. På den måde tages fokus væk fra deltagernes individuelle holdninger og hen til retspraktiske erfaringer. Evas viden om rettens praksis bruges som belæg til det, de unge fortæller om – at kvinder ikke kan betegnes som voldtægtsforbrydere. Dette bevirker, at retten er med til at forme de unges, og i dette tilfælde især Evas, holdninger til

emnet. At kvinder ikke kan voldtage, men det kun er mænd, der kan, gøres dermed til noget alment gældende – og ikke kun til synsninger fra de unge.

Vi ser også en tydelig differentiering mellem de binære køn, når vi diskuterer en vignette vedrørende nøgenløb (Bilag 3, s. 14-16):

Eva: jeg tror, hvis det nu var en dreng, der løb der - så tror jeg, I ville nok mere tænke, at det var en spøg eller sådan noget -

Adam: Ja hvis det er aften, og de er fulde

Eva: – men det derimod var en pige, der løb rundt om aftenen, mørkt, så tror jeg, at I ville nok have en mere tendens til at spørge; “er der sket noget, er du okay?”

De unge beskriver, at man som fremmed observatør af en nøgenløber ville være mere bekymret for løberen, hvis det var en pige, der løb, end en dreng. Vi er en smule usikre på Christians udsagn, men vi fik det indtryk, at han fremlægger krænkelser som noget, man kan gå op i eller ej – altså man bliver kun krænket, hvis man går op i krænkelser. De unge begrundet ikke “forkertheden” ved nøgenløb som en krænkelser af blufærdigheden, men nærmere som en risiko for at forkrække nogen. Adam gør lidt sjov med, at han absolut ikke ville have noget imod, hvis en pige lavede nøgenløb, men Eva påpeger hurtigt, at der kan være tale om blufærdighedskrænkelser. Adam forsøger at uddybe, at der kan være tale om en pigeaften, hvor Eva afbryder og siger, at vidnerne kunne få et chok af nøgenløberen. Eva begrundet dog ikke, at chokket kan komme af blufærdigheden, men nærmere af en bekymring for nøgenløberens velbefindende (Bilag 3, s. 14).

Deling af nøgenbilleder

De unge er klar over, at (videre-)deling af andres nøgenbilleder uden samtykke er ulovligt, og de mener, at det er forkert (Bilag 1, s. 6-7; Bilag 2, s. 10). Det er endda dette scenarie, hvor eleverne i klasseforløbene placerer sig længst nede til højre ved “forkert” og “ulovligt” (Bilag 1, s. 6-7). I et af fokusgruppeinterviewsene udtrykker de unge hurtigt, at det er uacceptabelt at dele et nøgenbillede, som man har fået af en anden. Adspurgt om det er anderledes i scenarier, hvor man har fået tilsendt et nøgenbillede af en anden, som ikke er ejeren af billedet, bliver svaret ikke så tydeligt – men det beskrives som forkert, og at det kræver samtykke at dele nøgenbilleder (Bilag 3, s. 16). En af de unge forklarer, at det kan være okay at dele nøgenbilleder, hvis man er kæresten, og man har aftalt det – hvilket igen omfatter samtykke (Bilag 3, s. 17).

Hvad angår deling af sit eget nøgenbillede uden samtykke fra modtageren anses dog ikke nødvendigvis som noget kriminelt i fokusgruppeinterviewet, mens det i et klasseforløb vurderes til at være ulovligt (Bilag 2, s. 11; Bilag 1, s. 7). I det ene klasseforløb er der uenighed om, hvorvidt det er lige så slemt som at få delt sit nøgenbillede (Bilag 4, s. 3). En ung mener, at det er lige så forkert

og ulovligt, siden der ikke er givet samtykke, mens en anden ung påpeger, at man kan “bare ignorere det”. I fokusgruppeinterviewet uddyber de unge, at det afhænger af relationen, og om man har gjort det før eller ej. De påpeger desuden, at piger ikke tager imod dick-pics på samme måde, som en dreng ville tage imod et nøgenbillede af en pige, hvilket igen illustrerer en differentiering mellem kønnene set fra de unges perspektiv (Bilag 3, s. 17-18). I klasseforløbet i folkeskole C påtaler flere af eleverne, at de ikke kan se logikken i at dele nøgenbilleder, da det er risikofyldt for ens selv (Bilag 4, s. 3). Dette rationale minder igen om de rationaliseringer, vi så ovenfor om tyveri af ulåste cykler vedrørende victime blaming. Diskussionen i klassen kom desuden ind på, hvilken forskel det har at sidde alene eller i en gruppe, når man modtager et uønsket nøgenbillede (Bilag 4, s. 3). De vurderede, at det ikke er rart, når man sidder alene, men at det bliver morsomt, når man sidder med andre. Lignende forklaring opstod i et fokusgruppeinterview (Bilag 3, s. 18-19), hvor drengene beskriver en erfaring med blotteri på chatrouletten OmeTV. Drengene fniser og griner, mens de fortæller om krænkelser. De mener ikke, at det var samme følelse, de oplevede, som hvis en pige fik sendt et uønsket nøgenbillede af en mand – drengene forsøger at gøre oplevelsen til en morsom historie, selvom de indrømmer, at de blev forskrækkede.

8.2.3. Våben

Der er sket en stigning i sager med våben og knive blandt unge i Vejle Kommune. Men Politi og SSP oplever knivproblematikken forskelligt. Politiet ser sager med knive, men vurderer, at det ikke er noget, som *mange* unge bærer, selvom medierne fremstiller det sådan (Bilag 7, s. 9). Ofte fremkommer det i bestemte miljøer, hvor nogle bærer kniv for at beskytte sig selv (Bilag 7, s. 9). SSP oplever derimod, at flere unge bærer kniv eller andre våbengenstande såsom skruetrækkere og bushammere, og det er blevet mere normalt. Det handler ikke nødvendigvis om, at de unge synes, det generelt er i orden, men mere om beskyttelse, eller at der opstår flertalsmisforståelser, hvor de unge tror, at mange andre unge går med kniv. Det kan også have en symbolsk værdi, hvor det handler om at skabe frygt (Bilag 8, s. 4). Dette ses også i sager, hvor unge tager billeder af, at de sidder med en stor kniv og sender det på sociale medier som en slags trussel (Bilag 8, s. 5). I flere tilfælde fremstår valget af andre genstande end knive som en kalkulerende og strategisk omgåelse af lovgivningen, idet unge vælger værktøjer, der ikke medfører samme strafferamme som en egentlig kniv (Bilag 8, s. 5). Kniv- og våbensager er ofte med drenge (Bilag 8, s. 7). Peberspray er et større emne på ungdomsuddannelserne end de yngre aldersgrupper, og her har SSP også haft oplevelser med undervisere, som heller ikke kender kniv- og våbenloven og udviser accept over for at gå med kniv eller peberspray i visse situationer (Bilag 8, s. 7). Dermed virker det til også at være en norm for nogle voksne.

Vi lavede vignetter med beskrivelser af to former for våben; kniv og peberspray. Mange af de unge, vi har talt med, er af den opfattelse, at det er lovligt at gå med kniv – og de fleste drenge siger, at det gælder til en vis størrelse på kniven (Bilag 1, s. 9-10; Bilag 4, s. 4). Dette indikerer, at en del af de unge ikke er klar over Knivlovens bestemmelser. I dag må man ifølge Knivloven § 1 (2024) ikke bære kniv i offentlige steder, medmindre man har et anerkendelsesværdigt formål med det – ved f.eks. jagt, erhverv eller sport mv. Desuden kræves en særlig tilladelse for at bære knive over 12 cm jf. Knivloven §2 (2024). Det er blandet ud fra spektrumøvelserne, om de unge vurderer, at det er i orden eller ej at gå med kniv. Det er især drengene, der deltager i dialogen ved klasseforløbene, og de mener overvejende, at det kan være praktisk og i orden at bære kniv. En ung pointerer, at en kniv er i orden, siden den kan bruges til mange ting sammenlignet med en peberspray, som blot er til for at gøre skade på andre (Bilag 4, s. 4-5). Et modsvar til dette argument fra andre unge, især piger, var, at en kniv kan gøre meget mere skade end en peberspray – dette ses bl.a. i en dialog mellem nogle af pigerne i et af fokusgruppeinterviewene (Bilag 3, s. 21):

Cille/Diana: (...) det er måske lidt sådan over the top, (...) fordi at hvis der så kommer en eller sådan noget, så kan hun jo gøre skade på den her person, sådan lidt voldsommere, end hvad man lige kan med en peberspray, øh og sådan... ja, så bliver det måske til en lidt større ting, end hvad det egentligt var.

Diana/Cille: Jeg føler også, at hvis hun havde en kniv, så var det måske ikke bare, fordi at man kan være en lille smule utryg, så kunne det også være, fordi der er sket noget (...)

Ellen: Altså i forhold til en kniv, altså personligt selv hellere have en peberspray. Altså en kniv, der skal man, altså jeg er ikke vild med sådan noget voldsomt, så skal man jo selv udøve vold mod en, og man skal ret tæt på for at gøre skade. Altså sådan peberspray der kan du jo bare sprøjte, og så kan det være, at han eller hun sådan bliver, og så kan man måske løbe, hvor en kniv, altså, altså jeg vil hellere have en peberspray.

Aisha: Ja der er jeg enig.

En af pigerne pointerer også, at hvis man er så usikker/utryg, at man behøver at bære kniv, er der måske behov for anden hjælp. Ellen fortæller, at det er grænseoverskridende at skulle udøve vold med en kniv, da man skal tæt på, hvis man vil udøve selvforsvar med en kniv – sammenlignet med en peberspray. Vi ser samme diskussion blandt pigerne i det andet fokusgruppeinterview (Bilag 3, s. 23):

Hvad med peberspray for eksempel?

Eva: den, synes jeg, er god

Er det bedre end en kniv?

Bolette: altså, fordi det er jo ikke-

Eva: jeg tror, det er sådan-

Bolette: det er jo ikke sådan noget, som man kan få langvarige - altså det gør jo ondt i en time

Frida: den kan ikke gøre lige så meget skade, som hvis du bliver stukket med en kniv

Eva: jeg tror, det er nemmere at håndtere en peberspray end - også med sådan efterfølgende i stedet for, hvis man kommer til at stikke lidt forkert

Bolette: jaer

Christian *hvisker*: men pigerne har jo peberspray

Hvad siger du?

Christian: er det ikke mere piger, der har sådan noget peberspray?

I løbet af pigernes dialog hvisker drengene og konstaterer, at det er en "pige-ting" at bære peberspray. Da vi spørger ind til, hvad de hvisker om, vender de konstateringen om til et spørgsmål. Vi kan formode, at konstaterings omstrukturering til et spørgsmål kan have noget at gøre med, at han ikke ville virke for sikker i sin påstand overfor os. På den måde bliver deres påstand, at peberspray er en pige-ting, ikke så anklagende, når de laver det om til et spørgsmål.

Hvad angår peberspray, ser vi forskellige svar på, hvorvidt de unge tror, det er lovligt eller ej (Bilag 2, s. 7; Bilag 4, s. 3-4). I en klasse var pigerne klar over, at det er ulovligt at gå med peberspray, men de forstår godt behovet (Bilag 3, s.3-4):

Synes det er okay for at forsvare sig selv.

Det er ulovligt, men jeg synes, det er okay, fordi man skal jo kunne forsvare sig selv.

Jeg synes også, det er fint nok, men det er jo ulovligt.

Jeg synes også det er fint, fordi man kan ikke dræbe nogen.

De unge er klar over, at det er ulovligt, men de mener stadig, at det er i orden at gå rundt med peberspray, da det ikke kan udløse store konsekvenser eller skader på andre.

Vi ser herved en forskel mellem drengenes praktiske godtgørelse af at bære en kniv og pigernes fokus på selvforsvar med mindst mulig skade på gerningspersonen. Samlet set ser vi, at nogle unge anser våben som acceptabelt som selvforsvar – men der findes også en del unge, der modsætter sig dette og mener, at våben ikke er løsningen til utrygheden (Bilag 3, s. 20-24; Bilag 4, s. 4-5).

8.2.4. Vold og trusler

I arbejdet med børn og unge ses en stigende tendens til sager med vold og trusler (Bilag 8, s. 2). SSP Vejle oplever en vis forræelse blandt børn og unge, hvor både sprog og handlinger er blevet mere hårde og fysiske (Bilag 8, s. 2). Fra sommeren 2024 er der sket en stigning i sager med vold og trusler (Bilag 8, s. 2). Politiet fortæller dog, at de ikke har en oplevelse af, at volden er blevet mere grov i forhold til tidligere, men at man måske bare er blevet mere opmærksom på sager som disse (Bilag 7, s. 2). De fleste konflikter blandt børn og unge starter på de sociale medier, især

Snapchat (Bilag 7, s. 8; Bilag 8, s. 6). Her kommunikerer børn og unge hurtigt og ofte uden tanke for konsekvenserne (Bilag 8, s. 6). Der opstår konflikter i forbindelse med deling af billeder, der ikke skulle være sendt, eller trusler der bliver fremsendt (Bilag 7, s. 8; Bilag 8, s. 6). De unge fortæller dog SSP, at sådan er jargonen på de sociale medier, og ofte er det ikke en reel trussel (Bilag 8, s. 7).

I et af fokusgruppeinterviewsene gav vi et scenarie om to piger, som skændes, hvor den ene slår og river i den andens hår for at få den anden pige væk. Her mener de unge, at det er lovligt at slå (Bilag 2, s. 5), men det er svært for dem at vurdere, om det kan retfærdiggøres (Bilag 3, s. 29):

Cille: Altså, nu ved man jo ikke sådan... hvad de er uvenner over, eller hvad sådan historien er, men jeg vil da sige, at sådan aldrig er løsningen at slå nogle eller rive i nogens hår.

Diana: Ja altså man ved jo heller ikke, hvad det er, der er sket, at de er uvenner, altså det er selvfølgelig ikke okay at rive i hinandens hår og sådan noget... men jeg føler bare altså, hvis det nu er VIRKELIG slemt, og man er sådan virkelig sur på en, og man bare ikke kan sådan, så ved jeg ikke, ja. Jeg føler lidt, at det kommer an på, hvad der sådan er sket. Men det er selvfølgelig ikke okay alligevel.

Men der kan godt være nogle situationer, hvor det måske kan retfærdiggøres, at man slår fra sig?

[Der nikkes i rummet]

Jaer. Ja det lyder til at du siger at det måske godt kan være svært at styre, hvis man lige er i momentet?

Diana: Jaer.

Er der så forskel på, hvis hun nu ikke følte at det var, fordi hun skulle væk, men bare fordi hun blev sur?

Aisha: Altså det, føler jeg, er værre at bare at slå. Altså hvis man føler, at man er i en situation, hvor at man sådan er fanget eller sådan... øh så synes jeg, det er mere fair at sådan... skubbe sig væk for det. Men hvis man bare gør det for at slå nogle, så synes jeg, det er... sådan det er ikke okay.

Pigerne er her enige i, at slag ikke er i orden, og pigerne tager afstand fra, at de selv kunne finde på at slå - blot skubbe fra sig, hvis man ikke kunne komme væk. Pigerne forklarer, at der er forskel på accepten af handlingen ud fra; a) voldstypen og b) årsagen til volden. Overordnet mener de fleste unge, som vi har snakket med – særligt pigerne – at vold ikke er en løsning. De kan dog godt se scenarier, hvor vold kan være en acceptabel løsning. I disse tilfælde gælder alle former for vold dog ikke. I ovenstående sekvens foreslår Aisha som eksempel, at et skub er mere acceptabelt end et slag i et scenarie, hvor man føler sig fanget. På trods af, at Cille og Diana beskriver, at det aldrig er i orden at bruge vold, indikerer de, at accepten afhænger af situationen – hvorfor man er blevet uvenner, og om man reagerer i affekt eller ej.

Ift. forskellen af accept ud fra voldstype taler de unge i det ene fokusgruppeinterview om, at voldstyper som lussinger og spyt er meget nedværdigende og kan få en til at føle sig lille (Bilag 3, s. 30). Aisha vil hellere slås med en knytnæve end en lussing eller spyttes på, da lussinger og spyt er taber-agtigt. Hun ønsker herved at adskille sig fra rollen som "taber", og hun vil hellere slås, så det gør ondt, da det er mere "kampagtigt". Hun tildeler herved nogle voldstyper mere præstige end andre på trods af smerten og risikoen for fysiske konsekvenser. Præstigen vægtes hermed højere end voldens fysiske skade.

Klasseforløbene får spørgsmålet, om det er i orden at slå som gengæld. I et af klasseforløbene udtrykker de unge et behov for at vide, hvem og hvad det vedrører. Nogle af de unge forklarede, at det er fair at slå som gengæld, så vedkommende ikke tror, at man kan slippe afsted med at slå. Andre unge fortalte, at det afhænger af hvem – hvor de eksemplificerede, at hvis det gjaldt ens søskende, så havde man en højere tilbøjelighed til at slå igen, end hvis det f.eks. var klassekammerater (Bilag 4, s. 6). Da vi forklarede, at det ikke var i nødværge og aktuelt i situationen, men måske et par dage efter, mener flere unge, at det ikke er i orden at slå som gengæld. I fokusgruppeinterviewet med Friskole G, beskriver de unge, at det ikke er i orden at slå igen, når der er gået noget tid, da det betegnes som hævn - og så er man jo ikke bedre end dem, der slog først (Bilag 3, s. 30). Vi spørger også de unge ind til, om vold som hævn kan være acceptabelt, hvis man skal hævne noget andet end vold (Bilag 3, s. 31). I et eksempel med nogen, der har været utro, kan de unge godt forstå, at man har tyet til vold, men de mener dog alligevel ikke, at det er den bedste løsning. Aisha forstår også, at selvforsvar kan godtgøre vold. Bertram finder, at der er mange scenarier, hvor det kan være acceptabelt at slå, hvilket er et udsagn, der er meget forskelligt fra pigernes meninger om, at vold ikke er en oplagt løsning.

I scenariet om at lokke en pædofil i en fælde for at ydmyge ham, ved de unge, at vold er ulovligt, men alligevel kan det godtgøres hos nogle unge (Bilag 4, s. 6). På trods mener andre unge fortsat, at vold ikke er en løsning (Bilag 4, s. 6). Der ses herved en usikkerhed eller splid mellem de unge vedrørende dette scenarie. De kan godt se, at vedkommende, som vil mødes med en mindreårig, agerer forkert, men nogle af de unge finder sig i et krydspres ved at gå imod deres basale holdning om, at vold aldrig er en løsning. Vi ser særligt en forskel mellem drengene og pigerne, hvor drengene udtrykkeligt tilkendegiver, at det er i orden at "stoppe" "pædoften" ved tæsk og ydmygelse, mens pigerne er mere tilbageholdende og finder sig i et dilemma, idet de på den ene side ønsker at stoppe gerningspersonen, men de finder, at vold ikke er den rigtige måde at gøre det på (Bilag 3, s. 31-33; Bilag 3, s. 28). Drengene i fokusgruppeinterviewet på Folkeskole A stiller kritiske spørgsmål til pigerne, når pigerne tager afstand til at tæske pædoften. Drengene i begge fokusgruppeinterviews påtaler hurtigt, at det er i orden – mens pigerne forsøger at videregive ansvaret

til professionelle med autoritet, som “faktisk kan gøre noget ved det”, idet vold, ifølge pigerne, ikke forhindrer pædofilen i at gøre det igen (Bilag 3, s. 28).

Trusler

De unge anser ikke trusler ved gaming som noget ulovligt (Bilag 1, s. 11; Bilag 2, s. 5-6). De unge griner, når vi læser scenariet op, og flere af drengene i fokusgruppeinterviewene fortæller, at det er de vant til – det har de prøvet mange gange før. Adspurgte, om der er forskel på fysiske eller digitale trusler, fortæller de unge, at det er nemmere at se, om nogen mener det, når det foregår fysisk (Bilag 3, s. 25-28). Nogle elever fra klasseforløbene mener, at det kan være mere ubehageligt at modtage en trussel i et fysisk rum sammenlignet med en online fra en, som måske er flere 1000km væk (Bilag 4, s. 6). Opsummerende mener de unge, at det virker voldsommere at få en trussel fysisk end digitalt, men det er nemmere at læse og kode en trussel i fysisk forstand sammenlignet med en trussel på skrift - om det er ment for sjov eller ej, og om vedkommende bare lige skal ruse vreden ud grundet f.eks. konkurrence. Nogle elever i et af klasseforløbene kom desuden med en account om, at vedkommende havde nok alligevel fortjent truslen (Bilag 4, s. 6). De unge i det ene fokusgruppeinterview virker ikke til at tro, at det ville være ubehageligt, hvis nogen truede dem i fysisk form (Bilag 3, s. 26). De unge udtrykker ikke, at de ville føle ubehag andet end et chok, og at man ville tænke, der må være noget galt med vedkommende, der truer. De lyder til, at de ikke ville tage truslen så personligt. Adam påpeger, at man generelt tør sige mere online, end man ville turde/gøre fysisk. Flere elever fra klasseforløbene pointerer, at truslens alvor afhænger af relationen, og at man med en ven ved, at det oftest bare er for sjov (Bilag 4, s. 6). Frida foreslår også, at man kan true i sjov (Bilag 3, s. 25):

Mmmh, kan der også være forskel på, om det er online, end hvis det var fysisk man-

Adam: ja

-sagde sådan nogle ting. Ja? Hvorfor er der forskel i det?

Adam: Jamen det er fordi, at øhm... De snakker bare lidt for meget over internettet, end man ville gøre fysisk

Chrisitan og David hvisker noget utydeligt

Christian *hvisker til David*: jeg satte den bare der

David *hvisker tilbage*: hvorfor? Det er sgu da ok

Synes I andre også det, at det er mere alvorligt, hvis det er fysisk, man siger sådan nogle ting?

Bolette: jamen jeg tror, man kan se, hvis folk mener det, hvis man siger det i fysisk form

Ja, okay

Frida: der er jo også nogen, der siger det i sjov

I samme sekvens kan man se, at to af drengene (Christian og David) diskuterer, hviskende mellem hinanden, hvorfor den ene har placeret sig der, hvor han har, på spektrummet. Vi observerede, at de forsøgte at rykke lidt rundt på hinandens brikker, men at de til sidst accepterede at være uenige. Christian undskylder sin placering med, at han "satte den bare der", måske fordi han ikke vil modstå Davids holdning ved at komme med hans egentlig forklaring.

Selvom de unge ikke nødvendigvis ser trusler ved gaming som noget ulovligt, er de fleste piger enige i, at det er forkert, og at handlingen i vignetten kan anses som en trussel (Bilag 3, s. 26-28).

Bertram mener dog noget andet (Bilag 3, s. 26-27):

Hvad så Bertram, er du enig? For nu kender jeg en del gamerdrenge og de [griner], de kan godt komme til at...

Bertram: Ej altså, jeg spiller også meget, og jeg får sådan nogle trusler hver dag næsten. Der sker aldrig noget, det er rent snak.

Er det af venner og eller også fra fremmede og?

Bertram: Det er også fremmede, det er alle. Det er bare sådan kulturen er i spil.

Er det fair? Er det okay at være i?

Bertram: Jaer... for mig er det. Der er nogle der er mere sensitive nogle gange, som måske tager det lidt mere personligt.

Men man vænner sig måske til det eller hvad?

Bertram: Jaer.

I denne sekvens er Bertram enig med de andre drenge i det andet interview; at trusler online bare er "ren snak", og at ord dermed aldrig fører til handling. Bertram pointerer, at det er okay for ham at være i, og han fratager sig rollen som "sensitiv". Han afgiver en form for rationalisering om, at man bare skal have en anden indstilling – ikke tage tingene så personligt og være så sensitiv - så går det nok. Med andre ord er ens sensitivitet problemet, og "skaden" ved truslen er dermed selvforskyldt. Dette udtryk kan identificeres som en form for maskulinisering – at han tager afstand fra en feminin rolle som sensitiv, og i stedet iscenesætter han sig i en mere maskulin og "hård/kold" rolle.

8.2.5. Rusmidler

I Vejle Kommune har de nogle unge, som er involveret i narkomiljøet – ofte starter den unge med at være bruger, hvorefter han/hun bliver viklet ind i salg af narko, grundet pengene (Bilag 7, s. 2). SSP nævner bl.a., at de har sager med unge piger – både som brugere men også som sælgere (Bilag 8, s. 9).

Politiet ser en anden tendens med puff-bars. De er inden for de seneste år blevet meget populære blandt børn og unge i Vejle Kommune (Bilag 7 s. 4; Bilag 8, s. 13). Både piger og drenge ryger puff-

bars, og brugen ses allerede blandt børn i mellemtrinnet (Bilag 8, s. 13). Puff-bars er blevet normaliseret, og SSP Vejle fortæller, at de oplever, at i en 7. klasse er det ca. 1/3 af klassen, som ryger (Bilag 8, s. 14). For mange er det blevet en social og normaliseret del af hverdagen, hvor man "går ud og ryger sammen" eller ligger derhjemme alene på værelset og ryger (Bilag 8, s. 15). Puff-bars indeholder nikotin og er derfor afhængighedsskabende (Sundhed.dk, u.å.), og både Politi og SSP ser, at de unge bliver voldsomt afhængige af det (Bilag 7, s. 4; Bilag 8, s. 14). De ser også sager, hvor puff-bars er blevet tilsat syntetisk hash (Bilag 7, s. 5). Miljøet omkring puff-bars minder på flere måder om det, man ser i forbindelse med euforiserende stoffer, og det er derfor uhenigtsmæssigt, at børn og unge kommer i kontakt med sådan et miljø (Bilag 8, s. 4). Det bliver solgt både online og ude på skolerne (Bilag 8, s. 15), og det er nemme penge at tjene (Bilag 8, s. 15). Dermed betragtes puff-bars som en gateway til hårdere stoffer og kriminelle miljøer, hvilket bekymrer fagpersonerne en del (Bilag 8, s. 15).

I klasseforløbene og fokusgruppeinterviewsene har vi givet de unge scenarier om alkohol, hash og puff-bars. Vedrørende alkohol blev de unge spurgt ind til, om det er i orden at proppe alkohol i en andens drink, uden de ved det. De unge virker til at være i tvivl om, hvorvidt det er lovligt, men de er enige i, at det er forkert (Bilag 2, s. 2). De unge forklarer, at det ikke er i orden at tilføje alkohol i andres drikkevarer, uden de ved det, da det er op til individet, om man vil drikke alkohol eller ej. De forklarer, at der ikke er forskel mellem drenge og piger ift., hvorvidt man kunne finde på det eller ej. De beskriver, at unge generelt er gode til at respektere hinandens valg om, hvorvidt man vil drikke alkohol eller ej – men alligevel beskriver de unge, at man "presser" eller motiverer hinanden til at drikke alkohol. De pointerer dog også, at man presser hinanden til at prøve alt muligt, ikke kun alkohol, og det kommer man nok ikke udenom (Bilag 3, s. 33-35). De unge fortæller, at det er i orden at presse på, hvis det er ens venner, men man må aldrig gøre det bag ens ryg (Bilag 3, s. 33). Diana virker meget fast i sin holdning til, at man ikke må pifte andres drinks op, uden de er klare over det – men alligevel synes hun, det er fair nok, hvis ens venner presser en til at drikke, selvom man sagde nej først. Vi ser heri tvetydighed ved, at de unge på den ene side føler, at man respekterer hinandens valg ift. alkohol, men alligevel presser man hinanden til at trods sine valg (Bilag 3, s. 34):

Jo jo! Det giver rigtig god mening. Tror I, der er forskel på sådan piger og drenge, om det ene køn er mere villig til at joke med sådan noget end andre? Hvad tror I?

Ellen: Det føler jeg faktisk ikke.

Diana: Nej det føler jeg faktisk heller ikke. Der føler jeg, at drenge og piger, i hvert fald vores venner, er gode til, at det... om man drikker meget eller lidt eller slet ikke gør det, det er drenge og pige, også fordi der er mange, der sådan, der går til sport og måske ikke gør det

eller ikke må, eller hvad ved jeg. Og der føler jeg, at drenge og piger er gode til begge to at være sådan; "Ej du kan godt alligevel" eller "Jeg må ikke".

Diana mener, at der ikke er forskel på drenge og piger i denne kontekst om, at man er god til at respektere andres valg. I hendes forklaring nævner hun et eksempel med et udsagn om; "Ej du kan godt alligevel", hvilket alligevel indikerer et gruppepres.

Generelt ser vi i dialogen om alkohol, at de unge gør samtalen til en subjektiv sag, og de taler ofte i 1. person - "jeg". De portrætterer sig selv som ansvarlige, og at de selv kan vurdere, hvor meget de vil drikke, og om de vil drikke alkohol. Fokus ligger dermed ikke på, hvad de må, og hvad de ikke må, men nærmere hvad de har lyst til.

Puff-bars

Ingen af de unge, vi har talt med, har ment, at det er smart at ryge puff-bars eller vapes. De mener, det er usundt – men de ved ikke nødvendigvis hvorfor. De er dog enige i, at det er op til ens selv, om man vil ryge det, så længe det ikke er til gene for andre. Ellen beskriver endda, at hun synes, at puff-bar-rygere er høflige (Bilag 3, s. 36):

Aisha: Altså jeg er ærligt lidt ligeglad. Måske er det også meget det der med, at jeg er VANT til at folk drikker, når jeg er der. Så er det det der med, jeg kan jo godt sige fra, når folk spørger, om jeg vil ryge, fordi jeg er vant til at sige, at sige fra over for noget, jeg ikke har lyst til. Altså sådan, så for mig er det intet problem med, at de står at ryger, jeg synes mere det er sådan... man skal bare tage hensyn til ikke at stå at gøre det foran folk. Også det der med at gøre det indenfor og sådan noget, folk skal lige tage hensyn til, hvor de gør det henne. Det er mere det jeg synes.

Ellen: Jeg synes det er blevet ret stort, altså der er mange, der ryger vapes og sådan noget. Men jeg synes faktisk, at folk, der sådan ryger, de er ret gode til, altså sådan de er høflige, og så spørger de, og hvis man siger nej, så er de sådan "okay". Ja jeg føler ikke, at det er et problem sådan. Altså selvfølgelig er det virkelig usundt, men det er jo deres eget valg.

Ellen beskriver, at hun ikke føler et pres til at ryge, men at hun bliver tilbudt. Lidt ligesom ved presset, vi beskrev ovenfor ved at drikke alkohol. Aisha påpeger, at hun er ligeglad med, hvis folk ryger, siden hun er vant til at sige nej. Dette udsagn kræver dog også, at denne evne til at sige nej findes hos alle unge, hvilket hun ikke siger noget om. På den måde gør hun det lidt til ikke-rygeres ansvar at sige nej, fremfor at give rygerne ansvaret for ikke at tilbyde. Et lignende argument ses i det andet fokusgruppeinterview på folkeskole A, hvor Adam forklarer, at han synes, det er fint at sælge puff-bars til sine klassekammerater, men han mener dog, at det er ulækkert at ryge det (Bilag 3, s. 38). Her gøres salget acceptabelt, mens rygningen anses som sit eget ansvar.

Ved fokusgruppeinterviewet hos Friskole G har pigerne det indtryk, at mange unge festeryger vapes eller puff-bars (Bilag 3, s. 36). De forklarer, at disse unge festeryger, fordi det er sjovt, og de

ikke tror, de kan blive afhængige. Pigerne beskriver, at puff-bars anses som værende mere acceptable end cigaretter til fester. De forklarer, at puff-bars er nemmere at skjule ift. lugten, cigaretter er dyrere, mens puff-bars er nemme at skaffe, og man kan selv vurdere, hvor meget man vil ryge – hvor imod man med cigaretter skal ryge en hel cigaret ad gangen (Bilag 3, s. 37). De unge i det andet fokusgruppeinterview er enige i, at puff-bars fylder mere til fester end cigaretter, men at det er på samme niveau som alkohol – eller måske fylder puff-bars mere end alkohol (Bilag 3, s. 39). De unge i fokusgruppeinterviewet på folkeskole A mener desuden, at unges debut med puff-bars er tidligere end deres debut med alkohol (Bilag 3, s. 40). De unge ved i begge interviews, at puff-bars kan købes online, og her nævnes Snapchat især, fordi de har erfaringer med at blive addet af brugere med “puff” i navnet (Bilag 3, s. 37-38). På trods af, at pigerne beskriver sig selv som ikke-rygere og uvidende ift. puff-bars, kender Ellen en del til pris, hvordan de kan skaffes og produktet (Bilag 3, s. 37):

Ellen: Jeg ved, hvad de sådan koster og sådan noget, fordi folk har snakket om, de gerne vil købe en. Når folk har sagt det, har jeg altid takket nej, fordi at hvis de nu bliver opdaget, så gider jeg ikke være med, være en del af det, når jeg sådan slet ikke... det er okay at blive opdaget, når du faktisk gør det, men sådan, lige den ene gang hvor du går med, så... det skal jeg ikke være en del af.

Ellen pointerer i ovenstående citat, at hun ikke kunne finde på at købe en puff-bar. Grundlaget for dette valg er ikke, fordi hun ikke vil, men fordi hun ikke vil blive opdaget i det den ene (første) gang, hun går med til det. Derfor virker dette citat som et forsøg på at forklare, hvorfor hun ved så meget om antal sug i en puff-bar og prisen, hvor hun på samme tid forsøger at portrættere sig selv som en, der ikke kunne finde på at købe en puff-bar – på trods af, at hun indrømmer, at hun egentlig gerne vil, hun vil bare ikke opdages.

Hash

I klasseforløbene er der delte meninger ift., om det er acceptabelt eller ej at ryge hash. Mange af de unge mener dog, at salg af hash er mere forkert end rygning af nikotin – dette gælder især ved tale om salg til børn og unge. Årsagerne til, at nogle unge mener, det er i orden at ryge hash, er, at man selv må bestemme, hvad man gør ved sin krop. De fleste unge kan godt se, at det er skadeligt at ryge, men de mener alligevel, at det skal være op til en selv, om man vil ryge eller ej (Bilag 4, s. 7). Nogle unge påpeger, at puff-bars kan være et godt alternativ til f.eks. hash. Når vi spørger i fokusgruppeinterviewet på friskole G, om det er værre at ryge og sælge hash fremfor puffbars, forklarer Diana, at hash er farligere end at ryge på en puff-bar (Bilag 3, s. 37). Hun bruger også ordet “tage hash”, ligesom man tager andre stærke former for stoffer, fremfor at sige “at ryge”. Diana kludrer lidt i sine ord, og hun ved ikke helt på et teknisk niveau, hvad forskellen er –

andet end at hash er farligere. Vi stillede samme spørgsmål i det andet fokusgruppeinterview, på folkeskole A, hvor Adam beskriver hash som noget kemisk farligt, og han forsøger at bruge mere tekniske termer som “THC” for at kvalificere sit svar på trods af, at han virker usikker i sin formulering (Bilag 3, s. 40). Han begrundet farligheden i, at det kan gå ud over ens helbred, ligesom Diana i det tidligere citat. Pigerne i fokusgruppeinterviewet på folkeskole A reflekterer efterfølgende over, hvorfor hash er slemmere end puff-bars – og om det i det hele taget er det (Bilag 3, s. 40):

Jaer. Men hvorfor er det mere slemt at ryge hash end puffbar?

Bolette: er det ikke mere skadeligt - hash?

Frida: er det på grund af det?

Eva: det tror jeg altså ikke, at det er

Frida: jaer

Eva: altså jeg tror, det kommer an på mængder, men sådan... jeg tror faktisk, at puff det er endnu mere skadet

Mmh

Adam: jeg tænker, der er nogle-

Eva: det lyder bare mere...

Adam: kriminelt

Eva: jeg tror, man forbinder det mere med ordet narko og sådan den dur

Eva stiller sig kritisk overfor tanken om, at hash er mere skadeligt en puff-bars, og at man forbinder hash med narko, hvorfor man måske har den antagelse, at det skulle være mere skadeligt. Bolette har dog det indtryk, at hash er mere skadeligt, men hun virker usikker, hvorfor hun opstiller hendes udsagn som et spørgsmål. De unge virker generelt usikre på, hvad hash og puff-bars egentligt består af, og hvorfor det er farligt eller forbudt at ryge. De ved dog, at det har noget med helbredet at gøre, og at man ikke ved, hvad der er proppet i de produkter, man bliver solgt.

8.3. Analysedel 3: Diskuterende analysedel

8.3.1. Interaktioners påvirkning

De unge i klasselokalet kommer med mange kreative forslag til, hvornår det kan være okay at tage en ulåst cykel. På et tidspunkt udtrykker en pige vedrørende scenariet om at tage en ulåst cykel: “Det er forkert, for hvis folk ikke ville stjæle, så behøvede man ikke lås på” (Bilag 4, s. 2). Herefter er der relativt stille i klasselokalet. Diskussionerne hos de unge omhandler ofte situerede, praktiske og nytteetiske diskussioner – som hvis f.eks. cyklen ikke bliver brugt og bare står og ruster, så er det vel okay at tage den? Men i nogle tilfælde, som ved pigens udsagn ovenfor, fremstilles

et mere moralsk og/eller pligtetisk argument, som ofte resulterer i, at eleverne bliver tavse. Pigerne er generelt set flittigere til at deltage i de mere moralske diskussioner, hvor scenarierne foregår på et mere abstrakt og fremtidsorienteret niveau, mens drengene er mere nutidsorienteret, utilitariske og reflekterer på et praktisk niveau. Dette afspejler sig måske også i, som beskrevet i første analysedel, at drenge generelt er mere accepterende overfor afvigende handlinger (benytter oftere svarkategorien "helt i orden") end piger er. Det kan diskuteres, at piger hellere vælger svarkategorien "kan være i orden" for at give plads til at nuancere og diskutere, hvornår en givet handling er acceptabel eller ej. Dette kan indikere, at drengene er lidt mere sort/hvid, mens pigerne hellere sikrer plads til etisk og moralsk refleksion, i stedet for enten at fuldkommen acceptere eller afvise handlingen. Dette relaterer sig til det, vi tidligere beskrev om Gilligans argument om, at drenge benytter oftere retfærdighedsetik, mens piger benytter omsorgsetik.

Unge påvirker hinanden i interaktioner. Dette ser vi både i fokusgruppeinterviews men også klasseforløbene. De unge holder øje med hinanden, efterligner hinanden, og de diskuterer mulige svar, inden de afgiver deres eget. Vi finder ikke, at de unge så tit går imod hinandens argumenter, men at de i stedet formulerer uenigheder som alternative perspektiver. Flere unge rekonstruerer deres egne holdninger og argumenter for at tilpasse sig andres (Bilag 3, s. 1-2). Vi ser også, at de unge påvirker hinanden ved besvarelsene af spørgeskemaundersøgelserne, selvom det ellers var en individuel opgave. De ser på, hvad hinanden har svaret – og sommetider spørger de endda, hvad hinanden har svaret. Dette afspejler Balvig og Holmbergs teori om flamingoeffekten, hvor man gør det som andre gør, hvilket falder i tråd med interaktionistisk teori; at mening og viden skabes mellem mennesker, og at man i sociale interaktioner konstruerer og tilskriver betydning til fænomener (Harste & Mortensen, 2013, s. 218-219). Hertil finder vi, at de unge, ud fra et Goffmansk perspektiv, tilskriver til nogle bestemte roller i interaktionerne, som vi har beskrevet løbende i analysedel 2 (Rasborg, 2018, s. 389-391). Disse roller findes også i klasseforløbene, hvor nogle unge f.eks. fremstiller sig selv som mere rebelske, de gør grin, taler uden at række hånden op, er meget uforstående overfor de andres holdninger, mens andre f.eks. fremstiller sine svar som rolige, velovervejede og reflekterende vurderinger ved at række hånden op, se tingene fra flere perspektiver og have lovgivningen in mente.

At gøre sit køn og forestillinger af køn

I interaktionerne ser vi indikationer af, at nogle af de unge gør deres køn. Dette ses f.eks. ved drengenes grin ved homoseksualitet, Bertrams afstandstagen fra at være sensitiv, samt diskussionerne om at banke og ydmyge en pædofil, trusler ved gaming og vold (se evt. analysedel 2). Drengene i det ene fokusgruppeinterview gør grin med, at det må gøre ondt at blive voldtaget af

en anden mand, men de lægger ikke vægt på overgrebets psykiske karakter (Bilag 3, s. 9-12). Det kan diskuteres, at de tager afstand fra det følelsesmæssige perspektiv ved at opleve et overgreb, og de i stedet fokuserer på den fysiske konsekvens ved smerte, fordi de ikke vil udvise følelsesmæssig medlidenhed for en homoseksuel mand. De skaber dermed afstand mellem dem og homoseksualiteten. Bertram (Bilag 3, s. 26-27) i det andet fokusgruppeinterview beskriver andre, som ikke accepterer trusler ved gaming, som sensitive – hvilket han tager afstand fra at være. Sensitivitet/følsomhed bliver herved gjort til en dårlig ting. Drengene tager med andre ord afstand fra at være følsomme/sensitive. Dette ses også i sekvensen (Bilag 3, s. 18-19), hvor nogle drenge fortæller om en oplevelse på OmeTV, hvor en mand blottet sig for dem. De undgår at indrømme, at blottet var ubehageligt for dem, selvom de indikerer et chok, og de griner, mens de fortæller om oplevelsen. De forklarer, at de anmeldte episoden med det samme og slukkede for vedkommende, og de følte, at det var betryggende ikke at være alene men sammen med andre venner. Dette indikerer, at blottet i sig selv har været ubehageligt, men de undgår at tale ind i dette. Denne undvigelse af en snak om ubehag, formoder vi, er endnu et eksempel på at undgå følsomhed for at opretholde deres maskulinitet. Vi kan hermed finde indikationer for, at drenge efterlever holdninger med gamle, konservative værdier om køn – særligt hvad angår deres egen maskulinitet; at mænd ikke skal være følsomme og sensitive, og at de i stedet skal være klar på at udøve vold ved nødvendighed. Dette falder i tråd med feministisk kriminologi som Messerschmidt, som vi tog op i teoriansnittet.

Vi ser forskelle blandt kønnene i de rationaler og forklaringer, de unge giver til scenariet om at banke og ydmyge en pædofil. Drengene finder større accept ved dette, og de mener, at selvtægt kan retfærdiggøres. På den anden side mener pigerne, at selvtægt ikke er den ideelle løsning på problemet – der findes mere oplagte fagpersoner, der kan tage sig af "straffen". Det kan dog formodes, at drengenes accept af selvtægt og deres fremstilling af at være retfærdige beskyttere, hvor vold kan være et legitimt middel, kan bunde i en fremstilling af deres maskulinitet. På den anden side ser vi pigernes mere bløde, feminine rationalisering, hvor etik igen sættes i spil – selvtægt og vold gøres etisk uforsvarligt. Generelt ser vi, at flere piger mente, at vold aldrig er en løsning, hvilket være udtryk for en fremstilling af femininitet. Vi ser dog en undtagelse ved en diskussion med nogle piger, hvor Aisha pointerer, at det er taberagtigt at blive slået med en lussing fremfor en knytnæve (Bilag 3, s. 30). Vi kan tolke, at Aisha trods sit feminine udtryk for at fremstille sig selv om ikke en taber. Hun prioriterer med andre ord at fremstille sig selv som en, der godt tør få nogle slag og tage en kamp op – fremfor at blive nedværdiget med en lussing eller at blive spytet på.

Børn- og ungelivet består også af kønsstereotype forventninger, hvor piger skal være dygtige, seriøse og rolige, hvorimod drenge skal udvise ligegyldighed, være stærke og ikke udvise svaghed (Børns Vilkår, 2024, s. 8-11). Nogle unge fremstiller forståelser af kønsforskelle ved nogle af diskussionerne i hhv. klasseforløbene og fokusgruppeinterviews. Vi finder bl.a. konstruktioner af kønsforskelle og stereotyper ved klassificeringen af en voldtægtsforbryder, hvor kvinder, ifølge de unge, ikke kan betegnes som en reel voldtægtsforbryder, idet det er i orden, at kvinder har sex med mænd, selvom mænd ikke har lyst (Bilag 3, s. 13). Mænd kan voldtage andre mænd, og mænd kan voldtage kvinder. Kvinder kan teknisk set godt voldtæge mænd, men i praksis finder de unge, at dette ikke er et problem – mænd finder sig i, når kvinder vil have sex. Vi ser samme kønsskel ved snakken om billeddeling; ifølge de unge modtager drenge og piger nøgenbilleder forskelligt (Bilag 3, s. 17-18). Drenge fremstilles som at være modtagelige overfor nøgenbilleder og sex, mens piger fremstilles som ofre. Disse forståelser kan spejles i almene kønsstereotyper, som de unge muligvis har internaliseret. Dette ser vi også i sekvensen, hvor en unge reflekterer over, at man fra et retssystemisk perspektiv anser mænd som seksuelle forbrydere (Bilag 3, s. 11). Man kan teknisk set også se disse kønsstereotyper i dansk lovgivning vedrørende voldtægt, jf. Straffeloven (2024) §§ 216 og 225. §216 omfatter samtykkeloven; at et samtykke skal være tilstede ved samleje, ellers betegnes det som voldtægt. I praktisk forstand vedrører dette kun samleje med penetration af penis i vagina eller anus, og derfor betegnes voldtægt mellem f.eks. to kvinder som “andet seksuelt forhold end samleje” efter §225. Herved tillægges penis stor betydning, hvilket vi også ser i de unges forståelser af voldtægt. Mænd portrætteres oftest som forbrydere, og kvinder portrætteres som ofre ifølge de unge. Dette eksemplificeres desuden i scenariet om nøgenløb, hvor de unge udtrykker, at man kan være bekymret, hvis en nøgen pige kommer løbende, mens man nok ville anse det som en drenge-spøg, hvis en dreng lavede nøgenløb (Bilag 3, s. 14-16). Her træder en kønnet dobbeltmoral tydeligt frem, hvor mænds seksualitet opfattes som naturlig og uproblematisk, mens kvinders seksualitet hurtigt forbindes med sårbarhed eller fare.

8.3.2. Kriminalpræventive indsatser og normer

Ved ekspertinterviewet med SSP-teamet pointerer de, at der er flest teenagepiger, der anmelder voldtægt og billeddeling (Bilag 8, s. 9-11). De forklarer, at dette med køn og seksualitet er et svært emne, fordi det omhandler noget med grænser, og der er risiko for falske anklager. De beskriver, at de har set en stigning i anmeldelser blandt piger, formentligt fordi man har haft fokus på det med samtykke og billeddeling. Dette kan være en indikation på, at forebyggelsestiltag kan have en effekt på unge adfærd, men vi kan også diskutere, at det potentielt også kan have en effekt på

deres holdninger og normer. Vi ser f.eks. at deling af nøgenbilleder er de scenarier, hvor de unge finder det mest uacceptabelt, og dette kan muligvis skyldes kriminalpræventive indsatser med at undervise om samtykke og digital kriminalitet. SSP mener f.eks., at knivloven er dårligt implementeret ude i praksis, og at de unge dermed ikke er klar over, at man ikke må gå med kniv (Bilag 8, s. 23). Denne uvidenhed ser vi f.eks. også hos de unge. Ved de kategorier af kriminalitetsarter, som de unge finder mest uacceptable, er; rusmidler, digitale krænkelser og seksuelle grænseoverskridelser (Tabel X). Som sagt har SSP haft fokus på samtykke og billeddeling, hvilket måske er derfor, kategorierne "digitale krænkelser" og "seksuelle overskridelser" er de kategorier, de unge finder mest uacceptable.

Hvad angår rusmidler, har SSP, politiet og kommunen haft et stort fokus på puff-bars det sidste år, hvor de har undervist på skoler og afholdt temadage til både fagfolk og pårørende, hvilket antageligvis har haft indflydelse på skolernes og forældres varetagen af puff-bars og hermed også påvirket de unges adfærd og holdninger. De fleste unge mener, at rusmidler er usunde og ikke smart at indtage, men de mener dog også, at brugen af rusmidler er et individuelt valg, og de vægter autonomi højt i denne sammenhæng. Dermed kan det forstås, at unge ikke ønsker at bestemme eller forhindre hinanden i at bruge/tage rusmidler, da de har respekt for andres valg. Denne tilgang til rusmidler vidner om en dobbelthed i de unges normer: På den ene side udviser de en sund kritisk bevidsthed om rusmidlers skadelige virkninger, men på den anden side betoner de autonomi og retten til egne valg i en grad, der kan mindske den kollektive ansvarsfølelse. Når sociale fællesskaber ikke udøver tydelig grænsesætning eller modstand, men snarere legitimerer "det frie valg", skabes et rum, hvor grænserne for eksperimenterende adfærd kan udvides. Dermed bliver fraværet af social kontrol ikke nødvendigvis et udtryk for accept, men heller ikke for afvisning – og netop i dette mellemrum kan rusmiddelbrug normaliseres.

8.3.3. Opsamling på unges rationaliseringer

Som beskrevet i analysedel 2, ser vi, at unge laver rationaliseringer ved nogle af de kriminalitetsarter, de finder en form for accept ved.

Vi ser, at nogle unge benytter "benægtelse af offer" i flere sammenhænge – hvad minder om en form af "victim blaming". Dette finder vi ved scenarierne om; ulåste cykler, nøgenbilleddeling, trusler, puff-bars, vold og i scenariet om en dreng, som voldtages af sin (pige-)kæreste. Ift. ulåste cykler mener nogle unge, at ejeren selv er ude om, hvis cyklen bliver taget. Nogle unge finder det i orden at tage en cykel, som i forvejen er blevet stjålet eller i dårlig stand, hvilket kan forstås som en "benægtelse af skade". Derudover udtalte få unge, at man kunne være nødsaget til at "låne"

cyklen, hvilket minder om en “appel til nødvendighed” (Bilag 3, s. 6; Bilag 4, s. 2). De unge benytter herved primært rationaliseringer, som består af retfærdiggørelser. Vedrørende nøgenbilleddeling kritiserer nogle unge, at man i det hele taget tager nøgenbilleder af sig selv, da det er risikofyldt og dermed “dumt” (Bilag 4, s. 3). Dette indebærer tydelig victim blaming og igen en benægtelse af offer. Dette udsagn om, at det er dumt at dele eller tage nøgenbilleder af sig selv, kan stigmatisere digital seksuel adfærd og resultere i skam og tabuisering. På den måde kan benægtelsen af offeret i denne sammenhæng ikke kun pålægge et individ en form for skyld, men det kan forhindre mange andre i at turde udøve en ellers sund og normal adfærd.

Vi ser også en benægtelse af offer hos nogle af de unge ved scenarier om trusler (Bilag 4, s. 6) og vold i form af at tæske og ydmyge en pædofil (Bilag 4, s. 6). Her er klare linjer til retfærdiggørelse, idet der er tale om gengæld eller retfærdighed. Ved samtaler om andre former for vold, som f.eks. at slå fra sig i en situation, hvor man føler sig fanget, eller som gengæld, mener nogle unge, at det kan være i orden at slå eller skubbe (Bilag 2, s. 5; Bilag 3, s. 29). En af de unge pointerer, at man i nogle situationer måske ikke kan styre sine følelser, og man herved kan komme til at udøve vold. Dette indebærer en form for undskyldning til at udøve vold, idet ansvaret fratages gerningspersonen. Dette er en af de eneste undskyldninger, de unge fremlægger, og det kan overvejes, hvorvidt følelsesmæssige reaktioner så nemt kan undskyldes blandt unge – og i hvilke scenarier. Hvis unge generelt undskylder følelsesdrevet vold, kan denne form for vold gøres mindre alvorlig, hvilket indikerer et behov for forebyggelsesmæssigt fokus.

Ved samtalen om puff-bars ser vi, at de fleste unge tillægger ikke-rygere ansvaret til at sige nej til puff-bars, fremfor at tillægge rygerne ansvaret for ikke at tilbyde det. Heri ligger også en form for benægtelse af offer, idet man nægter at sige, at det er forkert at tilbyde andre at smage puff – man har i stedet et ansvar i at sige nej til at smage (Bilag 3, s. 36). Vi ser også, at nogle unge laver en sammenligning af hash og puff-bars – at hash er farligere end puff-bars – hvilket fungerer som en retfærdiggørelse af, at det kan være godt nok at ryge puff-bars. De fleste unge mener, at det er “ulækkert” at ryge, men de vægter individets frihed til at vælge over egen krop højere, end risikoen for sundhedsproblemer. Dette indikerer, at der er tale om appel til højere værdi, hvor autonomi vægtes højere end sundhed.

Vi finder, som sagt, endnu et brug af benægtelse af offer ved scenariet om en dreng, der voldtages af sin (pige-)kæreste (Bilag 3, s. 12). Unge forklarer, at der teknisk set vil være tale om voldtægt, når drengen har sagt nej til sex, men pigen alligevel har sex med ham – men de unge mener alligevel, at man ikke ville anse dette som voldtægt. De begrundet det med, at drenge finder sig i at have sex, selvom de ikke har lyst, hvilket præsenteres som en normativ forståelse. Som vi gennemgik tidligere (se afsnit 9.3.2.) anses det dog som voldtægt, når en mand har sex med en anden

mand uden samtykke. Forskellen i de unges holdninger er herved, at kvinder ikke kan voldtæge mænd – men mænd kan derudover godt være ofre for overgreb af andre mænd. En af de unge foreslår, at manden fysisk skulle skubbe sin kæreste af sig, hvis hun ikke forstod et nej – og heri ser vi igen, at nogle af de unge mener, at individer selv har et stort ansvar i at forhindre at være ofre. Heri ligger også en retfærdiggørelse ved at sige ting som “han skubbede hende jo ikke af” f.eks., hvilket hører ind under rationalisering om benægtelse af offer og/eller skade. At manden ikke har skubbet sin kæreste af, kunne bortforklares med en implicit antagelse om, at han måtte have lyst. De unges forklaringer udtrykker en stereotypisk retfærdiggørelse om, at “mænd altid vil sex” – eller at de i hvert fald gør det alligevel. Overgrebet bliver dermed ikke begået af ond vilje eller intention, men fordi normerne siger, at sådan er det for mænd – hvilket kan forstås som en undskyldning. De unges rationaliseringer om, at kvinder ikke kan voldtage mænd, kan dermed enten forstås som en internalisering af allerede eksisterende normative holdninger, eller det kan være grobund for en ny. Om end det enten er det ene eller det andet, kan man argumentere for, at holdningen er med til at opretholde eller danne et kønnet perspektiv på, hvad et offer for voldtægt er, hvor mænd ikke anses som lige så valide som kvinder. På den måde bliver de unges rationaliseringer ikke blot et udtryk for noget, men de producerer også normative rationaler i interaktionen. I dette tilfælde gøres mænd til ikke oplagte ofre for seksuelt overgreb, hvilken kan resultere i, at drenge og mænd overses, og at de potentielt set er i større risiko for overgreb.

Vi ser, at nogle unge bruger retfærdiggørelser i diskussionen om våben, hvor de understreger et behov for muligheden for selvforsvar eller sikkerhed. For nogle begrundes det også med, at knive f.eks. kan bruges til praktiske ting, hvilket indikerer en benægtelse af skade eller offer. Vi fandt også, at nogle af unge retfærdiggjorde at bære hhv. kniv eller peberspray gennem sammenligninger af de to ting: at knive kan bruges til forskellige ting, men det kan en peberspray ikke; og at en peberspray ikke gør stor skade, men det kan en kniv. På den måde bruges sammenligningen som en retfærdiggørelse, idet det ene våben gøres bedre end det andet.

Sammenfattende ser vi, at de unge bruger flest retfærdiggørelser fremfor undskyldninger, hvilket måske kan begrundes med, at de faktisk ikke har udført handlingerne, og de dermed ikke behøver undskylde noget – men de skal i stedet retfærdiggøre, at det hypotetisk set kunne være i orden eller retfærdigt at gøre i fremtiden. Forskellen mellem retfærdiggørelser og undskyldninger ligger i, at man ved undskyldninger erkender, at handlingen er forkert, men man ikke kan holdes ansvarlig – mens retfærdiggørelser går ud på, at man gør en handling nødvendig eller passende i den gældende situation. Forskellen omfatter dermed en opvejning af ansvar, hvor man ved undskyldninger fralægges ansvar. Idet vi diskuterer med de unge om, hvilke handlinger er acceptable

eller ej, giver det mening, at retfærdiggørelser fylder mere end undskyldninger, idet ansvarsfralæggelse ikke fylder så meget i diskussionerne, men det gør gradbøjningen af, hvornår en handling kan være legitim eller ej. Undskyldninger kan rette op på det, man *har* gjort. Legitimeringen af afvigende handlinger kan gennem f.eks. retfærdiggørelse, som Sykes og Matza (1957) beskriver det, kan være med til at åbne muligheden for, at unge begår handlingerne. Derfor er retfærdiggørelser i vores optik meget interessante og relevante at se på ift. forebyggelse af ungdomskriminalitet.

9. Diskussion

9.1. At forske i unge med et kriminalitetsforebyggelsesøjemed

Som beskrevet i problemfeltet er der en del forskning om børn og unge og deres adfærd. Dette vækkede vores interesse for at skabe viden om børn og unges indre verden – deres vurderinger, holdninger og meninger. I forlængelse af Barnets lovs ikrafttræden i 2024 beskriver Folketinget, at vi i Danmark har et børnesyn, der tillægger børn flere rettigheder og mere inddragelse, end vi har gjort før: “Børn og unge skal anerkendes som selvstændige individer med egne holdninger, ønsker og perspektiver på deres liv og forhold” (Social- og Boligstyrelsen, 2023, s. 8). Vi kan i forlængelse af dette argumentere for, at ungeinddragelse også gælder forskning og skabelsen af viden om børn og unge – især hvad angår forebyggelse af ungdomskriminalitet og risikoadfærd blandt unge.

Kvantitative data udgør en stor del af viden om ungdomskriminalitet i Danmark, særligt det med fokus på udvikling og tendenser over tid. Vi skaber viden om unge – hvad de gør, hvor, hvornår og med hvem, og vi forsøger at sige noget om, hvorfor de gør det. Som vi fik opridset i afsnittet om eksisterende forskning, ved ikke meget om, hvad de unge synes, mener eller vurderer. Der er med andre ord et stort videnshul om unges holdninger, og herved mangler dybdegående evidens om børn og unges perspektiver. Vi erfarede, at de unge informanter i dette speciale, var meget engagerede og synes om at være med i projektet, fordi de fik plads til at blive hørt. Gennem specialet, har vi givet et indblik i unges holdninger i et geografisk afgrænset område, som kunne sammenlignes med andre områder i landet – eller endda hele landet, så vi får et overordnet billede af børn og unges perspektiv på afvigende handlinger og kriminalitet. Efter vores mening giver det mere mening at arbejde kriminalitetsforebyggende ud fra viden, som stammer fra diskussioner med unge – og ikke udelukkende om unge.

Forskning med børn og unge kræver ikke særlige forskningsmæssige etiske overvejelser, som er til stor forskel fra de etiske overvejelser, man gør ved forskning med voksne. Dog skal man gøre

sig opmærksom på den ulige magtstruktur, som findes mellem en voksen forsker og et barn eller en ung (Alminde, 2020, s. 214-215). Vi har gjort forsøg på at mindske alderspændet mellem os for at mindske følelsen af den ulige magtstruktur. Alligevel er vi betragteligt ældre, og vi positioneres som voksne i interaktionen med de unge. Magtforskellen mellem os og de unge er ikke i sig selv et problem, eller noget vi kan fjerne, men det er vigtigt at have in mente i interaktionen med de unge af etiske årsager (Alminde, 2020, s. 220). At forske med børn og unge fordrer en tilgang, hvor de ikke blot ses som genstande for analyse, men som aktive medproducenter af viden. Inklusion af barnets perspektiv giver adgang til mere autentiske, komplekse og kontekstuelle forståelser af børns livsverden, som voksne og fagpersoner ellers kun kan gætte sig til. Warming (2020, s. 68-69) beskriver, hvordan man ud fra et etisk standpunkt kan kritisere fortidens forskere for at negligere unges perspektiver, holdninger, bekymringer mv., idet det gør børn og unge usynlige. Børn og unge har egne erfaringer, rationaler og moralske overvejelser, som fortjener at blive lyttet til – og taget alvorligt. Denne viden om børns og unges livsverdener og rationaler kan vi se et stort potentiale i ift. at hjælpe med at skabe specifikke og tidsrelevante kriminalitetsforebyggende tiltag, der er skræddersyet efter hver kommunes og/eller generations behov.

At inddrage børn og unge i forskning stiller dog også krav til forskeres metodevalg og etiske bevidsthed. Det handler om at skabe trygge og relevante rammer, hvor børn og unge kan udtrykke sig frit og på egne præmisser – f.eks. via aktionsforskning, kreative udtryksformer, fokusgrupper eller åbne samtaler. Her skal sættes fokus på, at de unges deltagelse skal bestå af frivillighed, og noget så komplekst som samtykke skal formidles og udformes på deres niveau. Samtidig skal man være bevidst om de indbyggede magtrelationer mellem forsker og informant og sikre, at børns og unges stemmer ikke bliver reduceret til det, de tror, de "bør" sige – også kaldet satisficing (Clement, 2017, s. 104). Derved er der behov for at udforme kreative dataindsamlingsmetoder, som sikrer etisk sikkerhed hos de unge, men på samme tid motiverer de unge til frivilligt at være med til at skabe viden om deres virkelighed.

9.2. Hvor ordentlige er de unge egentlig?

I en lang årrække har man hørt postulatet om at ungdomskriminaliteten i Danmark er faldende, og at den danske ungdom er lovlydige. Dette ser også ud til at være sandt, hvis man ser på registerdata og på selvrapporteringsundersøgelser i perioden indtil 2015. Herefter har ungdomskriminalitetskurven stagneret, hvilket man kan diskutere, relaterer sig til bestemte begivenheder, f.eks. Umbrellasagen, oprettelsen af UKN og Coronaepidemien, eller om det er en indikation for, at ungdomskriminaliteten potentielt kunne begynde at stige igen. Bare inden for det seneste år, ser man flere rapporter og artikler, som beskriver at der er sket en forråelse i den

danske ungdom. Denne forråelse hører vi også ved SSP Vejle, som beskriver at de oplever at bare siden sommeren 2024, er der sket en stigning i sager om vold og trusler samt våben. Politiet derimod påstår, at billedet slet ikke er så slemt, som bl.a. medierne fremstiller det, og at gå med kniv mest ses hos 'hardcore' kriminelle unge. I specialets data ser vi, at halvdelen af de adspurgte unge i spørgeskemaundersøgelsen synes, at det er eller kan være i orden at gå med kniv. Rationaliseringerne, vi ofte hørte for dette i klasseforløbene, var, at det er et praktisk værktøj, samt at det kan bruges til selvforsvar. At politiet identificerer knivbærende unge som nogle, der er i konflikter og befinder sig i utrygge miljøer, spiller ikke sammen med vores fund om, at cirka halvdelen af de unge kan godtgøre at bære kniv – medmindre halvdelen af unge i Vejle kommune indgår i utrygge konflikter. På den anden side kan vi ikke konkludere, at unge går med kniv, blot fordi de finder accept ved at gøre det. I relation til det med at gå med kniv, finder vi også, at peberspray, især ved pigerne, kan godtgøres. Dertil bliver voldsparathed ved selvforsvar anskuet som en mulighed, og noget vold kan sympatiseres, hvis det er for at beskytte sig selv eller ved meget stærke følelser.

Kendetegnene for den loyldige ungdom er, at de er fremtidsorienterede og fokuserede på voksenlivets mål og succes. Samfundets forventninger til unge drejer dem måske i denne retning, men det må forventes også at give et vis pres. Man kan læse i Vejle Kommunes børne- og ungepolitik, at man ønsker at skabe små voksne – at børn og unge skal være modstandsdygtige, robuste, og at børn skal målrettes voksenlivet (Vejle Kommune, u.å.a). Her er ingen bløde værdier om at være barn, at finde sig selv eller lignende. Når man 'opdrager' børn og unge til at blive gode voksne, og at allerede sætter kursen for deres voksenliv fra barnsben, og at ungdommen ikke længere får lov og har tid til at skeje ud som man fik lov til tidligere, kan det måske også være med til at presse ungdommen i den forkerte retning og få nogle til at "hoppe af toget", inden de overhovedet er begyndt på voksenlivet.

Som en modsætning til fortællingen om en forrået ungdom ser vi f.eks., at unge generelt ikke finder puff-bar-rygning attraktivt – på trods af kampagner og meget stort fokus på dette fænomens udbredelse og dets farlighed. At nogle unge ryger nikotin er måske uundgåeligt, men det kan diskuteres, om ikke puff-bar-rygning er samme tendens, som man så år tilbage, hvor unge røg cigaretter? Er puff-bars i det hele taget et tegn på en mere afvigende ungdom, eller blot en moderne form for at prøve grænser af?

Opsummerende kan vi sætte spørgsmålstegn ved, hvorfor beskrivelserne af ungdommen altid sættes på spidsen? Enten beskrives den som loyldig, eller så kritiseres den for at være forrået. I virkeligheden ligger ungdommens normer, (risiko-)adfærd og morale måske et sted midt i

mellem. Vi finder ikke voldsomme risikoadfærd/-holdninger blandt unge i Vejle i dag, men det kunne være interessant at se over tid, hvordan unge i Vejle Kommune, og på landsplan, udvikler holdninger og normer til forskellige kriminalitetsarter – eller om unge i det hele taget adskiller sig fra voksne og forældre.

10. Konklusion

Generelt finder unge i 7.-9. Klasse i Vejle kommune afvigende handlinger uacceptable. De finder kategorier som våben, færdsel, vold og trusler mest acceptable, hvorimod kategorier som rusmidler og digitale krænkelse samt seksuelle grænseoverskridelser er mest uacceptable.

Drenge finder generelt set flere scenarier acceptable sammenlignet med piger – især vedrørende vold og trusler. Drenge rationaliserer oftere afvigende handlinger ud fra utilitaristiske forklaringer, mens piger benytter mere deontologiske perspektiver i deres rationaler. Drenge taler ofte ud fra et praktisk perspektiv, mens piger er mere fremtidsorienteret og reflekterende i deres argumenter. Piger udviser desuden mere sympati og bekymring for ofre end drenge, hvilket kan være en udtryk for at gøre sit køn.

De unge benytter oftest retfærdiggørelser for at godtgøre afvigende handlinger – herunder især benægtelse af offer og skade – og de unge sammenligner ofte for at få afvigende handlinger til at virke mindre forkerte.

Specialet finder, at unge gør deres køn i interaktionerne, hvilket kommer til udtryk i deres forhandling af normer. F.eks. at drenge udviser mere accept, kan være en form for maskulinisering, ligesom deres accept af vold og trusler samt afstanstagen fra sensitivitet og homoseksualitet kan.

Der findes ikke mange holdningsstudier af unges holdninger til afvigende eller kriminel adfærd, hvorfor vi diskuterer, at forskning inden for dette emne, og med større inddragelse af unges perspektiver, kan berige med viden til fordel for ungdomskriminalitetsforebyggende arbejde.

11. Litteraturliste

- Agnew, R. (1994). The techniques of neutralization and violence. *Criminology*, 32(4), s. 555–580.
<https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1994.tb01165.x>
- Alminde, S. (2020). At passe på børnene mellem alle de voksne. I: K. E. Petersen & L. Ladefoged (red.), *Forskning med børn og unge: Etik og etiske dilemmaer* (s. 211-222). Hans Reitzel.
- Alminde, S., Mai, A. M., Jønsson, H. V., Vallgård, K., Petersen, K., Olsen, N. & Nexø, T. A. (2024). *Alt for mange børn føler sig ikke hørt: Hvilken pris betaler vi?* Videnskab.dk.
<https://videnskab.dk/kultur-samfund/alt-for-mange-boern-foeler-sig-ikke-hoert-hvil-ken-pris-betaler-vi/>
- Andersen, H. & Kaspersen, L. B. (2013). Klassisk og moderne samfundsteori – en indledning. I: H. Andersen & L. B. Kaspersen (red.), *Klassisk og moderne samfundsteori* (5. udgave, s. 11-36). Hans Reitzel.
- Anklagemyndigheden (2023). *Opsamling på fokusområde: Samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse*. <https://anklagemyndigheden.dk/da/opsamling-paa-fokusomraade-samtykkebaseret-voldtaegtsbestemmelse>
- Applegate, B., Cullen, F. T. & Fisher, B. S. (2002). Public Views toward Crime and Correctional Policies: Is There a Gender Gap? *Journal of Criminal Justice* 30(2), s. 89–100.
[https://doi.org/10.1016/S0047-2352\(01\)00127-1](https://doi.org/10.1016/S0047-2352(01)00127-1)
- Atari, M. Lai, M. H. C. & Dehghani, M. (2020). Sex differences in moral judgements across 67 countries: Sex differences in moral judgements. *Proceedings of the Royal Society. B, Biological Sciences*, 287(1937). <https://doi.org/10.1098/rspb.2020.1201>
- Balvig, F. (2011). *Lovlydig ungdom*. Det Kriminalpræventive Råd.
<https://dkr.dk/media/7347/lovlydig-ungdom.pdf>
- Balvig, F. (2015). *Kriminalitetsudviklingen*. Det Kriminalpræventive Råd.
<https://dkr.dk/media/7057/kriminalitetsudviklingen.pdf>
- Balvig, F. (2017). *Fra barndommens gade til cyberspace: Om børne- og ungdomskriminaliteten* –
der forsvandt? Det Kriminalpræventive Råd. <https://dkr.dk/media/7316/fra-barndommens-gade-til-cyberspace-web.pdf>
- Balvig, F. & Rentzmann, W. (8/3-2017). *Kriminalitet*. Danmarks Nationalleksikon.
<https://lex.dk/kriminalitet>
- Balvig, F. (2021). *Introduktion til normer, sociale misforståelser og social pejling*. Afford.
[SOCIAL PEJLING - lettere revideret](https://www.afford.dk/SOCIAL-PEJLING-lettere-revideret)
- Balvig, F. & Holmberg, L. (2014). *Flamingoeffekten: Social overdrivelser og social pejling*. Djøf

Forlag.

Bandura, A. (2002). Selective Moral Disengagement in the Exercise of Moral Agency. *Journal of Moral Education*, 31(2), s. 101–119. <https://doi-org.zorac.aau.dk/10.1080/0305724022014322>

Bekendtgørelse af lov om knive og blankvåben m.v. [Knivloven], LBK nr. 939 af 20/07/2024.

[Knivloven](#)

Bekendtgørelse af straffeloven [Straffeloven], LBK nr. 1145 af 05/11/2024. [Straffeloven](#)

Bengtsson, T. T. & Mølholt, A. (2020). Anonymisering i kvalitative undersøgelser. I: K. E. Petersen & L. Ladefoged (red.), *Forskning med børn og unge: Etik og etiske dilemmaer* (s. 193-209). Hans Reitzel.

Bjarnøe, C. & Hansen, K.M. (2020). Kvantitative datakilder. I: K. M. Hansen, L. B. Andersen & S. W. Hansen (red.), *Metoder i statskundskab* (3. udgave, s. 305-326). Hans Reitzel.

Borg, I. & Hermann, D. (2023). Attitudes toward Crime(s) and Their Relations to Gender, Age, and Personal Values. *Current Research in Behavioral Sciences*, 4(100111), <https://doi.org/10.1016/j.crbeha.2023.100111>.

Bourdieu, P. (1977). Structures and the habitus. I: R. Nice (trans.), *Outline of a Theory of Practice* (s. 72–95). Cambridge University Press.

Brewer, R., Fox, S., Miller, C., Holt, T. J., & Bossler, A. M. (2020). Applying the Techniques of Neutralization to the Study of Cybercrime. I: *The Palgrave Handbook of International Cybercrime and Cyberdeviance* (s. 547-565). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-78440-3_22.

Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4. udgave). Oxford University Press.

Brynaa, H. M. (2016). *Hvem styrer orkestret?: Forebyggelse, faglighed og forståelse*.

Børne- og Undervisningsministeriet (2024). *Langvarigt fravær, sygeundervisning, hjemmeundervisning og børn uden for undervisningstilbud*. <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/udd/folke/pdf24/dec/241219-analysenotat-langvarigt-fravr-sygeundervisning-hjemmeundervisning-og-brn-uden-for-undervisnin.pdf>

Børns Vilkår (2024). *Snævre normer i børne- og ungefællesskaber*. <https://bornsvilkar.dk/wp-content/uploads/2024/05/Snaevre-normer-i-boerne-og-ungefaellesskaber-1.pdf>

Bøttcher, L. (2020). Børn og unge med handicap. I: K. E. Petersen & L. Ladefoged (red.), *Forskning med børn og unge: etik og etiske dilemmaer* (s. 223-235). Hans Reitzel.

Chow, H. P.H. (2011). Adolescent attitudes toward the police in a western canadian city. *Policing*, 34(4), s. 638-653.

Clausen, S., Djurhuus, M., & Kyvsgaard, B. (2009). *Udredning til brug for Kommissionen*

vedrørende ungdomskriminalitet. Justitsministeriets Forskningskontor. https://albertslund.dk/media/1712989/udredning_ungdomskriminalitet.pdf

- Clement, S. L. (2017). I respondentens sted: Forståelse, viden og hukommelse. I: M. Frederiksen, P. Gundelach & R. S. Nielsen (red.), *SURVEY: Design, stikprøve, spørgeskema, analyse* (s. 101-114). Hans Reitzel.
- Cottrell, R.R. & McKenzie, J. F. (2005). *Health Promotion & Education Research Methods: Using the Five-Chapter Thesis/Dissertation Model*. Jones & Bartlett Publishers.
- Cullen, F. T, Agnew, R. & Wilcox P. (2022a). Learning to be a criminal: differential association, subcultural, and social learning theories. I: F. T. Cullen, R. Agnew, & P. Wilcox (red.), *Criminological theory: Past to present* (7. udgave, s. 79-88). Oxford University Press.
- Cullen, F. T, Agnew, R. & Wilcox, P. (2022b). Feminist theories: Gender, power and crime. I: F. T. Cullen, R. Agnew & P. Wilcox (red.), *Criminological theory: Past to present* (7. udgave, s. 298-313). Oxford University Press.
- Cullen, F. T, Agnew, R. & Wilcox P. (2022c). Getting Into and Out of Crime: Life-Course Theories. I: F. T. Cullen, R. Agnew & P. Wilcox (red.), *Criminological theory: Past to present* (7. udgave, s. 557-573). Oxford University Press.
- Dahl, K. M., Henze-Pedersen, S., Østergaard, S. V., & Østergaard, J. (2018). *Unge opfattelser af køn, krop og seksualitet*. VIVE. https://bm.dk/media/17154/ungesopfattelse_vive-1.pdf
- Dahlin, U. (13/04/2025). *Ny kommission skal forebygge børn og unges kriminalitet*. Information. <https://www.information.dk/indland/2025/04/ny-kommission-forebygge-boern-unges-kriminalitet>
- Danmarks statistik (u.å.). *UDDAK20*. Lokaliseret d. 02/06-2025. <https://www.statistikbanken.dk/UDDAKT20>
- Drivsholm, L. S. & Wang, L. F. (25/02/2025). *Kommissionsformand: Vi skal ikke lære de unge, at de er 'Generation mistrivsel'*. Information. <https://www.information.dk/indland/2025/02/kommissionsformand-laere-unge-generation-mistrivsel?kupon=eyJpYXQiOiJlNDk4ODUsInN1YiI6IjUxMzA0NT04Mjc5MTAifQ.JvJUoJx6H0lYD6wQAn9eGw>
- Ejrnæs, M. & Monrad, M. (2012). *Vignetmetoden*. Akademisk forlag.
- Emmenegger, P. & Klemmensen, R. (2020). Kombination af kvalitative og kvantitative metoder. I: K. M. Hansen, L. B. Andersen & S. W. Hansen (red.), *Metoder i statskundskab* (3. udgave, s. 501-516). Hans Reitzel.
- Frederikssund Kommune (2024). *Ungeprofilundersøgelsen 2023/2024: Udvalgte resultater*.

https://www.frederikssund.dk/Dagsordener/Skole_klub_og_SFO%282024%29/12-06-2024/Dagsorden%28ID4354%29/Bilag/Punkt_50_Bilag_1_Ungeprofilundersoegelsen_20232024.pdf

Friesdorf, R., Conway, P., & Gawronski, B. (2015). Gender differences in responses to moral dilemmas: a process dissociation analysis. *Personality & social psychology bulletin*, 41(5), s. 696–713. <https://doi.org/10.1177/0146167215575731>

Fuglsang, T. (2017). *Danskernes opfattelse af kriminalitet i samfundet*.

https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsmraader/Forskning/Forskningsrapporter/danskernes_opfattelse_af_kriminalitet_i_samfundet_0.pdf

Fumagalli, M., Ferrucci, R., Mameli, F., Marcegaglia, S., Mrakic-Spota, S., Zago, S., Lucchiari, C., Consonni, D., Nordio, F., Pravettoni, G., Cappa, S., & Priori, A. (2010). Gender-related differences in moral judgments. *Cognitive Processing*, 11(3), s. 219–226. <https://doi.org/10.1007/s10339-009-0335-2>

Fynbo, L., Bengtsson, T. T., Bom, L. H., Jensen, K. H., & Hansen, N. N. (2021). *Gaming og gambling blandt børn og unge i Danmark*. VIVE. <https://www.spillemyndigheden.dk/uploads/2021-11/Rapport%20om%20gaming%20og%20gambling%20blandt%20b%C3%B8rn%20og%20unge%20i%20Danmark.pdf>

Fynbo, L., Rayce, S. B., Hoffmann, S. H., Thøstesen, A., Linander, C., Dam, A., & Tønnesen, S. (2022). *Digitalt mediebrugs betydning for sociale relationer, fællesskaber og stress blandt unge: Et systematisk litteraturreview*. VIVE. <https://www.vive.dk/media/pure/rv7dnkvn/17326824>

Grønwald, M. (2021). Spørgeskemaundersøgelser. I: A. M. B. Jensen & S. Vallgård (red.), *Forskningsmetoder i folkesundhedsvidenskab* (6. udgave, s. 272-302). Munksgaard.

Halkier, B. (2020). Fokusgrupper. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (3. udgave, s. 167-184). Hans Reitzel.

Halkier, B. (2010). Focus groups as social enactments: Integrating interaction and content in the analysis of focus group data. *Qualitative Research*, 10(1), 71-89. <https://doi.org/10.1177/1468794109348683>

Hansen, S. W., Andersen, L. B. & Hansen, K. M. (2020). At lave undersøgelser inden for statskundskab. I: K. M. Hansen, L. B. Andersen & S. W. Hansen (red.), *Metoder i statskundskab* (3. udgave, s. 23-46). Hans Reitzel.

Gouw, M., Bostyn, D. H., De Clercq, B., & Roets, A. (2025). The Development of a Moral

Compass: Exploring Age and Gender Differences in Moral Foundations in Early and Mid-Adolescence. *Journal of Adolescence* (London, England).

<https://doi.org/10.1002/jad.12500>

Hamlin, J. E. (1988). The misplaced role of rational choice in neutralization theory. *Criminology* (Beverly Hills), 26(3), s. 425–38. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1988.tb00849.x>.

Hansen, K. M. (2020). Spørgeskemadesign. I: K. M. Hansen, L. B. Andersen & S. W. Hansen (red.), *Metoder i statskundskab* (3. udgave, s. 327-351). Hans Reitzel.

Harrits, G. S., Pedersen, C. S., Halkier, B. & Møller, A. M. (2020). Indsamling af interviewdata. I: K. M. Hansen, L. B. Andersen & S. W. Hansen (red.), *Metoder i statskundskab* (3. udgave, s. 180-211). Hans Reitzel.

Harste, G. & Mortensen, N. (2013). Sociale samhandlingsteorier. I: H. Andersen & L. B. Kaspersen (red.), *Klassisk og moderne samfundsteori* (5. udgave, s. 217-250). Hans Reitzel.

Helhedsplanen Vejle (u. å.). *Helhedsplanen Vejle*. [Helhedsplanen Vejle - Helhedsplanen Vejle](#)

Hindelang, M. J. (1974). Moral Evaluations of Illegal Behaviors. *Social Problems* (Berkeley, Calif.), 21(3), s. 370–85, <https://doi.org/10.1525/sp.1974.21.3.03a00060>.

Hindelang, M. J. (1970). The Commitment of Delinquents to Their Misdeeds: Do Delinquents Drift? *Social Problems* (Berkeley, Calif.), 17(4), s. 502–09. <https://doi.org/10.1525/sp.1970.17.4.03a00080>.

Hindelang, M. J., Hirschi, T. & Weis, J. G. (1979). Correlates of Delinquency: The Illusion of Discrepancy between Self-Report and Official Measures. *American Sociological Review*, 44(6), s. 995–1014. <https://doi.org/10.2307/2094722>.

Hjarsen, C. F. (2023). *Udvikling i børne- og ungdomskriminalitet 2013-2022*. Justitsministeriets forskningskontor. <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2023/10/Rapport-Udvikling-i-boerne-og-ungdomskriminalitet-2013-2022-Korrigeret.pdf>

Hirschi, T. (1969). Social Bond Theory. I: F. T. Cullen, R. Agnew & P. Wilcox (red.), *Criminological theory: Past to present* (7. udgave, s. 194-200). Oxford University Press.

Holst, H. K., & Pihl, M. (5/12/2024). *En voldelig tendens blandt børn og teenagere vækker bekymring hos politiet – som har ét råd til forældre*. Jyllands-Posten. Lokaliseret fra https://bibliotek.dk/materiale/en-voldelig-tendens-blandt-boern-og-teen-agere-vaekker-bekymring-hos-politiet-som-har-et-raad-til-foraeldre_morten-pihl/work-of:870971-avis:139893557?type=artikel+%2Fartikel+%28online%29

Husum, K. (12/5/2025). *Bekymrende tendens: Så mange unge prøver opioider*. Midtjyllands Avis. <https://www.midtjyllandsavis.dk/artikel/36ced4fb-f0c9-490f-85cf-9df7d64178e4/>

International Self-Report Delinquency Study (u.å.). *About ISRD*. Lokaliseret d. 1/6/2025 fra

<https://isrdstudy.org/about-isrd/>

Jacobsen, M. H. (2011). Norm. I *Sociologisk leksikon*. Hans Reitzels.

Jacobsen, M. H. & Kristiansen, S. (2018). *Social afvigelse*. Samfundslitteratur.

Jarlstrup, N. S., Pedersen, M. T., Lund, L., & Bast, L. S. (2023). *SRØG: en undersøgelse af tobak, adfærd og regler*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
[https://www.borneliv.dk/assets/docs/%C2%A7R%C3%98G%20-%20en%20unders%C3%B8gelse%20af%20tobak,%20adf%C3%A6rd%20og%20regler,%20rapport%204%20\(elektronisk%20final\)_ny.pdf](https://www.borneliv.dk/assets/docs/%C2%A7R%C3%98G%20-%20en%20unders%C3%B8gelse%20af%20tobak,%20adf%C3%A6rd%20og%20regler,%20rapport%204%20(elektronisk%20final)_ny.pdf)

Jensen, E. T. (2024). *Udvikling i børne- og ungdomskriminalitet 2014-2023*. [Rapport](#)

Jensen, S. Q. (2018). Etnografi som kriminologisk metode. I: M. H. Jacobsen (red.), *Metoder i kriminologi* (s. 173-200). Hans Reitzel.

Jensen, M. T., & Østergaard, J. (2021). Ungeprofilundersøgelsen 2019/2020: En repræsentativitetsundersøgelse. VIVE. <https://www.vive.dk/media/pure/4vlnxlxj/5566942>

Johansen, K. B. H. (2016). *Seksuel vold: opfattelser og holdninger til strafbarhed og anmeldelse blandt unge*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2012/08/seksuel_vold_rapport_-_2._udgave_final.pdf

Justitsministeriets Forskningskontor (2013). *Udviklingen i børne- og ungdomskriminalitet 2001-2012*. [UDVIKLINGEN I KRIMINALITET BLANDT BØRN UNDER 15 ÅR](#)

Järvinen, M. (2005). Interview i en interaktionistisk begrebsramme. I: M. Järvinen og N. Mik-Meyer (red.), *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv* (s. 27-48). Hans Reitzel.

Knudsen, S. H. (u.å.). *Unge i mistrivsel kan blive overset i en unuanceret debat*. Aalborg Universitet. <https://www.aau.dk/unge-i-mistrivsel-kan-blive-overset-i-en-unuanceret-debat-n124648>

Kyvsgaard, B. (2017). *Udviklingen i børne- og ungdomskriminalitet 2006-2016: Med separate opgørelser for kommuner og politikredse*. Justitsministeriet.
https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2017/rapport_udviklingen_i_boerne_og_ungdomskriminalitet_2006-2016.pdf

Københavns Kommune (2024). *Ungeprofilen 2023/24: Københavns Kommune*.
<https://www.kk.dk/sites/default/files/agenda/57c62d3d-c964-42f3-89d1-addbe78ca2d6/8cf3a1a4-8a17-48aa-a976-cc74c950e4a6-bilag-2.pdf>

Landsbyggefonden (u. å.). *Delaftale for indsatsområdet Kriminalitetsforebyggelse*.
[Delaftale-Kriminalitetsforebyggelse.pdf](#)

- Maruna, S., & Copes, H. (2005). What Have We Learned from Five Decades of Neutralization Research? *Crime and Justice*, 32, s. 221–320. <http://www.jstor.org/stable/3488361>
- Mason, J. (2002a). Finding a focus and knowing where you stand. I: J. Mason, *Qualitative researching* (s. 13-22). Sage.
- Mason, J. (2002b). Designing qualitative research. I: J. Mason, *Qualitative researching* (s. 24-47). Sage.
- van Mastrigt, S., & Hartmann, T. (2021). *Unges stereotype holdninger til voldtægt: Barrierer i forhold til at gribe ind og mulige forebyggelsesimplikationer*. Psykologisk Institut, Aarhus Universitet. https://pure.au.dk/ws/portalfiles/portalfiles/227430755/van_Mastrigt_Hartmann_2021_Unges_Stereotype_Holdninger_til_Voldt_gt.pdf
- Medom, T. (25/2/2025). "TikTok skal ud af børneværelset". Din Avis, Aarhus. <https://dinavis.dk/debat/ECE17939765/tiktok-skal-ud-af-boernevaerelset/>.
- Merton, R. K. (1938). Social structure and anomie I: F. T. Cullen, R. Agnew & P. Wilcox (red.), *Criminological theory: Past to present* (7. udgave, s. 139-145). Oxford University Press.
- Metodeguiden (u.å.). *Surveys*. Aarhus Universitet. <https://metodeguiden.au.dk/surveys-1>
- Miljø- og Ligestillingsministeriet (2025). *Regeringen vil kriminalisere stealthing*. <https://mim.dk/nyheder/pressemeddelelser-om-ligestilling/2025/januar/regeringen-vil-kriminalisere-stealthing>
- Mitchell, J. & R. A. Dodder (1983). Types of Neutralization and Types of Delinquency. *Journal of Youth and Adolescence*, 12(4), s. 307–18. <https://doi.org/10.1007/BF02088729>
- Mortensen, N. & Bertilsson, M. (2013). Amerikansk pragmatisme. I: H. Andersen & L. B. Kaspersen (red.), *Klassisk og moderne samfundsteori* (5. udgave, s. 139-154). Hans Reitzel.
- NIRAS (2012). *Veje ind og ud af kriminalitet: Tidligere kriminelles erfaringer*. Socialstyrelsen. https://viden.sl.dk/media/5808/veje_ind_og_ud_af_kriminalitet.pdf
- Nyborg Kommune. (2025). *Ungeprofilen 2024 – Unge*. <https://www.nyborg.dk/media/1r2mavpw/ungeprofilen-2024-unge-nyborg-kommune-final-aod.pdf>
- Nye, F. I. & J. F. Short. (1957). Scaling Delinquent Behavior. *American Sociological Review*, 22(3), s. 326–31. <https://doi.org/10.2307/2088474>
- Oleander, M. B. (02/12/2024). *Skaber "stærk bekymring": Ulovligt nikotinprodukt populært*

blandt børn og unge. Viborg Folkeblad. <https://viborg-folkeblad.dk/alarm112/tal-med-dit-barn-ulovligt-slik-lignende-nikotinprodukt-er-yderst-populaer-blandt-boern-og-unge>

- Omoniyi, G. T., Nor, S. A., Yusop, N. I., & Bello, R. W. (2019). Youth's attitude towards internet crime: social factors, causes and effects. *International Journal of Computer Science and Mobile Computing*, 8(1), s. 105-118.
- Ottosen, M. H., Andreasen, A. G., Dahl, K. M., Lausten, M., Rayce, S. B., & Tagmose, B. B. (2022). *Børn og unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2022*. VIVE. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/boern-og-unge-i-danmark-velfaerd-og-trivsel-2022-0xgg53xk/>
- Partnerskabet bag Ungeprofilundersøgelsen (2016). *Ungeprofilundersøgelsen 2015: Pilotrapport om danske unges sundhed og trivsel, sociale kapital, brug af rusmidler samt kriminalitet og risikoadfærd*. <https://dkr.dk/media/7339/ungeprofilundersogelsen-2015.pdf>
- Pedersen, M. L. (2013). *Selvrapporteret kriminalitet: En sammenligning mellem Odense og Storkøbenhavn 2012 og Storkøbenhavn 2006 og 2012*. Justitsministeriets Forskningskontor. https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2013/selvrapporteret_kriminalitet.pdf
- Pedersen, M. L. & Lindstad, J. M. (2011). *Første led i fødekæden?: En undersøgelse af børn og unge i kriminelle grupper*. Justitsministeriet. https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2011/Foerste_led_i_foedekaeden.pdf
- Pedersen, R. B. & Beach, D. (2020). Proces tracing: Sporing af kausalmekanismer i enkeltcases. I: K. M. Hansen, L. B. Andersen & S. W. Hansen (red.), *Metoder i statskundskab* (3. udgave, s. 275-304). Hans Reitzel.
- Radford, L. & Ellis, J. (2012). Offering children confidentiality in research: What are the limits? I: J. Fleming & T. Boeck (red.), *Involving children and young people in health and social care research* (s. 118-126). Taylor & Francis Group.
- Rasborg, K. (2018). Socialkonstruktivisme. I: M. Henricson (red.), *Videnskabelig teori og metode: fra idé til eksamination* (2. udgave, s. 381-404). Munksgaard.
- Rasmussen, P. K. B. (2024). Nøgenbilleder, kønsforhandlinger og fællesskab: En kvalitativ undersøgelse af unges seksualiserede digitale billeddelingspraksisser. *Nordiske Udkast*, 51(2), s. 88-103. <https://tidsskrift.dk/nu/article/view/143074>
- Rebellon, C. J., Manasse, M. E. & Cohn, E. S. (2014). Rationalizing Delinquency: A Longitudinal

- Test of the Reciprocal Relationship Between Delinquent Attitudes and Behavior. *Social Psychology Quarterly*, 77(4), s. 361–86.
<https://doi.org/10.1177/0190272514546066>.
- Riis, O. (2012). Kvalitet i kvalitative studier. I: M. H. Jacobsen & S. Q. Jensen (red.), *Kvalitative udfordringer* (s. 345-374). Hans Reitzel.
- Riis, O. (2004). *Sociologiske metoder i praksis*. Aalborg Universitetsforlag. Sociologisk arbejdspapir Nr. 19.
- Scott, D. W. (2014). Attitude is everything: Youth attitudes, gang involvement, and length of institutional gang membership. *Group Processes & Intergroup Relations*, 17(6), s. 780–798.
- Scott, M. B., & Lyman, S. M. (1968). Accounts. *American Sociological Review*, 33(1), 46–62.
<https://doi.org/10.2307/2092239>
- Siebert, E. C., & D. G. Stewart (2019). Neutralization Technique Use Predicts Delinquency and Substance Use Outcomes. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 102, s. 8–15,
<https://doi.org/10.1016/j.jsat.2019.04.006>.
- Skaaning, D. (7/4/2025). *Giver det mening at forbyde salg af stærk spiritus til unge?* Skive Folkeblad. <https://www.skivefolkeblad.dk/artikel/35ebf88e-233e-4df9-91fd-7625db3fe95d/>
- Social- og Boligstyrelsen (2023). *Håndbog om barnets lov*.
https://www.sbst.dk/Media/638352178608064904/Ha%C2%B0ndbog%20om%20barnets%20lov_SBST_.pdf
- Spohn, W. C. (2000). Conscience and Moral Development. *Theological Studies (Baltimore)*, 61(1), s. 122–138. <https://doi.org/10.1177/004056390006100106>
- SSP Team Vejle (u.å.). *SSP foldere*. <https://ssp.vejle.dk/ssp-foldere/>
- SSP Aabenraa (2023). Udvalgte resultater fra Ungeprofilundersøgelsen. Aabenraa Kommune.
<https://sspaabenraa.dk/media/hyyn03wh/wt-ungeprofilundersogelse-rapport-endelig-2023.pdf>
- Sundhed.dk. (u.å.). *E-cigaretter*. Lokaliseret d. 17/5/2025 fra
<https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/sundhedsoplysning/rygning/om-rygning/e-cigaretter/>
- Sundhedsstyrelsen (2023). *Fakta om forbrug*. <https://www.sst.dk/da/Nikotin/Fakta-om-forbrug>
- Sutherland, E. H., & Cressey, D. R. (1960). A theory of differential association. I: F. T. Cullen, R. Agnew & P. Wilcox (red.), *Criminological theory: Past to present* (7. udgave, s. 90–92). Oxford University Press.
- Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency.

- American Sociological Review*, 22(6), 664–670. <https://doi.org/10.2307/2089195>
- Sørensen, K. K., Bjørnager, J. A., Fast, K. & Jespersen, M. T. (2/2/2025). *Vold og trusler er blevet hverdag i folkeskoler: Næsten 2000 bortvisninger for kvælertag, tæsk og trusler*. Berlingske. https://www.berlingske.dk/indland/vold-og-trusler-er-blevet-hverdag-i-folkeskoler-naesten-2000-bortvisninger?gaa_at=eafs&gaa_n=ASWzDAh1Vex-VdK5qXPrjOovo9mI3PdOxF1Z5OC0pEgsyv5eF-PmNBMGF3vwe87rwlI%3D&gaa_ts=683d5618&gaa_sig=Y-j3YSKP7FeBNPUwc_P3PVs-sXBkLFQ5WP_7sBAQYfNm6uuieH99JIS30c5BuzM8zOR-3Atbc_RLFBb-TonFp0qQ%3D%3D
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2020). Interviewet: samtalen som forskningsmetode. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder: en grundbog* (3. udgave, s. 33-64). Hans Reitzel.
- Tolstrup, J., Demant, J., Grønbæk, M., Møller, S. P., Pedersen, M. U., & Pisinger, V. (2019). *Unge alkoholkultur: et bidrag til debatten*. Vidensråd for Forebyggelse. https://www.alkohologsamfund.dk/sites/alkohologsamfund.dk/files/media/document/Vidensraad_UngeAlkoholkultur_Indhold_Digi.pdf
- Tremlett, L. K. A. (2024). *Refleksionsrapport: Problemorienteret forløb hos SSP Vejle*. [Upubliceret praktikrapport]. Aalborg Universitet.
- Trivselskommissionen (2025). *Kort om Trivselskommissionens afrapportering: Et dansk svar på en vestlig udfordring*. <https://www.trivselskommissionen.dk/-/media/filer/trivselskommissionen/250224-kort-om-trivselskommissionens-afrapportering.pdf>
- Ungdomsbarometern (2025). *Generationsrapporten 2025*. <https://info.ungdomsbarometern.se/tack-generationsrapporten-2025?submission-Guid=49a8257a-4bb9-4ff0-aef3-e87e69c84f45>
- UngEsbjerg (2024). *Ungelivet i Esbjerg Kommune: Udvalgte resultater fra Ungeprofilundersøgelsen 2023-2024*. Esbjerg Kommune. https://www.esbjerg.dk/Files/Filer/B%20og%20unge/St%20Btte%20og%20r%C3%A5dgivning/ssp-forebyggelse-og-vejledning/Pixi_final_20240531.pdf
- Upton, G. J. G. (2017). *Categorical data analysis by example*. Wiley.
- Vallgård, S. & Koch, L., (red.) (2007). *Forskningsmetoder i Folkesundhedsvidenskab* (3. udgave). Munksgaard.

Vejle Kommune (u.å.a.). *Børne- og ungepolitikken*.

<https://www.vejle.dk/da/demokrati-og-udvikling/politikker-strategier-og-planer/oversigt-over-politikker-strategier-og-planer/boerne-og-ungepolitikken/>

Vejle Kommune (u.å.b.). *Strategi for forebyggelse: børne- og ungdomskriminalitet*.

[strategi-for-forebyggelse-af-boerne-og-ungdomskriminalitet.pdf](#)

Warming, H. (2020). Inddragelse af børns og unges perspektiv i forskningen. I: K. E. Petersen & L. Ladefoged (red.), *Forskning med børn og unge: etik og etiske dilemmaer* (s. 67-75). Hans Reitzel.

West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing Gender. *Gender & Society*, 1(2), s. 125-151.

<https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>

Wulff, A. S., Matthiesen, S. M., & Blinkenberg, E. (2023). *Ungeanalyse 2023*. Dansk Ungdoms

Fællesråd. https://duf.dk/fileadmin/user_upload/Editor/Ungeanalyse_2023_-_endelig_udgave_210823.pdf

Ytreberg, E. (2024). Erving Goffman (1959): The Presentation of Self in Everyday Life. I: S.

Ericson, S. Bengtsson & F. Stiernstedt (red.), *Classics in Media Theory* (s. 84-95). Routledge.

Åkerström, M. & Wästerfors, D. (2018). Kvalitative interviews – praktiske råd og analytiske muligheder. I: M. H. Jacobsen (red.), *Metoder i kriminologi* (s. 141-171). Hans Reitzel.